

HAFIZA SAVAŞLARINDAN SAHİPLENİLMİŞ ŞEHİTLİĞE: MADIMAK KATLIAMI ÖRNEK OLAYI

Doç. Dr. Ayhan Yalçınkaya

Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi

Özet

Siyasal iktidarın, yönettiğini yapılandırarak yaratması siyasal kuram içinde yaygınlıkla karşılaşılan ana tartışma eksenlerinden birini oluşturur. Buna karşın, çoğunlukla yine de siyasal iktidarın eylemlerinin anlamlandırılmasında başat karakter olarak, yaratıcı değil baskıcı karakterinin öne çıkarıldığına tanık olunmaktadır. Türkiye’de bunun en iyi örneklerinden birisi, Alevilerin Madımak katliamı örneğinde, siyasal iktidarın baskıcı karakteri gereği, katliamı unutturmaya, yok saymaya çalıştığına ilişkin yaklaşımlardır. Oysa katliamın ardından Madımak Oteli’nin bilim ve kültür merkezine dönüştürülmesi, katliam anmalarına dönük müdahaleler esasen, katliamın unutturulmasından daha çok, hatırlama biçiminin yeniden yapılandırılması, daha doğrusu Alevi belleğinin yeniden yapılandırılarak farklı bir biçimde seferber edilmesiyle ilgilidir. Bu ise iktidarın baskıcı karakteriyle değil, ancak yaratıcı vasfıyla anlaşılabilir. İktidarın yaratıcı vasfı gözlemlenmezse, aynı zamanda Madımak katliamıyla bağlantılı olarak ortaya çıkan yeni oluşumlar da karanlıkta kalmaktadır ki bunların başında da Alevilik içinde, kendine modern bir yer bulmaya çalışan şehitlik kavramı ve şehitliğin madımak şehit ailelerince sahiplenilmesi gelmektedir.

Anahtar Sözcükler: Siyasal iktidar, Alevilik, Madımak katliamı, şehitlik, hatırlamak

From Memory Wars to Appropriated Martyrdom: Madımak Massacre Case

Abstract

The notion that political power constitutes and structures what it rules is widely known and debated theme in political theory. Despite this fact, the oppressive character of the political power is more often emphasized than its constitutive power. The attitude of political power toward Madımak Massacre Commemoration is often interpreted as attempting to make people forget and ignore the massacre; this is often given as an example of oppressive character of political power in Turkey. However, after the massacre such interventions like converting the hotel into the science and cultural center are related to the restructuring the ways of remembering rather than making forget the massacre, that is about restructuring and mobilizing Alevi memory in different ways. This cannot be grasped by reference to the oppressive character of the power but should be understood through the constitutive character of power. Unless the constitutive character of power is considered, emerging phenomenons regarding the massacre will stay out of focus; One of these newly emerging phenomenon is the concept of martyrdom that tries to find a modern place for itself within Alewite worldview and its appropriation and acceptance by Madımak martyrs’ families.

Keywords: Political power, Alewite, Madımak massacre, martyrdom, remembering

Hafıza Savaşlarından Sahiplenilmiş Şehitliğe: Madımak Katliamı Örnek Olayı

Giriş

Siyasal iktidarın, yönettiğini yapılandırarak yaratması siyasal kuram içinde yaygınlıkla karşılaşılan ana tartışma eksenlerinden birini oluşturur. Bu konuda klasik yaklaşımlardan örneğin Hobbes'un yaklaşımı hemen anılabilir. Siyasal toplum ya da sözleşme öncesine bir doğa durumu tasarımı yerleştiren Hobbes, bilinen anlamda topluma has tüm özelliklerin (dinsel, ahlaksal, estetik vb.) köklerini sözleşmeyle oluşan siyasal toplumda bulur ya da başka bir ifadeyle bunlar, ancak siyaset sayesinde üzerinde konuşulmaya değer, anlamlı birimler olarak belirirler. Özetle, siyasal toplum ya da devlet yoksa, iyi ve kötü yoktur; güzel ve çirkin yoktur; hak ve görev yoktur. Tüm bunlar varlıklarını ancak devletle bulurlar. (Hobbes, 1992) Klasik sözleşmecî yaklaşımlara karşı eleştirel bir mesafeyi içerse de, Rousseau'nun yaklaşımı da bu bağlamda düşünülebilir: Yurttaş var eden devletin ya da siyasal iktidarın ta kendisidir. (Rousseau, 1982) Ancak Rousseau da dahil, klasik siyasal teorinin dikkatini özel olarak yönelttiği şey, daha çok devletin kökenleri sorunudur. Bu bağlamda da devletin ya da siyasal iktidarın yaratıcı vasfı özel olarak öne çıkarılmaz. Öne çıkarıldığı yerde de, iktidarın yarattıkları bakımından, söz konusu tartışma daha çok ontolojik bir zeminde yürütülür. Bu haliyle, siyasal iktidarın üstüne düşen gölge, her ne kadar kendisinin yaklaşımı çok boyutlu tartışmaları içerse de, daha çok Machiavelli'nin *Prens*'inin gölgesidir. (Machiavelli, 1998) Yani, prensin ya da hükümdarın yer yer tilki, yer yer aslana dönen ama her halükarda yönettiklerini yönetebilmek için, onlar üzerinde bir korku salmayı, onlara kendini sevdirmeye tercih eden, özcesi yaratmaktan çok bastırmakla, denetim altına almakla, bastırıp denetlediğini yönlendirmekle malul bir iktidarın gölgesi, çoğu siyasal çözümlemenin üstüne düşer. Bu çerçevede iktidarın

yaratıcı vasfı, neredeyse Foucault'ya kadar özel bir tartışma konusu yapılmamıştır. (Foucault, 2003) Ancak bir şebeke olarak tasarladığı iktidarın yalnızca bastırmadığını, aksine bastırıldığı şeyi yarattığını da gösteren Foucault, iktidarı öznesizleştirmiştir de. Artık iktidar, üstlenilen, ele geçirilen, uğruna mücadele edilmesi gereken ya da tersine yıkılması, imha edilmesi gereken bir “şey” değildir. “İktidar her yerdedir.” İktidarın her yerdeliği ölçüsünde direniş de her yerdedir. İktidarla söylem teriminin ve nihayet giderek bilgi teriminin bitiştiği bu yaklaşım, “bilgi iktidardır” diyerek doruk noktasına ulaşır. Bu bitişkenlikler ölçeğinde siyasal iktidarın öznesizleşmesi, aynı anda nesnesizleşmesini de getirmektedir. İktidarın bu düzeyde genişletilmesi, genelleştirilmesi, yaygınlaştırılması sınır sorununu da ister istemez beraberinde getirmektedir. Kuramın çözümleyici gücünü yitirmesine neden olduğu iddia edilebilecek bu “zaaf” dışında, asıl sorun, Foucault her ne kadar iktidarın yaratıcı vasfına vurgu yapıyorsa da, iktidarı öznesizleştirdiği ölçüde yöneten-yönetilen ayrımını da silikleştirerek yönetilenlerin yaratıcı iktidar tarafından nasıl yapılandığı üzerine söz söylemeyi güçleştirmesidir. Bu nedenle iktidarın yönettiklerini nasıl yapılandırıldığını anlayabilmek için, başka bir mecra daha anlamlı olacaktır.

Siyasal kuram içinde zaman zaman parlayan, zaman zaman sönen bir yıldız gibi salınan La Boétie, insanın doğal olarak siyasal bir hayvan olmadığı kabulünden hareketle, siyasal iktidarın yönettiklerini nasıl yapılandırıldığını, onlara çeşitli araçlarla ikinci bir doğa kazandırdığını ve bu sayede yönetilenlerin siyasal iktidara ya da kendisinin deyişiyle tirana bağımlı hale gelip gönüllü olarak köleliği arzuladıklarını ileri sürer ve bunun araçlarına yönelir. (La Boétie, 1995) Bu araçlardan ilki halkın eğlence bağımlısı yapılması ve bunlarla oyalanmasıdır. La Boétie adeta yüzyıllar öncesinden 1932-1968 arasında hüküm süren Portekiz'in faşist diktatörü Salazar'ın ünlü sözlerini “anımsatmaktadır.” Salazar, Portekiz'i yıllarca “üç F” ile yönettiğini söyler; *fado*, *fiesta* ve *futbol*. İktidarın başvurduğu ikinci yöntem, halkı çok düşünürmüş gibi, ona arada sırada maddi çıkarlar da sağlamasıdır. Üçüncüsü, halkın kölece alışkanlıklarını tehdit edebileceği düşünülen bilginin ve kültürel üretimin iktidar tarafından bir bütün olarak denetlenmesidir. La Boétie'nin alışkanlıklarda gördüğü halkın ikinci doğasının izi, bu hat üzerinden daha gerilere kadar sürülebilir. “Halk, hükümdarın dinindedir” sözünde dile gelen yaklaşım da bu çerçevede okunabilir ve dilenirse, belirli bir kayıt altında Montesquieu'ye (Montesquieu, 1998) ve hatta isabetli bir biçimde İbn-i Haldun'a (İbn-i Haldun, 1990) kadar uzanılabilir. Ancak bu iz nereye kadar sürülürse sürülsün, gerçekte peşinde koşulan şey, alışkanlığın ne ya da nelerden ibaret olduğundan daha çok, alışkanlığın kendisinin dinamiğidir. Alışkanlık denilen nedir ki insanları belirli bir biçimde şöyle ya da böyle davranışlar sergilemeye ya da siyasal eylemlere yönlendirmektedir? La Boétie'nin eşsizliği

alışkanlığın siyasal karakterini isabetle teşhis etmesidir. Kendisine değin büyük harfli Siyaset'in ilgi alanına giremeyen gündelik eyleyşleri, biçimleri bir çırpıda siyasallaştırır ya da onlardaki siyasal işlevi teşhir eder La Boétie.

Siyasetle, özel olarak siyasal iktidarla dil arasındaki ilişkiye de öncü bir biçimde değinen La Boétie, buna karşın dilin alışkanlığın yapılandırılmasındaki rolüne değin herhangi bir değinide bulunmaz. Aynı şekilde alışkanlığın “doğasını” bir tür bağımlılık olarak okuyan La Boétie, bu “doğanın içerdiği bağımlılığın” yinelemelerle geliştiğini de fark etmez görünür. Ama La Boétie'nin fark etmez görüldüğü şeyi siyasal iktidar fark eder.

Alışkanlık, seferber edilmiş ya da dinamik belleğin yinelemelerle ilerleyen anımsayışından başka bir şey değildir. Bu bağlamda siyasal iktidar unutmaz ve unutturmaz. Unutmaz çünkü en azından modern siyasal iktidar bürokratik bir aygıtla donanmıştır ve bu aygıtın öncelikli rolü kayıt tutmaktır. Unutturmaz, yalnızca belleği başka türlü (“alışkın olduğundan” ya “alışkın olması beklenenden” başka türlü) yinelemelerle yeniden yapılandırır. Tam burada siyasal iktidarın unutturmaması yerine belleğin yeniden yapılandırılması geçirildiğinden hareketle bir karşı çıkış ileri sürülebilir. Belleğin yeniden yapılandırılmasının aynı zamanda unutturma olduğu kabul edilebilir. Ancak bu karşı çıkış belirli bir haklılık payı taşısa da, özellikle siyasal iktidara karşı verilen mücadelelerde “unutmamak” üzerine geliştirilen söylemler, siyasal iktidarın unutturmak istediği varsayımına ya da ön kabulüne yaslandığı ölçüde, siyasal iktidarın neye, niçin yöneldiğini çözümlmek ve anlamak bakımından ciddi güçlükler yaratabilmektedir. Özellikle siyasal iktidarın baskıcı karakteriyle öne çıktığı bağlamlarda, iktidarın, yönettiklerinin belleğini yapılandırmak için öncelikle unutturmaya yöneldiği kabulünden hareket eden anlayışların, kaçınılmaz olarak neredeyse biricik mücadele hattı olarak “unutmamaya” mahkum olması, anımsananın nasıl anımsandığı ve bu anımsananın hangi tür işlevleri üstlendiği gibi soruların ihmalıyla sonuçlanmaktadır.

İşte, bir tür giriş niteliğindeki bu makalede, birinci kısımda Türkiye'den örnek bir olay çevresinde, 2 Temmuz 1993 Madımak Oteli katliamı (ya da kısaca Madımak katliamı) çevresinde, “unutturmak-unutmamak” karşıtlığı ya da gerilimiyle katliamı anlamlandırma ve onunla yüzleşmeye dönük siyasal girişimler ya da yaklaşımlarda karşılaşılan bu güçlüklerle değinilecek ve bu karşıtlığın çözümleme ve bu çözümlmeden hareketle siyasa üretme konusunda yarattığı açmazlara işaret edilecektir. Makalenin ikinci kısmında ise, yine aynı örnek olay çevresinde, unutmak-unutmamak gerilimiyle malul olarak başlı başına siyasal mücadele hattı olarak beliren “unutmama ya da anımsama” halinin, kendine atfettiği siyasal değerle koşullu özgün bir siyasal işlev üstlendiğine ve bu işlev doğrultusunda Alevi hareketi içinde yeni gelişmelere kapı açtığına, özellikle “Sivas Şehit Aileleri” örneği üzerinden değinilecektir.

Ancak bu makale, esasen kendisine halihazırda Türkiye siyasal yaşamında önemli bir problem olarak tecrübe edilen Alevi taleplerinin ve Alevi hareketinin tüm boyutlarıyla bir analizini hedef almadığı ölçüde, bu bağlama yer yer atıfla yetinmektedir. Aynı şekilde, ortaya konan sorunların anlaşılması, çözümlenebilmesi ve yeniden değerlendirilebilmesi için, siyasal teorinin ve siyaset biliminin sunduğu araçlar dışında, yeni kuramsal araçlara –özellikle siyasal antropolojik bir bakış açısına- gereksinim duyulduğu kabulünden hareketle kaleme alındığından, bu gereksinimi temellendirmeye ve tescil etmeye çalışmakla sınırlandırılmıştır. Bu çerçevede, makalenin ilerleyen bölümlerinde görüleceği gibi, siyasal antropolojinin çalışma alanı içinde kalan kavramsal araçlara ilişkin özel bir “literatür tüketimine” şimdilik başvurulmamıştır.

I. Alevilerin ‘Büyük Yalnızlığı’

A. Madımak: Vaka ile Beka Arasında

Türkiye’de bugün siyasal iktidarın Madımak katliamının¹ üstünü örtmeye, katliamı gözden kaçırmaya, silikleştirmeye, ihmal etmeye,

¹1-4 Temmuz 1993 aralığında, Pir Sultan Abdal etkinliklerinin dördüncüsünü gerçekleştirmek üzere Pir Sultan Abdal Kültür Derneği (PSAKD) öncülüğünde düzenlenen şenliğe yönelik saldırılar bir hafta öncesinden, devletin gözü önünde hazırlıkları yapılarak gerçekleştirilmiştir. 2 Temmuz günü Sivas’ta gerilim doruğa çıkmış ve binlerce kişi, etkinliğe katılmak için Sivas’ta bulunanların sığınmak zorunda kaldığı Madımak Otelini kuşatmıştır. Devlet, bu kuşatmayı dağıtmak için hiçbir girişimde bulunmamış, bu kuşatma ve sonrasında otelin ateşe verilerek 33 kişinin katledilmesi, dakika dakika kameralar tarafından kaydedilmiş ve canlı yayında tüm dünyaya izletilmiştir. İçlerinde Türkiye’nin çok değerli entelektüellerinin de bulunduğu, çocuk yaştakilerden en yaşlısına kadar etkinlik katılımcısı 33 kişinin yanında, iki otel çalışanı da bu yangında can vermiştir. Ayrıca kamera görüntüleriyle oteli ateşe verdiği görülen iki saldırgan, bununla da yetinmeyip yanan oteldekilere saldırılarını sürdürmek üzere otele dalmış ve onlar da hayatlarını kaybetmişlerdir. Sonuç olarak ölü sayısı 37’ye yükselmiştir. Ancak katliamın hangi aktörlerce, neye dönük olarak planlandığı ve gerçekleştirildiği, üzerinden 18 yıl geçmiş olmasına karşın hala tam olarak aydınlatılamamış ve kimi failler hiçbir zaman bulunamamıştır. Katliamdan idari ve siyasal olarak sorumlu olanlar hakkında ise şimdye değin hiçbir işlem yapılmamıştır. Katliam hakkında ayrıca ayrıntılı bilgi için, bkz. (Pir Sultan, 2011) Bir gazetecinin, Dilek Kurban’ın yaklaşımıyla özetlenirse: “Sivas’ta 33 insan, sadece Alevi oldukları için (Aziz Nesin örneğinde ateist olduğu veya İslam’a hakaret ettiği düşünüldüğü için), camiden çıkışta galeyana getirilen (kolayca da gelen) çoğu dindar Sünni Müslüman olan Sivas halkı tarafından, devletin işbirliğiyle ve toplumun

sorumlularını aklamaya, özetle unutturmaya çalıştığı yaygınlıkla karşılaşılan bir iddia, hatta bunun ötesinde bir kabul, bir veridir. Katliamın gerçekleştirildiği 1993 yılından beri, katliamla ilgili tüm anmaların ortak sloganı, “unutma-unutturma”dır.² Özellikle demokratik Alevi hareketinin bileşenleri unutma-unutturma diyalektiğine özel bir siyasal anlam atfetmektedirler. Örneğin, adı 2 Temmuz Madımak katliamıyla birlikte anılan PSAKD, Sivas’ta katledilenlerin aileleriyle birlikte yaptıkları ortak açıklamada şöyle demektedir: “Unutursak hatırlatırlar. Maraş’ı unuttuk Çorum’la hatırlattılar. Çorum unutuldu, Sivas’la hatırlattılar.” (Evrensel-a, 2011) Bu silsile Alevi inancının derin köklerine doğru uzatıldığında adeta söylenen şudur: ‘Kerbela’yı unuttuk, hatırlattılar.’ Yani Aleviler kendi kurucu bileşenleriyle mesafeleri açıldıkça- ki bu açılma unutma olarak nitelenmektedir- katliama uğradıklarını söyler gibidir. Bu durumda unutmaya karşı hatırlamaya çağrı, bu köklere bir geri dönüşü de işaretlemektedir. Bu

gözünün önünde katledildi. Otelde çalışan iki kişinin daha öldürüldüğü doğru ancak bu, hedef gözetilen Aleviler ve Alevilik olduğu gerçeğini değiştirmez. Üç gün sonra Başbağlar’da 33 kişinin katledildiği de doğru ama bu Sivas’ta 1) hepimizin gözünün önünde; 2) 8 saat boyunca; 3) devletin müdahale etmeyip teşvik ettiği; 4) aralarında Milli Görüş geleneğinden gelen bir partinin üyelerinin de bulunduğu halk tarafından; 5) bir katliam yapıldığı gerçeğini değiştirmez.” (Kurban, 2011)

²Örneğin bu yıl, 18. Yıl anmalarında bildiri yayınlayan hemen çoğu demokratik kitle örgütü, bildirimlerinde aynı başlığı öne çıkartmaktadır. Bunlardan biri, Türkiye Mimar ve Mühendisler Odaları Birliği (TMMOB) bildirisidir. Bildirinin başlığı ve son cümlesi aynıdır: “Sivas’ı unutmadık, Unutmayacağız, Unutturmayacağız!” Bildiriye göre, “toplumsal belleğimizde derin bir yara bırakan Sivas katliamı, geçen zaman içerisinde egemenler tarafından unutturulmak istenmiş, ancak tüm çabalara rağmen unutturulamamıştır.” Aynı temalı bir diğer bildiri, Eğitim-Sen’e aittir. “18. Yılında Sivas katliamını Unutmadık, Unutturamayacaklar” başlığını taşıyan bildiri de şöyle denilmektedir: “Aydınların diri diri yakılmasına neden olanları korumaya çalışanlar, yaşanan acıları unutturmaya (...) çalışmaktadırlar. (...) Türk-İslam sentezci zihniyet, geçmişte (...) gerçekleştirdiği katliamları unutturamadığı gibi, Sivas katliamını da tüm çabalara rağmen unutturamayacaktır.” Türkiye’nin en büyük işçi sendika konfederasyonlarından olan Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) de aynı başlığı tercih etmektedir: “Madımak yangını unutulmayacak!” Bildiri de esas olarak “geçmiş kapatmaya ve unutturmaya çalışmakla değil, onunla yüzleşerek toplumsal barışı sağlayabileceğimiz unutulmamalıdır” denilmektedir. (Alevi Haber Ajansı, kısaca AHA-a, 2011)

anlamda Sivas katliamı Alevi hareketinin canlanmasında özel bir rol oynamıştır zaten.³

Bu ortak slogan çağrıda bulduklarına, birinin Madımak'ı unutturmak istediğini sürekli olarak yinelemekte ve bu aktörün karşısına “unutma-unutturma” sloganıyla çıkmaktadır. Bu bakımdan da siyasal iktidarın katliama ilişkin “unutturma arzusu” yaygınlıkla sorgulanamaz, değerlendirilemez bir biçimde kabul görmektedir. Oysa, siyasal iktidara atfedilen bu unutturma iradesinin gözden geçirilmesini gerektiren birden fazla olgu söz konusu olduğu gibi, bizzat iktidar sahiplerinin bunun aksi yönde beyanları da söz konusudur. Buna karşın, katliamın unutturulmak istendiği yolundaki kabulün taşıyıcıları, en başta Alevi hareketinin demokratik kanadı, zorunlu olarak bu kez siyasal iktidarın “sahiplerinin” gerçekte hem bu beyanlarda, hem yürüttükleri kimi projelerde samimi olmadıklarını, ikiyüzlü ve Alevileri aldatıcı bir siyasal oyun

³Alevilerin sözünü ettiği bu süreklilik Aleviler aleyhine politik bir silah olarak yaygın olarak kullanılmaktadır. Örneğin en son 12 Haziran 2011 seçim sonuçları sürecinde, BDP genel başkanı, Selahattin Demirtaş, Tunceli’de kendilerince gösterilen bağımsız adayın seçimi kaybetmesi ve ilin iki milletvekilliğinin de genel başkanı Tuncelili olan CHP’ye gitmesi üzerine, “Dersimlilerin Kerbela’da öldürülen 72 kişiyi unuttuğunu ama Dersim katliamında öldürülen 70 bin kişiyi unuttuğunu” söylemiş ve “Dersim ihanetini unutmayacağız” diye eklemeyi de ihmal etmemiştir. (Demirtaş, 2011) Aynı temayı AKP genel başkanı Recep Tayyip Erdoğan miting meydanlarında Dersim’in sorumlusu olarak CHP’yi göstererek kullanmaktan geri durmamıştır. Ancak bu yaklaşım daha eskidir. Dersimlilerin ya da genel olarak Alevilerin Kerbela’yı unutmayıp Dersim’i unuttuğunu söyleyen ilk isimlerden biri, Kürtlerle ilgili çalışmalarıyla tanınan İsmail Beşikçi’dir. Örneğin, bkz. (Beşikçi, 2009). Onun hemen ardından AKP’nin ideolojik ikliminin bir parçası olan Yasin Aktay, Alevilerin Kerbela’nın intikamı peşinde olduğunu, yani tarihin telafi edilme arzusunun Aleviliğin kurucu bileşenlerinden biri olduğu iddiasıyla öne çıkmış ve aynı biçimde, mazlumun iktidar arzusundan hareketle muktedir Kemalizm’le bütünleştiğini ima etmiştir. Bu konuda ayrıntılı bir tartışma için, bkz. (Yalçinkaya, 2005). Bu dört ayrı yaklaşımın tasavvuru içinde, Aleviler bir tür demanslı topluluk olarak belirlemektedir: En geridekini çok canlı bir biçimde hatırlayan ama dün yediğini unutmuş hasta bir topluluk! Bu örneklerin gösterdiği şey, herkesin, kendi siyasal konumları ve duruşları gereği, Alevileri bir şeyleri hatırlamaya çağırdığıdır. Dikkat çekici olan yan ise, Alevilere çağrı çıkaran aktörlerin, kendi konumları gereği Alevilerin hatırlaması gerektiği şey olarak onların önüne koydukları öneri doğrultusunda, Alevileri “ilerici ya da gerici” siyasal konumlarla bitişirme arzusudur. Bu da daha en baştan göstermektedir ki sorun, Alevileri hatırlamaya çağıran kesimler için sorun, Alevilerin hatırlaması ya da unutmaması değildir. Gerçekte sorun mevcut Alevi belleğinin siyasal olarak nasıl seferber edileceğidir.

peşinde olduklarını ileri sürmekte; böyle bir durumda da siyasal iktidar adeta bir tür samimiyet testine davet edilmektedir. Burada siyasal iktidarın samimiyet testine davet edenlerin, siyasal iktidarın mevcut tezahür ediş tarzlarına ilişkin mesafesi çağırıcıyı özel olarak anlamlı kılmaktadır. Yani daha somut olarak ifade edilirse, örneğin belirli bir süredir, Madımak katliamının yaşandığı Madımak Oteli'yle ilgili kimi yaklaşımlar geliştiren mevcut AKP hükümeti yerine, bir başka hükümet iş başında olsaydı, Madımak üzerinden mevcut iktidarın samimiyet sınavına çağırılanların, en azından çağırma biçimlerinde kimi farklılıkların yaşanması, beklenebilirdi.

Ancak üçüncü dönemdir işbaşında olan mevcut AKP hükümetinin de Madımak merkezli olarak sürekli güncellenen “unutmak-unutmamak” karşıtlığını beslemek, bu gerilimden kendi siyasal ajandasını muğlaklıklar içinde gerçekleştirmek için yararlandığı açıktır. “Madımak katliamını unutmama-unutturma” şiarını besleyenlerin başında bizzat mevcut AKP hükümetinin gelmekte olduğunu gösteren birkaç somut örnek hemen verilebilir.

Katliamın 18.yıldönümü anmaları bu bakımdan manidardır. Manidardır, çünkü bu yılki anmalara geçmiş yıllarda olduğundan farklı bir gelişmeyle girilmektedir. Demokratik Alevi hareketinin hiç tartışmasız üzerinde uzlaştığı ana taleplerden biri olan “Madımak Utanç Müzesi Olmalı” talebi, çalıştaylar süreci içinde bir müzakere konusu olarak ele alınmış gibi yapılırken, bu sorunun bütün taraflarıyla bir araya gelineceği ve ortak bir formül aranacağı gibi anlayışlar öne sürülürken, bir anda, sorunun taraflarına hiç haber bile verilmeden, Madımak Oteli, önce sessizce kamulaştırılmış, arkasından da bilim ve kültür merkezine dönüştürülmüştür. Siyasal iktidarın sözde tezahür eden hassasiyeti, eylemde karşılığını bulamayınca, Alevi hareketi kaçınılmaz olarak buradan bir samimiyetsizlik üretmektedir. Bu bakımdan samimiyet testi çağrılarının yaratıcısı aslında siyasal iktidardır. Bu bir yana, 18.yıl anmalarında Madımak'a yapılan müdahalenin tamamlanmasının ötesinde başka ilkler de yaşanmıştır.

İlk kez bir Sivas valisi “Madımak yoktur” diyerek ortaya çıkabilmiştir. Buna göre, “Madımak Oteli'nin utanç müzesi olması yönündeki taleplerini dile getirmek için otelin önünde basın açıklaması yapmak isteyen PSAKD yöneticilerine ve 1993'te otelde yaşamını yitirenlerin ailelerine Sivas valisi Ali Kolat, ‘Madımak diye bir şey yoktur, orası kültür merkezidir’ diyerek izin vermedi.” (Cumhuriyet, 2011) Habere göre, vali Madımak diye bir “şeyin” olmadığını iddiasının yanında, aynı kabulden beslenerek, bundan sonra Madımak anmalarının önünü keseceklerini de açıkça beyan etmektedir. Mademki Madımak Oteli diye bir yer kalmamıştır, o halde, olmayan bir yerin önünde anma da yapılamayacağından, bundan sonra “tüm anma ve basın açıklamaları Cumhuriyet Meydanı'nda” yapılacaktır. Elbette valinin sergilediği bu tutumun bir adım ötesini okumak için çubuğu tersine bükmeye de pek gerek yoktur: Bu

bakımdan valiliğin yaklaşımı dümdüz aslında “Madımak ya da Madımak katliamı diye bir şey yoktur”a uzanan, bir tür ön hazırlık, söze giriş mahiyetindedir.

Gerçekten de valiliğin, bu yıla damgasını vuran bir diğer icraatı tam da bu söze girişin söze giriş olmayı aştığını ve doğrudan Madımak katliamını katliam olarak önemsizleştirerek yok eden bir girişime dönüştürdüğünü de gözler önüne serdi. Valilik, katliam zanlılarını da “saygıyla selamliyordu.”⁴ Çünkü yeni düzenlemede anı köşesinin en başında bir katliam zanlısının adı vardı. Katil zanlılarıyla katliama uğrayanlar arasındaki mesafeyi bir çırpıda ortadan kaldıran bu uygulama yoğun bir tepkiyi de beraberinde getirdi. Örneğin katliamda hayatını kaybeden şair metin Altıok’un kızı Zeynep Akatlı, aynı habere göre, o anı köşesinde babasının adıyla katil zanlılarının adının aynı yerde bulunmasından duyduğu rahatsızlığı dile getiriyor, babasının adının derhal oradan sökülmesini istiyor ve ekliyordu: “18 yıldır duygusal sebeplerle Sivas’a adım atmadım. (...) Şimdi gerekirse oraya gider, o plaketi sökerim. Beni buna mecbur etmeyin.” Aynı şekilde, uygulamayı kınayan PSAKD üyeleri ve yetkilileri ise katille mağduru aynı biçimde anan valiyi kınıyor ve valinin katilleri de andığını, bunun evrensel değerlere aykırı olduğunu beyan ediyordu.

Anı köşesi üzerine geliştirilen tepkilerin tümü bu hat üzerinden gelişmektedir.⁵ Ancak, belirsiz bir biçimde sezildiğine ilişkin işaretler olsa da,

⁴Madımak Oteli, valilik tarafından bilim ve kültür merkezine dönüştürülürken binanın bir bölümü de anı köşesi olarak düzenlendi. Ancak bu anı köşesinin ilginç bir özelliği hemen dikkat çekti. Bilindiği gibi, Madımak katliamında toplam can kaybı 37’dir. Ama bu 37 kişinin 33’ü şenlik için kentte bulunan ve göstericilerin katlettiği, asıl hedef gruptur. İki kişi o sırada otelde bulunan ve terk edemeyen otel çalışanıdır. Kalan iki kişi ise doğrudan oteli ateşe verenler içinde yer alan göstericilerdendir. Valilik işte hazırladığı bu anı köşesinin en başına katliam zanlısı olarak suçlanan bu iki kişinin adını da eklemiştir. Anı köşesinin alfabetik sıraya göre hazırlandığı ileri sürülmüş ve bu nedenle de saldırganlardan Ahmet Alan’ın adı en başa yerleştirilmiştir. Bu uygulamayı savunan ve bir gazete haberine göre, AKP’li olduğu iddia edilen⁴ (Karabudak, 2011) Sivas valisi Ali Kolat ise bu durumu şöyle meşrulaştırmaktadır: “İnsan merkezli baktığımız için hiçbir ayırım yapmadık.” (Bianet-a, 2011)

⁵Bunun için diğer tepki haberlerine de burada özetle yer verelim. Bu tepkilerden biri de yine katliamda öldürülen, şair Behçet Aysan’ın kızına aittir. Eren Aysan, anı köşesinde anılan göstericilerin, kamera kayıtlarında, oteli ateşe verenlerle birlikte hareket ettiğinin açıkça görüldüğünü ifade ediyor. Ayrıca bu haberde Zeynep Altıok ve Eren Aysan’ın babalarının isminin anı köşesinden kaldırılması için hukuk mücadelesi başlattıkları bilgisine de yer verilmektedir. (T24 Haber, 2011) Valiliğin bu eylemi, Alevilik hareketi içinde olsun, olmasın, farklı çevrelerden benzer tepkiler

esasta gözden kaçırılan şey, valiliğin bu “düzleştirici” tutumuyla, Madımak katliamının kendi özgünlüğünü ortadan kaldırmaya çalıştığı, onu sıradan bir sosyolojik olaya indirgediğidir ki bu tutum, biraz ileride daha ayrıntılı üzerinde durulacağı gibi, iktidar yanlısı yaklaşımların ve hatta doğrudan iktidarın Madımak’a ilişkin geliştirdiği ana izleklerden biridir. Bu ana izlek kaçınılmaz olarak siyasal iktidarın Madımak katliamını unutturmak istediği biçiminde bir okumaya yol açmaktadır. Sivas’ta, bu ana izleği açıkça işaret eden şey, valiliğin olayı sıradan bir olaya indirgediğini açıkça gösteren, o anı köşesine konulan plakettir: “2 Temmuz 1993 tarihinde meydana gelen elim olayda 37 insanımız hayatını kaybetmiştir. Böyle acıların bir daha yaşanmaması dileğiyle.” Görüldüğü gibi valilik, açıkça katil zanlılarını da saygıyla anarak sahiplenmektedir.⁶

Valilik, bu icraatlarıyla yetinmemektedir ve bu bakımdan, 18.yıl anmalarına valilik damgasını vuracaktır. Bu yılki anmalarda karşılaşılan ve unutturma tezini güçlendiren bir diğer “ilk” valilik tarafından Madımak oteli önündeki anmaların yasaklanmasıdır.⁷ Valilik bu yasak gereği çeşitli tedbirler almıştır.

aldı. Örneğin PSAKD genel başkanı Hüseyin Güzelgöl, “katliam failleri ne zaman mağdur oldu?” diye sorarken eklemektedir: “Bilim ve Kültür Merkezi’ne çevirerek Madımak adını unutturmak gibi beyhude çabalarda vazgeçilmelidir.” (BirGün-a, 2011) Eski ABF genel başkanı Ali Balkız da bu girişimi kışkırtıcı bulduğunu söylüyor ve ekliyordu: “Bu bir skandalın ötesinde bize hakarettir. Garabet bu kadar olabilir. Ucube denilen şey budur işte.” (Şanlıkan, 2011) *Radikal*’in haber başlığı da oldukça manidardır: “Madımak’ta anma yasaklandı, öldürenler ölümsüzleşti.” (Yalçınkaya-Ceylan, 2011)

⁶Bu ibarenin dışında ayrıca aynı köşede yer alan Atatürk büstünün kaidesine yazdırılan yazı da anlamlıdır: “Toplumun içindeki farklı düşünceler, farklı inanışlar ne olursa olsun, milli birlik ve beraberlik içerisinde hareket etmesini bilen bir milletin başaramayacağı iş, aşamayacağı bir engel yoktur.” (AHA-b, 2011) Bu durumda, farklı düşünceler taşıyan aydınlarla, farklı inanışlı Aleviler yakılmıştır ama valilik, onların yakılarak öldürülmesini umursamadan milli birlik ve beraberliğe gönderme yaparak farklılığın nasıl cezasız kalmayacağını Atatürk büstüyle işaret etmekten geri durmamıştır.

⁷“Binanın önünde grup halinde basın açıklaması yapılamayacağını, ancak temsilcilerin burayı ziyaret edip çiçek koyabileceğini belirten Kolat’a, bina önüne gelmesine müsaade edilip edilemeyeceği sorulduğunda da ‘Grubun buraya gelmesine müsaade edilmeyecek’ yanıtını verdi. Kolat, ‘biz kanun ne ise onu uygulamaya çalışacağız. İhtarımızı ikazımızı yapacağız. Buna rağmen ihtara ve ikaza uyulmazsa gerekli tedbirlerimizi de alacağız. O konuda da bir sorun çıkacağını sanmıyorum.’” (NTVMSNBC-a, 2011)

Valiliğin tedbirlerinin nelerden ibaret olduğunu görmek için çok fazla beklemeye gerek kalmamış, Sivas'ta bir ilk daha yaşanmıştır: "Sivas anmasına gaz bombalı saldırı: Sivas valiliğinin otelin önünde eyleme izin vermeyeceğini açıklaması üzerine, bugün otelin çevresi ve çıkan tüm yollar polis barikadı ile kapatıldı. On binlerce kişi Madımak Oteli'ne yaklaşınca polis barikadı ile karşılaştı. Katliamın yapıldığı Madımak otelinin yakınında katliamda yaşamını yitirenlerin isimleri okunduğu sırada polis gaz bombalarıyla saldırdı. Saldırıda çok sayıda kişi çeşitli yerlerinden yaralandı." (Evrensel-b, 2011) Oysa aynı vali, gösterileri yasaklarken bir saldırı olmayacağını da beyan etmiştir: "Valiliğin yasak kararına rağmen, Madımak Oteli önünde anma etkinliği düzenlenecek. Polis etkinliğe müdahale etmeyecek ancak etkinlikte bulunanlar hakkında yasal işlem başlatılacak." (Sol Haber Merkezi, 2011) Anlaşılacağı gibi, valiliğin yasak kararı Alevi topluluklar ve örgütler için hiç de caydırıcı olmamış, aksine, buna karşın ve birlikte en önemli Alevi örgütleri olan PSAKD, HBVAKV gibi örgütler kitlesel olarak madımak önünde yer alacaklarını beyan etmişlerdir. Ancak bu ve benzeri beyanlarda da yine unutturma-unutmama teması öne çıkmaktadır: "Sivas Valisinin bugünkü tutumu Madımak'ta neler yapılmak istendiğinin en önemli işaretidir. Biz, 35 canımızı kaybettiğimiz Madımak Oteli'nin müze yapılmasını isterken, bugün o sokağa dahi girmemiz yasaklanmak isteniyor. Bilinsin ki, biz bu nefret suçunun unutulmasına izin vermeyeceğiz. Bizden kimse belleklerinizi silmemizi beklemesin. 2 Temmuz Cumartesi günü binlerce Alevi Madımak'ın önünde olacağız." (Geçmez, 2011)

Binlerce kişiye gaz bombalarıyla saldırılması ister istemez katılımcıları yeniden 1993'e, katliam yılına taşımış görünmektedir. Bu çerçevede PSAKD genel başkanı da, tıpkı Ercan Geçmez gibi unutturmaya vurgu yaparken sormaktadır da: "2 Temmuz 1993'te, nerede idi bu polisleriniz? Panzeriniz, toma araçlarınız nerede idi? Biber gazınız, göz yaşartıcı bombanız nerede idi? Ve polis kalkanınız, copunuz 93'te nerede idi?"⁸ (...) Kimse bizden şehitlerimizi

⁸Aslında bu soruların yanıtları olayları soruşturmakla görevli TBMM komisyonunda dönemin Sivas valisi Ahmet Karabilgin ve Emniyet müdürü Doğukan Öner'e sorulmuştu ve oldukça anlamlı yanıtlar da alınmıştı. Soru: "Gözyaşı bombası var mıydı, yok muydu emniyette?" Valinin yanıtı "vardı." Soru: "Peki niye kullanılmadı?" Yanıt: "Gerekçe şuydu: Bu bomba kapalı mekanlarda kullanılır, bina içinde. Caddelerde, sokaklarda bu bombanın etkili olmayacağı söylendi." Soruları yönelten Bülent Akarcalı'nın buna karşılık yorumu: "O zaman bütün dünyada bildiklerimiz geçersiz. Orası dar bir sokak, başka sokaklardan giriş var. Gerek o binanın üzerinden gerekse yan sokaklardan atılacak bütün bombalar, beş tane değilse 15 tane, kesinlikle etkili olur. Şuraya 5-10 tane göz yaşartıcı bomba atalım düşünülüyor." Bu yorum

anmaktan vazgeçmemizi istemesin ve beklemesin. (...) Çünkü (...) katliamlara karşı direnmeyi ve katliamları unutmamayı sürdüreceğiz.” (BirGün-a, 2011)⁹ Kimi başka çevreler ise, Madımak anmalarına yönelik saldırıyı başlangıçta değinildiği üzere, mevcut iktidarın bir tür samimiyet testi ve dolayısıyla iki yüzlülük göstergesi olarak değerlendirmektedir.¹⁰

üzerine emniyet müdürü validen farklı olarak, “şubede göz yaşartıcı bomba bulunmadığını, bombaların özel hareket timlerinde olduğunu, onların da kırsala gönderildiğini anlattı.” Anlaşılan o ki özel hareket timleri, emniyetin göz yaşartıcı bombalarının tümünü yanlarında taşıyorlar ve dahası valiye bu bombaların açık havada etkili olmadığı bilgisi iletilirken, özel hareket kırsalda bu bombaları kullanıyor! Bkz. (Radikal-a, 2011)

⁹Madımak anmasına yasak getirilmesi ve gaz bombalarıyla saldırılması farklı çevrelerde de tepkiyle karşılandı. *Akşam* gazetesinden Nihal Kemaloğlu'na göre, “tam 18 yıl sonra Alevilerin Madımak Otelini Utanç müzesine çevirme talebine kulak asmayan (...) devlet, bugün bu müzenin önünde anma etkinliği yapılmasına bile yasak getiriyor. Müzedeki anma panosundaki isim listesinin otele saldıranların ismiyle başlaması size ‘anmayı’ değil, yine ya körkütük unutmayı ya da devletin müsaade ettiği kadar ‘hatırlamayı’ dayatıyor” (vurgular aslında). (Kemaloğlu, 2011) *Radikal*'den Cüneyt Özdemir ise, bir yandan her nasıl bir düşünceyle ilgiliyse, anmaları tahammül konusu olarak kurarken, öte yandan anmalara gösterilen tepkiyi valilikle sınırlandırmıyor; tüm Sivas halkını bağlayıcı hale getirerek hatırlamaya vurgu yapıyor: “Yılda bir gün (...) Madımak Otelinin önünde anma yapmak isteyen insanlara neden izin verilmez? Bu kadar zor mudur, esnafının, valisinin, polisinin, Sivashlıların tahammül göstermesi? Yıllar önce insanların içini yakan bir ateşi sadece bir gün olsun söndürmek için saygı duruşuna gelen insanlara tahammül göstermek bu kadar mı imkansız? (...) Ne gelecek yıl ne de sonrasındaki yıllar o katliamı ne utturabilir ne de anılmasını önleyebilir. (...) Bu devlet yakmaktan kurtaramadığı aydınlarını anılmaktan koruyorsa Yaksın Bu Dünya” (Özdemir, 2011)

¹⁰Bunlardan bir örnek olarak Aslı Aydıntaşbaş'a kulak verilebilir. Aydıntaşbaş, öncelikle hükümetin çifte standartlı bir tutum içinde olduğunu saptamaktadır. Buna göre, Suriye'de yönetime protestoculara izin ver diye seslenen AKP hükümeti, Türkiye'deki protestolara karşı gaz bombalarıyla saldırdıkça AKP'nin bölgede hedeflediği model ülke misyonu, ironik bir hal almakta, hatta anlamsızlaşmaktadır. Polis devleti algısının giderek yükseldiğini saptayan Aydıntaşbaş, nedense hiç kimsenin orantısız güç kullanan polisten ve ilgililerden hesap sormadığını da not etmekte ve eklemektedir: “Ama nasılsa Türkiye'de asker dışında kimse hatalı değil!” Devamla valinin açıklamalarına değinen yazar, ima yollu olarak bu valinin görevden alınmasını da talep ediyor: “Beşar Esad bile Deraa'da göstericilere orantısız güç kullanan valiyi görevden aldı. Suriye'ye “reform” telkin eden Ankara'nın, kendi ülkesinde de hak ve özgürlükleri korumaya kararlı olduğunu gösteren bir jest yapması lazım değil mi?” (Aydıntaşbaş, 2011) Ancak Aslı Aydıntaşbaş, hükümeti her ne kadar

Alevi topluluklar nezdinde, devletin Madımak katliamını unutturmak istediğine dair yaygın kanının güçlü bir biçimde köklenmesinde rolü olan yalnızca 18. anma yıldönümünde Sivas valiliğinin tutumu değildir.

Aynı dönemde bu kanıyı güçlendiren bir başka gelişme, devletin resmi yayın organı olan Türkiye Radyo Televizyonları Kurumu'nun (TRT) yayınladığı ve belgesel olduğu iddia edilen bir program da bu kanıyı pekiştirmektedir. Katliam anmalarından bir hafta önce yayına başlayan belgesel daha adından başlayarak tartışmaya konu olmuştur. Sivas katliamı saatler süren bir zaman dilimine yayılmışken ve failer kameralar tarafından açık seçik bir biçimde görüntülenmişken, programın adı "Faili Meçhul" olarak seçilmiştir. Yalnızca hükümete yakın isimlerin görüşleriyle kotarılan program esasta, olayı patolojik bir iki figürün icraatı olarak göstermekte, kamuoyunun çok yakından bildiği gelişmeleri bile bilinenden tümüyle farklı göstermeye çalışmaktadır. Örneğin dönemin Sivas belediye başkanı ve ardından Refah Partisi'nden milletvekili olan Temel Karamollaoğlu'nun oteli kuşatan kalabalıkları yatıştırmak için konuşma yaptığı iddia edilmekte ama bu konuşmanın bile kitleyi yatıştıramadığı söylenmektedir. Oysa adı geçen kişi kameraların

Sivas valisini görevden almaya çağırıyorsa da, Türkiye'de yaygınlıkla tecrübe edilen bir uygulama bir kez de Sivas'ta kendini gösterdi: Barışçı göstericiler üzerine polise gaz bombalarıyla saldırma emrini veren kamu görevlileri hakkında soruşturma açılacağına, göstericiler hakkında soruşturma açılmıştır. Zaten anma törenlerini yasaklarken vali Kolat, daha önce aktarıldığı gibi, bunu açıkça söylüyordu. Gösteriler sonrasında da aynı vali yine Aydıntaşbaş'ın ifadesiyle "empati ve protesto özgürlüğüne saygıdan eser taşımayan ifadelerle 'bütün fraksiyonlar, aşırı uç gruplar olay çıkarmak için oraya geliyor. İçlerinde sadece Alevi vatandaşlar yok. Sadece onlar gelse kapımızı açarız" diyerek bir yandan hem Aleviliği, Türk-İslamcı sentezci bilindik dilin en kalıplaşmış suçlamasıyla, "aşırı uçların taşeronluğu yapmak" suçlamasıyla ve "aşırı uçların Aleviliği kullandığı" argümanı ile yargılıyor, hem de taşınılan pankarta izin verilseydi Sivas halkı ayaklanırdı diyerek aynı anda barışçı amaçlarla kente gelen topluluğu Sivas halkıyla tehdit etmektedir. Bu çerçevede anma gösterisine gelenler hakkında soruşturma açılması elbette şaşırtıcı değildir. Anma etkinliğini düzenleyen Demokrasi Platformu üyeleri arasında PSAKD, HBVAKV, Alevi Kültür Dernekleri (AKD) şube yöneticileriyle, Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (Eğitim-sen), Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP) Emek Partisi (EMEP) Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) il yöneticileri bulunmaktadır. Böylece valinin işaret ettiği "aşırı uçların" kimlerden oluştuğu da anlaşılmaktadır. Bu bileşenlerden oluşan tertip komitesi hakkında 1.5 yıldan 3 yıla kadar hapis, 15 bin liradan 30 bin liraya kadar ağır para cezası talep edileceği bildirilmektedir. (BirGün-c ve Radikal-b, 2011)

karşısında otele sığınanları kastederek “evvela bunların ruhlarına bir Fatiha okuyalım....Gazanız mübarek olsun...[Pir Sultan Abdal heykelini kastederek] o heykeli de hemen oradan kaldırıyorum” biçiminde konuşmuştur ve bunu, bu yazının yazarı dahil, canlı yayın sırasında milyonlarca insan izlemiştir. Aynı şekilde, adı geçen programa göre, “heykel nasıl olduysa valilik deposuna gidecekken meydana geldi ve kırıldı, heykel parçalarına, kırılmış parçalara çarpan bazı kişiler yaralandı.” Oysa yine olayın kamera kayıtları incelendiğinde ilgili heykeli bizzat göstericilerin sürükleyerek meydana getirdiği, orada parçalandığı, hatta bazı göstericilerin hırsını alamayıp heykele kafa attığı, milyonlarca izleyicinin hafızasındadır. Son bir örnek daha vermek yeterli olacaktır. Programa göre, itfaiye akşam saat 20:05’te otelin önüne gelmiş ama ne yazık ki geç kalmıştır. Oysa yine olayın canlı yayın kayıtları, itfaiyenin olayın başlangıcından beri orada olduğunu, itfaiyenin otele yanaştırılmak istenmediğini, hatta kimi itfaiye personelinin göstericilerle birlikte hareket ettiğini, bunlardan birinin (davanın önemli sanıklarından biri olan Halil İbrahim Düzbiçer) Aziz Nesin’i itfaiye merdiveninden iterek atmaya kalktığını bütün televizyon izleyicileri hatırlayabilecektir. (Doğan, 2011) Programda TRT’nin tuhaf bir biçimde ortaya attığı iddialardan biri de, Madımak Oteli katliamının, ilgili tarihte henüz gerçekleşmemiş olan Başbağlar katliamıyla ilgisini ileri sürmesidir. İddiaya göre, “Başbağlar’ı yakmak için Erzincan ve Tunceli’den adam toplanmıştır ve Madımak Oteli bu yüzden yakılmıştır.” Daha açıkça söylenen şudur: Aleviler Başbağlar’da katliama hazırlanmaktadırlar, bu yüzden Madımak’ta katledilmişlerdir. Oysa Madımak katliamı olduğunda ne Başbağlar katliamı vardır ortada, ne de buna ilişkin en küçük bir iz. Ancak Başbağlar katliamı ile Madımak katliamı arasında kurulan bu karşılıklılık ya da intikam bağlantısı, 18 yıldır Türk-İslamcı yaklaşımların ana kalıp yargularından biri olarak dillendirilmektedir ve buna da biraz ileride değişik vesilelerle değinilecektir.

Kuşkusuz Aleviler TRT’nin bu programı yayından kaldırması için başvuruda bulundu. Ayrıca Sivas davasını başından beri izleyen müdahil avukatlardan Şenal Sarıhan, programa ilişkin olarak şu saptamayı yaptı: “Faili Meçhul adlı programda gerçek ters yüz edilerek, somut bir biçimde elimizde mahkeme kararları olmasına rağmen, mahkeme kararlarının aksi açıklamalarla Sivas olaylarının neredeyse Sivas mağdurları tarafından işlendiği izlenimi yaratıldı.” (NTVMSBC-b, 2011) Bu açıklamayla Şenal Sarıhan, aslında çok önemli bir noktaya değiniyordu: TRT, Madımak’ı unutturmak istemiyor, tam tersine, başka örneklerine de bu yazıda değinilecek olduğu gibi, Madımak katliamının yükünü bizzat katliam mağdurlarının sırtına yüklüyordu. Neredeyse Aleviler kendi kendilerini katleden patolojik bir topluluk olarak takdim ediliyordu. Yani aslında TRT, Alevilik sorununa ilişkin siyasal iktidarın

yaymaya çalıştığı söylemi doğrulamak ve yaygınlaştırmak üzere harekete geçmişti. Bu söyleme biraz ileride değinilecektir.

Şimdi son olarak, devletin Sivas katliamını unutturmak istediğine ilişkin yaygın algının ya da kabulün nasıl beslendiğine, her yıl karşılaşılan çeşitli örnekler dışında, artık yerleşik hale gelmiş iki örnek üzerinden değinilip ardından, daha özel olarak AKP hükümeti ve farklı aktörlerin bu algıyı nasıl beslediğine ilişkin örneklerle geçilecektir.

Son örneklerden ilki, Başbağlar katliamı¹¹ anmalarıdır. Başbağlar katliamı, Madımak katliamından farklı olarak her yıl devlet protokolüyle gerçekleştirilmektedir. Bu yılki anmalarda Madımak anmasına katılanların üzerine gaz bombaları atılırken, Anadolu Ajansı'nın haberinden izlenen Başbağlar anması bambaşka bir görüntü ortaya çıkarmaktadır. (NTVMSNBC-c) Haberden anlaşıldığı kadarıyla, Başbağlar köyünde devlet eliyle şehitlik inşa edilmiştir ve anma törenleri bu şehitlik ziyaretini de içine almaktadır. Bu bakımdan, devlet, Madımak'ta ölenleri basit bir otel yangınında dumandan boğulmuş olarak gösterirken ve oteli ateşe verenleri tümüyle masum kılarken, tersine Başbağlar'da ölenler devlet tarafından şehitleştirilmiştir. Törene en üst düzeyde katılan Erzincan valisi Abdülkadir Demir, "Başbağlar'da 33 kişiyi katledenlerin insanlıktan uzak olduklarını, terörün mantığını tüm dünyaya duyurmak üzere bir araya geldiklerini ifade" etmektedir. Burada öldürülenler şehit ilan edildiğinden, anma törenleri en üst düzeyde protokolle gerçekleştirilmiştir. Bu yılki törene, Erzincan valisi, Erzincan belediye başkanı, Erzincan emniyet müdürü, Erzincan Üniversitesi rektörü, Kemaliye kaymakamı, eski maliye bakanlığı müsteşarı, kamu kurum ve kuruluşlarının yetkilileri katılmıştır. Bu anma fotoğrafı Madımak'ın karşısında konulduğunda, farklılık son derece çarpıcıdır. Ancak Madımak ile Başbağlar arasında bağlantı kurmayı alışkanlık haline getiren yaklaşımlar, hiçbir zaman iki anma fotoğrafı

¹¹Başbağlar katliamı, Madımak katliamından üç gün sonra, 5 Temmuz da yaşandı. Bu katliam da Madımak gibi, hala tüm boyutlarıyla aydınlatılmamış, siyasal tarihin karanlık olaylarından biridir. 5 Temmuz'da Erzincan'ın Kemaliye ilçesine bağlı Başbağlar köyünü basan kalabalık bir silahlı grup, köylüleri kurşuna dizerek evleri ateşe vermiştir. Bu katliamın, Madımak'ın intikamını almak üzere PKK tarafından gerçekleştirildiği sıklıkla iddia edilmiştir. Böylece hem PKK ile Aleviler arasında bir bağlantı kurulmuş, hem de Alevilerin de PKK eliyle de olsa kitle katliamları yaptığı iddiası ortaya atılmaya çalışılmıştır. Çoğunlukla, Madımak katliamıyla yüzleşilme talepleri karşısına Başbağlar çıkarılarak her iki olayın da karanlıkta kalması sağlanmaya çalışılmaktadır. İki katliamı karşı karşıya koyma girişimi bile oldukça manidar bir görünüm sunmaktadır.

üzerinde, herhangi bir şekilde durma gereğini, anlaşılabilir bir biçimde duymamaktadırlar.

Ancak son bir nokta işaret edilmelidir: Bilim ve kültür merkezine dönüştürülen Madımak Oteli'nin anma köşesinde Atatürk büstüne konulan ibare ile Başbağlar'da Erzincan valisinin yaptığı konuşma arasında son derece çarpıcı bir benzerlik vardır. Şöyle demektedir Erzincan valisi: “Bizler şanlı bir tarihe sahibiz. Köklü medeniyetler kurmuşuz. Üç kıtada hükümlan olmuş, masumların, mağdurların barınağı, sığınağı olmuşuz. Birçok badireleri, sıkıntıları, hep birlikte el ele vererek atlatmasını bilmişiz. Hürriyet ve istiklalimize kastedenlere en unutulmaz dersleri vermişiz.” Bu iki ifade arasındaki çarpıcı yaklaşım benzerliği, en azından Aleviler açısından, devletin nasıl bir hatırlama istediğini gösteren önemli bir işaret olarak okunmakta ve bu anlam da doğrudan, kendilerine yönelen “unutma talebi” ya da “unutturma operasyonuna” tahvil edilmektedir.

Alevileri Madımak katliamının unutturulmak istendiğine inandıran son örnek olarak Sivas davasının izlediği seyir gösterilebilir. Bu dava farklı boyutlarıyla sürmektedir.¹² Burada davanın bütün gelişimine değinmeye gerek yoktur. Ama davanın nasıl ilerlediğine ilişkin Alevi imgesini nelerin beslediğine örnek olarak iki ayrıntıyı vermek yeterlidir. Bunlardan ilki davanın bir numaralı sanığı Cafer Erçakmak'ın yıllardır bir türlü yakalanamamasıdır. Devlet, zanlının Türkiye'den kaçtığını, Fransa'da yaşadığını iddia etmekte ama nedense zanlı Fransa'da saptanamamakta ama bu arada ilgili kişiye emekli maaşı ödenmesine devam edilmektedir.¹³ Polisin zanlıyı nerede aradığına dair

¹²Bu davayla ilgili gelişmeler, davanın müdahil avukatlarından Şenal Sarıhan tarafından izlenmekte, derlenmekte ve çeşitli aralıklarla yayımlanmaktadır. Bu yayımın son evresi için, bkz. (Sarıhan, 2011)

¹³Bu yazı yayına hazırlandığı sırada katliamın bir numaralı zanlısı Cafer Erçakmak'ın Sivas'ta, valiliğe, emniyete ve Madımak Oteli'ne birkaç yüz metre mesafede, oğlunun evinde kalp krizinden öldüğü ve gerekli formaliteler atlanarak belediye tarafından gizlice gömüldüğü, mezar tahtasının dış yüzüne dikkat çekmemesi için “Memet dayı”, iç yüzüne ise adının baş harflerinin yazıldığı, öldüğü tarih olarak mezar tahtasına yazılan tarihte, oğluna ait olan evi gören bir kameranın evden bir cenaze aracının cenaze aldığı görüntülediği, yine Türk emniyetinin değil, basının çabalarıyla ortaya çıkarıldı. (AHA-c, 2011) Bunun üzerine Aleviler harekete geçerek gizlice gömülen kişinin Cafer Erçakmak olup olmadığını anlaşılabilmesi için cesedin tıbbi tetkike alınması için başvuruda bulundular. (AHA-ç, 2011) Ancak, eğer ilgili tetkikler sonucu ölen kişinin Cafer Erçakmak olduğu kesinleşirse, Alevilerin imgelemeni kışkırtacak son denece vahim bir tabloyla karşılaşılacağı açıktır. Devlet, burnunun dibinde yaşayan Erçakmak'ı tüm aradığı iddialarına rağmen aramadığı gibi, kamu görevlileri de açıkça adaleti yanıltmak için her tür girişimde bulunmuşlar

cididi kuşkular söz konusudur. İkinci ayrıntı daha da öğreticidir. Yine davanın sanıklarından Mumammed Nuh Kılıç'ın Almanya'da yaşadığı ve dönercilik yaptığı kesin olarak saptanmıştır. Üstülek bu saptamayı yapan Türk güvenlik güçleri değil, medyadır. Ancak zanlının yeri, ikametgahı açıkça saptanmış olmasına karşın, Türkiye'ye iadesi için girişimler söz konusu olduğu iddia edilmekte ama nedense bir türlü Türkiye'ye getirilmesi sağlanamamaktadır. Son bir vurucu ayrıntı olarak ise, davanın sanıklarından İhsan Çakmak'ın katliamın üzerinden 14 yıl geçtikten sonra AKP'li İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı Belde A.Ş.'de çalışırken 2007 tarihinde yakalanabilmesidir. Sanık hakkında kamu davası açılmış, firari olduğu saptanmış ve sözüm ona güvenlik güçleri tarafından aranmaktadır ama aynı anda sanık AKP'li belediyenin bir personeli olarak normal hayatını sürdürmeyi başarmıştır. Bu ayrıntılar dışında davanın neredeyse tüm avukatlarının bugün AKP'nin saflarında aktif siyaset yapıyor oluşu, AKP'den önce aynı gelenekten gelen ve Adalet bakanlığı yapan Şevket Kazan'ın Sivas zanlılarını cezaevinde ziyaret etmesi ve avukatlıklarını üstlenmesi gibi vurucu ayrıntılar da hemen anımsanabilir.

Buraya kadar çekilmeye çalışılan genel fotoğrafın gösterdiği gibi, Aleviler, Alevi hareketi ve kimi muhalif hareketler nezdinde, açık ve kesin olarak siyasal iktidar Madımak katliamını unutturmak istemektedir. Bu bakımdan Alevilerin ve Alevi hareketinin, siyasal iktidardan kendilerine yönelen temel talebin Madımak'ın unutulması olduğuna ikna olmaları, yalnızca Alevilerle ilgili değil, doğrudan siyasal iktidarın eylem ve tutumlarıyla ilgilidir. Bu ikna oluş ölçeğinde, siyasal iktidara karşı bir direniş hattı olarak “unutmama ve unutturmama” başlı başına, içeriğine ilişkin bütün olası tartışmaları bastırarak, siyasal bir hat olarak belirlemektedir. Nihayet bu siyasal hat, kendisini somut olarak Madımak'ın müze yapılması talebinde göstermekte, müze talebi, “Utanç Müzesi” adlandırmasıyla bir tür yüzleşme talebine evrilmektedir. Ancak Alevi hareketinin bu talebi son derece sert reflekslerle karşılaşmakta, bu da Alevilerin hissettikleri “büyük yalnızlığı” daha da artırmakta; yalnızlığın bu düzeyde hissedilişi ise giderek yeniden başlı başına bir siyasal hat olarak hatırlamanın kendisini kutsamaya varmaktadır.

Madımak Oteli'nin utanç müzesi olarak bir yüzleşme mekanına dönüştürülmesi talebinin karşılanma biçimleri, aynı zamanda Alevilerin “unutturma, asimilasyon, hatırlamama” olarak okudukları şeyin aslında bunlarla pek de ilgili olmadığını da gösteren son derece vurucu bir zemin oluşturmaktadır. Aleviler bunu fark etmedikleri ve buradan siyasal bir tavır

sonucu kendiliğinden ortaya çıkacaktır ve bunun ipuçları şimdiden kendini göstermiştir zaten. (AHA-d, 2011)

üretemedikleri ölçüde, kendileri Madımak'a baktıklarında ne görüyorlarsa, kendi dışlarındakinin aynı şeyi gördüğünü varsaymakta, bu görülen aynı şey ile utanç müzesi arasında da kolaylıkla bir bağlantı kurulduğundan, kendi dışlarındakinin bu bağlantıyı, kurmuyor, kuramıyor oluşlarını, kendilerine yönelik bir asimilasyon girişimi ya da unutturma operasyonu olarak okumaktadırlar. Oysa sorun bundan çok daha boyutludur.

Müze ve yüzleşme talebi ne anlama gelmektedir? Bu soru şimdilik, bir gazetecinin “basit ama acıtıcı bir madımak sorusu” üzerinden yanıtlanabilir: “Yıllardır Sivas'ta gerçekleşen Madımak katliamının sorumluları aranıyor. – Önce “**birileri geldi, oteli yaktı, gitti**” denildi. (...) Daha sonra “**derin devlet yaptı**” denildi. İki sene önce “**PKK yaptı**” denildi. Geçen sene “**Ergenekon yaptı**” denildi. En son dün “ “**bir Özel harekat ekibi yaptı**” denildi. Tamam,..o yaptı, bu yaptı...tamam...O kışkırttı, bu kışkırttı...Bu konuda benim basit, yalın ama acıtıcı bir sorum var. (...) Madımak Oteli'nin önünde toplanarak “**otel yakma şenliği**”ne katılır gibi olaya katılan, “**yak ulan yak**” diyen, tekbir getiren, slogan atan binlerce kişinin bu işteki sorumluluğu hakkında ne diyeceksiniz?” (vurgular aslında) (Hakan, 2011)

Ahmet Hakan'ın Madımak resmine baktığında gördüğü manzaradan çıkardığı sonuç aslında Alevilerin çıkardığı sonuç kadar belirli bir anlamda naif görünür: O da Madımak yangını görüntülerine bakıyor ve tek bir resim görüyor. Ama o, bu resimde doğrudan öncelikle kitleleri fark ederek, yüzleşmesi gerekenlerin kimler olduğunu işaret ederken, Alevi hareketi, anlaşılabilir nedenlerle bunu açıkça öne süremiyor. Ama hem Alevi hareketinin, hem Ahmet Hakan'ın gözden kaçırdığı şey şu: Bir Madımak yok! Madımak birden fazla! En basiti Alevilerin Madımak'a bakıp katliam gördüğü yerde örneğin başka siyasal aktörler açıkça bir dinsel görev, kutsal bir eylem, bir cihat görüyor.¹⁴ Başka aktörler Aziz Nesin'in kışkırttığı bir kitle görüyor.¹⁵ Madımaklar bu biçimde farklılaştırılınca ister istemez, son derece basit, yalın

¹⁴Örneğin Madımak katliamının yaşandığı Pir Sultan Abdal şenlikleri sürecinde dağıtılan ve “Müslüman kamuoyuna” başlığını taşıyan, genel olarak “Müslümanlar” ibaresiyle imzalanmış bildiride tüm Müslümanlar açıkça savaşa çağrılmaktaydı. Şöyle deniyordu bildiride: “Kafirler şunu iyi bilmeli; İslam'ın Peygamberini ve Kitabın izzetini korumak için bu uğurda verilecek canlarımız vardır. Gün; Müslümanlığımızın gereğini yerine getirme günüdür.” Aynı şekilde yargılama süreci içinde de katliamın belirli çevreler tarafından açıkça “şanlı Sivas kıyamımız” olarak selamlandığı bilinmektedir. (Bkz. Sarıhan, 2011)

¹⁵Örneğin dönemin *Hürriyet* gazetesi, olayı şu manşetle vermişti: “Sivas'ta Aziz Nesin İsyanı”.(Bkz. Hürriyet, 1993)

bir talepmiş gibi duran “Madımak Utanç Müzesi Olmalı” talebi, basit ve yalın olmaktan çıkıp oldukça karmaşık bir talep olarak beliriyor.

B. Madımak var Madımak’tan İçeri

Bu karmaşık bir görünüm arz eden talep son derece sert reflekslerle karşılanmaktadır. Bu sert refleksler ise, bu kez doğrudan özellikle AKP’den, hükümetten Alevilere yönelmektedir. Madımak Oteli’nin “utanç müzesi” olarak düzenlenmesi talebi Alevi hareketinin katliamdan bugüne dek yüksek sesle dillendirdiği en önemli taleplerinin başında gelmektedir. Ancak bu talep özellikle AKP’nin “Muharrem iftarı”¹⁶ uygulamasının başlamasıyla birlikte yeniden canlı bir biçimde tartışma gündemine girmiş ve nihayet Alevi çalıştay¹⁷ süreci içinde ciddi tartışmalara konu olmuştur. Alevi hareketinin temsilcileri çalıştayın katıldıkları etaplarında öncelikle bu talebi açık seçik bir biçimde dile getirmiş ve yazıya geçirmişlerdir. Buna göre, örneğin Alevi hareketinin Türkiye’deki çatı örgütü olan Alevi-Bektaşî Federasyonu, genel ve evrensel olduğu kabul edilen değerlere referansla uluslararası deneyimleri anırtmakta ve “Sivas katliamının; insanlık tarihine kara bir leke olarak yazılması, insanlığın ortak vicdanında mahkum edilmesi ve hafızalardan

¹⁶Dönemin AKP milletvekili Reha Çamuroğlu’nun girişimleriyle, ilk olarak 2008 Ocak ayında, ikincisi ise yine Ocak ayında 2009’da AKP hükümeti tarafından gerçekleştirilen girişimler. Alevilikte Muharrem orucu yas orucu olduğundan, Ramazan orucundaki gibi, toplu iftar açma, şenlikli bir biçimde iftar açma, özel ritüellere dönüşmüş halde iftar açma vb. biçimde seyreden bir oruç açma geleneği yoktur. Bu nedenle bu girişim en başından itibaren Alevilerin büyük çoğunluğu tarafından sert bir tepkiyle karşılanmış, ancak hükümetle sıcak ilişkiler kurmayı önemseyen kimi küçük Alevi dernekleri ve özellikle “Alevi sağını” temsil eden İzzettin Doğan başkanlığındaki Cem Vakfı bu girişime sıcak yaklaşmıştır. (Örneğin, bkz. Milliyet, 2008).

¹⁷AKP hükümetinin Haziran 2009-Ocak 2010 tarihleri arasında Alevilik sorununu tartışmak ve olası çözüm yollarını değerlendirmek üzere gerçekleştirdiği iddiasıyla yaptığı yedi ayrı oturumluk çalıştay dizisi. Ayrıca bu oturumlar dışında, 2010 Ocak ve Şubat aylarında biri Alevi dedeleriyle, biri Madımak şehit aileleriyle olmak üzere iki ayrı toplantı ve son olarak Sivas’ta sivil toplum örgütü temsilcisi sayılanlarla bir toplantı daha yapılmıştır. Bu sürecin sonunda, her ikisi başında Faruk Çelik’in bulunduğu devlet bakanlığı tarafından olmak üzere, iki ayrı rapor yayımlanmıştır. (bkz. Kısaca ÖRAÇ, ‘Ön Rapor Alevi Çalıştay’, 2010 ve kısaca AÇNR, 2010-2011, ‘Alevi Çalıştay Nihai Rapor’) Alevi hareketi içinden, bir tek HBVAKV çalıştayın nihai raporu üzerine karşı rapor yazarak geniş bir değerlendirmeye hükümete yanıt vermiştir. (Bkz. Kısaca AABO, 2011, ‘Aleviler Artık Burada Oturmuyor’.)

silinmemesi gerektiği”nden hareketle, otelin utanç müzesine dönüştürülerek Kültür Bakanlığı’na tahsisini istemektedir. (Eşit Yurttaşlık, tarih yok) Alevi hareketinin en önemli bileşenlerinden olan HBVAKV ile AKD’nin çalıştay sürecinde iktidara sundukları rapor ise Madımak’ın müze yapılması talebini daha farklı ve dikkat çekici bir biçimde temellendirmektedir:

“Alevilerin Sivas Madımak Oteli’nin “Utanç müzesi”ne dönüştürülmesi istemi, kimi çevrelerin savlarının aksine, Alevi toplulukların yas ve acıyı ebedileştirme arzusundan kaynaklanmamaktadır. Bilindiği gibi, Sivas katliamı bu ülkede tekil bir örnek değildir. Aksine, Cumhuriyet dönemini de kapsayan, Aleviliğin yüzlerce yıllık tarihinin barındırdığı katliamlar zincirinin bir halkasından ibarettir. Ancak artık ülkemiz bu ayıbıyla yüzleşmek ve *acının bütün yükünü ve ağırlığını tek başına taşıyan Alevi toplulukların sırtından almak* zorundadır. Bu doğrultuda Madımak Oteli’nin müze yapılması talebi aynı zamanda acının paylaşılması ve katliamın utancıyla yüzleşilmesi talebidir de. Madımak Oteli müze yapılmalıdır ki gelecek kuşaklar ve bu katliamı yaşayan, paylaşan, tanık olan herkes, *Aleviler ve Aleviler gibi ayrımcı uygulamalara ve acılara uğratılmış topluluklar karşısında başımızı utançla eğebilelim* ama aynı zamanda, bir daha böylesi olayların yaşanmaması için gerekli dersi almak üzere, *Alevilerin sırtına yüklenen anımsama yükünü paylaşabilelim.*” (HBVAKV-AKD, 2009) (Vurgular bana ait.)

Alıntıda dikkat çeken şeylerin başında, Madımak talebinin salt Alevi evreniyle sınırlı olarak ileri sürülmediği, Aleviler gibi ayrımcı uygulamalara uğrayan topluluklarla da ilişkilendirilmesi gelmektedir. İkincisi, Aleviliğe siyasal bir silah olarak doğrultulmuş “yasın edebileştirilmesi arzusu” reddedilmekte; tersine Aleviler dışındaki kesimlere, özellikle Sünniler kastedilerek, anımsama yük ve ağırlığının paylaşılması çağrısı çıkarılmaktadır. Bu istek karşısında, “yasın edebileştirilmesi arzusu”nu ileri sürenlerin konumu, anımsama yükünü Alevilerin sırtında bırakmak isteyenlerle yer değiştirmektedir.

Fakat çalıştay süreci içinde talebin nasıl karşılandığına ve nihayet AKP’nin çalıştay dolayısıyla Madımak konusuna nasıl yaklaştığına gelmezden önce, bu talebin AKP’in ideolojik ikliminin bir parçası olanlarca nasıl karşılandığını göstermek üzere, bir örneğe değinilmelidir. Bu konuda örnek, çok olmasına karşın temsil edici vasfı ve en nihayet çalıştay nihai raporunda kendini hissettiren yaklaşım gereği, özellikle bu örnek seçilmiştir ve onunla sınırlı kalmacaktır. Bu örnek, ilgili ideolojik iklimi oldukça temsili bir biçimde sunan Prof. Dr. Yasin Aktay’dır.

“2 Temmuzla yüzleşmenin yolu” başlıklı yazısında Yasin Aktay ilgili müze talebini şöyle okumaktadır: Müze yapılma talebiyle “Madımak’ın “kendi komşularına kin ve nefret duymayı sağlaması isteniyorsa ki, aşikar görünen odur, bunun bir siyasal talep olarak bu kadar ısrarla dillendirilmesinde hiçbir

iyi niyet eseri yoktur.” (Aktay, 2007) Müze talebiyle kin ve nefret arasında nasıl bir ilişki kurduğu muamma olarak kalan Aktay, müze talebi üzerinden Madımakla yüzleşmeye çağırarak Alevilerin öncelikle Madımak’la yüzleşmeye “ehil kafalara sahip olmadığını” öne sürmekte, bunun için AKP’yle Madımak katliamı arasındaki ilişkilendirme gayretlerinin varlığını kanıt olarak sunmaktadır. Bu durumda, Madımak katil zanlılarının tüm avukatlarının neden AKP saflarında örgütlendiğini ve AKP tarafından siyasal olarak ödüllendirildiğinin yanıtını da kendisi muhtemelen verecektir.¹⁸ “2 Temmuz’u yapan kafanın aynısının iki gün sonra Başbağlar’da ortaya çıktığını” belirten Aktay, devamla “o günden beri Türkiye’de bir kesim 2 Temmuz dedikçe başka bir kesim Başbağlar demeye alışmıştır” diyor. Bu tespitle kendisinin de bu belirli bir kesimin organik bileşeni olduğunu da ifşa ediyor. Şöyle ki yazının daha hemen başında Aktay, henüz Başbağlarla ilgili bu maddesine gelmeden önce, şöyle diyordu: “Madımak’ta “öldürülenler Alevi miydi? Ya da ki gün sonra Başbağlar’da öldürülenler Sünni miydi? Yoksa öldürenler mi Aleviydi” Aktay bununla da yetinmiyor, AKP savunusu adına, Madımak katliamı ile AKP tabanı arasında ilişki kuran kafalar için “bu olsa olsa ‘2 Temmuz’u nasıl onlar yapar da biz yapamayız’ diyecek bir kafadır. (...) Belki iki gün sonra kanları yerde kalmasın diyerek Başbağlar’da olayla hiçbir ilgisi olmayan masum insanları katlederek intikam almaya duygusal imkanı veren bir kafadır.” Böylece, Madımak’ta katledilenlerin aidiyeti ne olursa olsun, Madımak

¹⁸Onur Caymaz, BirGün’deki yazısında Süheyl Batum’a atıfla Madımak katliamından ötürü yargılananların avukatlarının bugün geldikleri yeri listeler: Hepsi avukat olmak üzere; Şevket Kazan, Eski RP milletvekili ve adalet bakanı; Celal Mümtaz Akıncı, Afyon baro başkanlığına AKP oylarıyla Anayasa mahkemesi üyesi; Hayati Yazıcı, AKP hükümetinin devlet bakanı; Haydar Kemal Kurt, AKP milletvekili; Zeyid Aslan, AKP milletvekili, başbakan Erdoğan’ın eski avukatı; Hüsnü Tuna, AKP milletvekili; Burhanettin Çoban, AKP milletvekili; Faik Işık, başbakan Erdoğan ve Süleyman Mercümeç’in avukatı; İbrahim Hakkı Aşkar, AKP milletvekili; M. Ali Bulut, AKP milletvekili; Bülent Tüfekçi AKP Malatya il başkanı; Halil Ürün, RP kayıp trilyon davası sanığı; Mevlut Uysal, AKP İstanbul Başakşehir belediye başkanı, Suat Altınsoy, AKP Konya il başkan yardımcısı; Tayfun Karali, İstanbul Büyükşehir belediyesi Darülaceze müdürü; Ferruh Aslan, İstanbul Büyükşehir belediyesi basın yayın müdürü; İbrahim Kök, AKP Elazığ milletvekili aday; Ali Aşlık, AKP İzmir il başkanı; Bedreddin İskender, AKP Ümraniye belediye başkan aday; Ekrem Bedir, Sakarya AKP Hendek belediye meclisi üyesi; Eyüp Karagüller, eski Saadet Partisi ilçe başkanı; Faruk Gökkuş, AKP Kağıthane belediye başkan aday, Hasan Hüseyin Pulan, AKP İstanbul il disiplin kurulu üyesi; Hürşit Bıyık, AKP Trabzon il başkan yardımcısı; Reşat Yazak, Anadolu Ajansı yönetim kurulu üyesi. (Caymaz, 2011).

katliamında harekete geçtiği açıkça gözlenen derin ‘Alevifobik’ Sünni refleksini, bu refleksle seyrana çıkmış gibi binlerce kişinin “yak ulan yak” nidalarıyla otelin yanışını izlediğini, buradaki Sünnilikle ilgili sorgulanması gereken her şeyi göz ardı etmeye çalışıyor.

Burada temelde sorgulanması gereken şey: Sünniliğin siyasallaşma biçimleri, siyasal motivasyonları, burada Alevi düşmanlığının nasıl bir role çıkarıldığı ve çıktığı. Dolayısıyla Madımak’la yüzleşmek demek öncelikle Sünnilerin kendi dindarlık biçimleriyle yüzleşmesi demek. Oysa kendi biricikliğine iman etmiş ve kendisini sorgulamayı gereksiz gören, bir sorun varsa her halükarda sorgulanması gereken olarak azınlıkta ve öteki olanı işaret eden zihniyet için, bu kabul edilemez bir durumdur. Bu nedendir ki Aktay, Madımak yüzleşmesi çağrısını bile Alevilerin yüzleşmesi olarak okuyup, bununla da yetinmeyerek hakarete varan sözlerle ‘zaten yüzleşecek kafaya da sahip değiller’ diyor. Aktay için zaten Sünnilik ve Sünni dindarlığın siyasallaşma biçimleri sorn olmadığından en fazlasından olay şahsılık çerçevesinde alınmalı. Ki zaten “suçların şahsiliği” ilkesi de bunu ‘gerektirmez mi?’ ‘Suç belli bir kesime yüklenmemelidir’ diyor Aktay. Sünniliği yüzleşmeye çağırarak onun anlam dünyasında hep bir suçlamaya denk geliyor, çünkü onun için yüzleşmenin biricik anlamı açıkça suçlamak olmalı. Bundan kurtulmak için de suçların şahsiliği gibi, Madımak katliamında son derece ‘çaresizce komik’ duran bir ilkeye başvuruyor. Binlerce kişi bir oteli kuşatmış, ateşe vermiş....ama olsun, suçlar şahsidir. Bunu yazanın bir sosyolog oluşu ve bu mütecaviz üslup anlamayı kolaylaştırmıyor ne yazık ki.

Aynı dönemden bir diğer örnek, Alevi kökenli, eski AKP milletvekili Reha Çamuroğlu’dur. Çamuroğlu katliama ve müze talebine “tarihimizde bir sürü üzücü olay var. Her üzücü olay için müze mi yapacağız? Ömrümüz müze yapmakla mı geçecek?” diyerek yaklaşıyor. Onun için de bu herhangi bir üzücü olaydan ibaret anlaşılabilir. Onun bu yaklaşımının Alevi hareketi içinde nasıl yankılandığını ise ABF bildirisi gösteriyor: Açıklamaya göre, Çamuroğlu, insani bir talebi hafife almakla kalmıyor, bu katliama arka çıkan siyasi yapıyı desteklediğini beyan ediyor ve hatta onlara cesaret veriyordu. (ABF, 2007) Reha Çamuroğlu’nun bu hafife alan tutumu, yalnızca Alevilerde değil, kimi başka çevrelerde de tepkiyle karşılandı.¹⁹ İşte bu ideolojik iklim içinde Alevi

¹⁹Bunların en önemlilerinden biri Yıldırım Türker’dir. Türker değerlendirmesinde şöyle diyordu: “Reha Çamuroğlu, Madımak Otelinin müze yapılmasına şiddetle karşı çıkıyordu. Söylediklerinin hafifliği karşısında Alevilik’ten geçtim, nasıl bir inancın kollarında bu hale geldiğini merak ediyorum doğrusu: “Acılarımızı hatırlamaya niçin bu kadar meraklıyız, anlamıyorum” diyeymiş Alevi aydın solcu romancı milletvekilimiz. Geçmiş bitmiş, değil mi? Unut gitsin.” Türker, ayrıca katliama

çalıştayı başlatılmıştır ve Alevi hareketinin bütün önemli bileşenleri özellikle Alevi örgütlerinin katılımıyla yapılan ilk toplantıya icabet etmiştir. Ancak daha sonra, çalıştay sürecinin, ayrı bir yazı konusu olan özellikleri nedeniyle demokratik alevi hareketinin neredeyse bütün bileşenleri çalıştay sürecinden çekildiklerini ifade etmişlerdir ki Madımak örneği üzerinden çalıştay sürecine bakıldığında, bu çekilme talebi anlaşılır hale gelmektedir.

Çalıştay süreci tamamlandıktan hemen sonra, nihai rapordan önce, bir ön rapor yayınlanmıştır. Bu ön raporda Madımak sorunu ve müze talebi şöyle ele alınmaktadır:

VI. Müzakere başlığı olarak Madımak Oteli'nin düzenlenmesi seçilmiştir. Buna göre, olay derin bir provokasyondur. Madımak büyük bir faciayı ifade etmektedir. Katliam sözü ön raporda hiç geçmez. “Bu konuda yeni gerilim ve çatışmalara fırsat verilmemesi gerektiği” üzerine uzlaşmıştır. Bu arada büyük Alevi örgütlerinin çalıştaydan çekildiği hatırd tutulmalıdır. “Madımak Oteli düzenlenirken ülkenin birlik ve düzeninin esastan korunmasını dikkate alan bir düzenleme gerektiği” üzerinde uzlaşmıştır. “Bu bağlamda müze fikrinin tehlike ürettiği düşünülmüş, bunun yerine binanın yıkılarak bir parka dönüştürülmesini katılımcıların büyük çoğunluğu desteklemiştir.” Ayrıca rapora göre üzerinde uzlaşılan bir başka nokta da şudur: “Katılımcılar burada gerçekleştirilecek düzenlemenin kısa ve uzun vadede yeni husumet alanlarına dönüşmemesi için (...) Sivas'ta sivil toplum örgütleri, kanaat önderleri ve resmi katılımcıların da ortak olabileceği değişik platformlarda bu süreci

ilişkin olarak, Aktay ve benzeri zihniyetekilere de sanki onları düşünerek yazmış gibi sesleniyordu: “O vahşetin hemen ertesinde muktedirlerin ve kanaat liderlerinin hatırı sayılır bir bölümü, açıkça, imayla ya da sadece kaş kaldırarak suçluyu bulmuş işaret ediyordu: Aziz Nesin. Sözelimi marifetleri yanına kar kalmış emekli darbeci ressam Kenan Evren, elbette hiç çekinmeden Sivas katliamı ile ilgili fikirlerini dile getiriyordu: “Gereksiz bir konuşma sonucu çıkan olay, solcularla dinciler arasında çekişmeye dönüşüyor. Bunu önlemek lazım. İnsan dinsiz olabilir. Ama bunu ilan etmenin gereği yok.” Şöyle sesleniyordu Türker ilgili yazıda: “Ey muktedir Sünniler; halkınıza verdiğiniz sözü tutamadınız. İnsanlığa karşı işlenen suçlara ortak oldunuz.(...) Sivas katliamı avukatlarının koynundan çıkmışlığınızı unutmaya hazırдық. Ama siz, o katliamın konusu edilsin istemiyorsunuz. Herhalde kimilerinin milli hassasiyeti gibi sizin de Sünni hassasiyetiniz inciniyor. Sivas'ın vahşet görüntülerini silmeye çalışanlar gözü dönmüş bir Sünni politikası yapmıyorsa, şunu iyice bellemeli: Makul görünen soğukkanlı ve son derece üstten bir dille Alevilerin sorunlarına eğildiğinizde, barış için elinizi uzatır gibi yaparken karşılığında ondan gördüğü zulmü sineye çekmesini, unutmamasını, hesabını sormamasını, izini sürmemesini, yaşadığı benzersiz ıstıraptan bir ders çıkarılması talebinde bile bulunmamasını istiyorsunuz.” (Türker, 2008.)

rehabillite ederek dönüştürecek girişimlere başlanması gerektiği üzerinde ısrarla durulmuştur.” (ÖRAÇ, 2010)

Görüldüğü gibi, Madımak’ın müze oluşuna hiç sıcak bakmayan, aksine bunu tehlike üreten bir fikir olarak gören bir yaklaşım söz konudur. Müze fikri neden tehlike üretmektedir, rapordan anlaşılmamaktadır ama çalıştay sürecinin koordinatörü Yrd. Doç. Dr. Necdet Subaşı ve siyasal sorumlusu devlet bakanı Faruk Çelik, müze olmasa bile, Madımak’ın bir sorun olmaktan çıkarılması gerektiğinin altını çizmektedirler.²⁰

²⁰Ön raporun hemen arkasından, kendisiyle yapılan bir söyleşide, şöyle konuşuyor N. Subaşı: “Ergenekon’la bütün bu Sivas, Maraş, Gazi olayları ve Madımak bağlantısı dile getirildi mi çalıştaylarda?” sorusuna yanıt olarak: “Getirildi. Ama ben her şeyin bu sözünü ettiğiniz unsurlara bağlanmasından da tedirginlik duyuyorum. (...) Sorgulanması gereken şey şu: Her bir Sünni birey nasıl oluyor da böyle bir kumpasın içinde rol alabiliyor? İnsan yetiştirme düzenimizde bir sakatlık var mı? Müfredatımız buna elverişli mi?” (Akman, 2010) Aynı söyleşide Subaşı müze fikrinden yana olmadığını, çünkü müze talebinde bulunanların bu fikir üzerinde derinliğine kafa yordüğünü sanmadığını, kişisel fikrinin ise “güzel ve barışçıl bir çevre düzenlemesi yapılması, Alevilerin katılımına olağanüstü destek verilerek yapılan bir yarışmayla bir anıt yapılması” olduğunu belirttikten sonra anıtın üzerine de şu ibarenin konulmasını öneriyor: “Ortak acı anıtı. Sağduyu ve sevgi yoksunluğunun çok acı verici olaylarından birisi 2 Temmuz 1993’te burada yaşanmıştır. Olayın kurbanlarını diğer bütün sevgisizlik kurbanlarıyla birlikte ortak ve derin bir acıyla ve rahmetle anıyoruz.” Bu önerinin ardından ise Subaşı “Ama sonuçta Alevilerin vereceği bir karardır” diyor. Oysa sürecin sonunun bu yaklaşımla hiçbir ilgisi olmamıştır. Alevi açılımından sorumlu devlet bakanı Faruk Çelik’in yaklaşımı da görünüşte diyaloga, uzlaşmaya açık bir çözümün arandığı hissini uyandırmaktadır. Alevilikle ilgili soruna başbakanın talimatı gereği Madımak’la başlanacağını belirten Çelik: “Başbakanımız Madımak tartışmasının bir an önce bitmesini istiyor. Çünkü bu konunun istismara çok açık olduğunu ifade ediyor” diyor. (Aksoy, 2010) Bu çözümlenme girişiminin ilk adımı olarak da önce orada hayatlarını kaybedenlerin yakınlarıyla bir araya geldiklerini belirten Çelik “bu insanlar acıyı yüreklerinde taşıyan insanlar. (...) Bu insanları dinlemeden, bir adım atmanın doğru olduğu kanaatinde değilim” diyor. Nasıl bir çözüm sorusu üstüne ise verdiği yanıt çok anlamlı: “Ne yapılacaksa yapılsın ama Madımak unutulmasın. Bence bu çok önemli. Yani unutturmayacak, yeniden yaşanmamasını sağlayacak bir şey yapmak lazım.” Ancak Çelik bu çözüme ve yara sarma girişiminde dış sınırı belirtmeyi de ihmal etmiyor: “Bizim hükümet olarak önceliğimiz şu: Bir kronik sorunu çözerken başka toplumsal sorunlar yaratmamak. Bu yüzden Sivas’a gidip oradakilerle görüşüp herkesin üzerinde uzlaşacağı bir sonucu almak istiyoruz.” Buradaki herkese Madımak’ta et lokantası işletenler ve marka değerinden satışa çıkaranlar da dahil! Bu ‘dahil’de yer alanları anlamak bakımından önemli not: Madımak Otel tartışmalarına TBMM bütçe görüşmeleri

Müze fikrinin içerdiği savunulan bu bölücülük ve tehlike teması daha önce başka biçimlerde ifade edilmişti. Madımak için daha önce de başka formüller ortaya atılmış, 2007 yılında canlanan tartışmaya Sivas'tan katılan dönemin valisi Veysel Dalmaz burayı bir çiçekçiye dönüştürmek istemişti. Çünkü “kültür müzesi olursa hep ayrıştırma unsuru olur. Ortak nokta bulup birleştirici olmak istiyoruz. Plaket asalım, etrafını güllerle, çiçeklerle süsleyelim, bir anı köşesi olsun.” (Sazak, 2007) Görüldüğü gibi, müze fikrinden, her nasılsa kendiliğinden bir bölünme ve gerilim üretilmektedir.

Alevilerin kendi raporlarında, bu türden kaygılara ilişkin olarak, Madımak anmaları bağlamında, bir yanıt bulunmaktadır:

“Sivas halkı bir bütün olarak Madımak Katliamı'yla yüzleşmedikçe, Sünni dinsel evren Madımak Katliamı'yla yüzleşmedikçe, anmalardan bile rahatsız olmaya elbette devam edecektir! Ama onların bu “rahatsız edici gerilimini” boşaltacak zemin olmayı tüm Aleviler reddeder! Alevilerin her anması, zihniyet dünyasında unutulması dayatılan şeyin, ancak belirli bir biçimde hatırlanması istenen şeyin, tıpkı dinin belirli bir biçime sıkıştırılması gibi, hatırlamanın da biricik biçimi olarak vaz'edilen şeyin dışında bir imkanı işaret etmekte ve dayatılan hatırlama ve hatırlanacak olanı zan altında bırakmaktadır! (...) Otelin kamulaştırılacağı anlaşılınca, otel sahibinin otelin *marka değeri var* diye satış ilanı verdiği hala kayıtlarda, hafızalarda dipdiri dururken, anma günlerinin Alevi-Sünni yaklaşmasını sabote ettiğini iddia etmek ya muktedir olmakla, ya iktidara sürtünmekle ilişkilidir; ama gerçekle değil!” (AABO, 2011)

Bu yanıtın yerindeliği dışında, daha önce, bir başka yazıda da tarafımdan belirtildiği üzere, “müze, modernliğin zaman algısının bir parçası olmaklığıyla, zamanda modern bir işaretleme girişimidir. Dolayısıyla, örneğin Almanya'nın Solingen katliamının ardından, ilgili evi müze haline getirmesi tam da modern bir devletten beklenen tavidir: Önce kır, sonra sergile! Müze talebiyle Alevi

sırasında Kültür bakanı Ertuğrul Günay dahil olmuş ve özetle şu fikri savunmuştu: “Hükümetin, vilayetın, askerın, savcının gözünün önünde (...) insanlarımız ölüme, vahşete terk edildiler. Orada aynı yerde bir lokanta yapılmış olması, açıklıkla söylüyorum, beni iğrendiriyor.” Bu sözler üzerine Sivas'ta sivil toplum örgütü sayılan, Sivas Lokantacılar Odası başkanı Nazım Yiğit bakanın açıklamasının kendilerini karalamaya dönük olduğunu belirterek şöyle diyordu: “Sayın Bakan'ın bu olayla lokanta arasında kurduğu bağlantıyı hala çözebilmiş değilim. Bakanın aşağılayıcı sözlerle bu olayı yeniden gündeme taşınması aklımıza “bakanın amacı ne?” sorusunu getiriyor diyordu. İkisi otel personeli olmak üzere, 35 kişinin yakılarak can verdiği bir yerde et lokantası işletmeyi akleden zihniyet nedense bağlantıyı anlayamamıştı. Böylece kimlerin Madımak'la yüzleşmek için gerekli akla sahip olup olmadığı da anlaşılıyor ve aynı şekilde uzlaşma aranılanın kimler olduğu işaret edilmiş oluyordu. İlgili haber için bkz. (Radikal, 2007).

hareketinin, müze talebi üstünden modern bir duyarlılık sergilediği de açıktır.” Tersine doğru olmasa da. (Yalçınkaya, 2009)²¹

Görüldüğü gibi, siyasal iktidar tarafından müze sanki kendiliğinden ayrıştırıcıymış gibi okunmaktadır. Ancak müzenin kendiliğinden böyle bir özelliği olmadığı gözetildiğinde ve dünyadaki örnekler, örneğin Solingen katliamının ardından evin derhal müzeye dönüştürülmesi gibi refleksler düşünüldüğünde, ayrıştırmak yerine tersine müze fikrinin ayrıştırmalara karşı sürekli bir uyarı gibi iş görmesi beklenmektedir. Ola ki müzede dile gelecek olan ‘süreklilik fikri’ ilgili kesimleri rahatsız etmektedir. Ancak Türkiye’deki müzeciliğin evrimi ve müze fikrinin siyasal boyutları ve anlamı üzerine pek de fazla bir düşünüm geliştirilmediği, bu konudaki özellikle siyasal karakterli literatürün cıvıllığı ve hatta yokluğu gözetildiğinde, müzenin sabitlemek istediği şimdiki zamanın sürekliliğinin herhangi bir biçimde siyasal bir rahatsızlık üretmesi beklenmemelidir. O halde, müze talep ve fikrinin içerdiği süreklilik, müze oluşa içkin değil, müze fikri dışında bir evrenden ödünç alınmış ve müze fikrine iliştilmiş olabilir ki bu çerçevede rahatsızlık yaratan

²¹Orada ayrıca şu saptamalarda bulunuyordum: “Aynı ölçüde de Alevi hareketi talebinin modernliği ölçüsünde talebinin haklılığı, yerindeliği, meşruiyeti bakımından kendinden haklı olarak son derece emindir ama unuttuğu bir şey vardır: Sivas’ı Çorum’a, onu Maraş’a, onu ötekine, ötekini diğerine...onu ona...onu ona...onu ona bağlayarak giden ve nihayet Kerbele’da düğümlenen çizgi ve bu düğümün Alevi ritüel yapısının tam ortasında, Alevi bünyesini kuran rolü! Alevi geleneğini iyi bilen biri olarak Reha Çamuroğlu bunun farkındadır ve bu farkındalık ölçüsünde de buna karşı devletin temel duyarlılığı ile bütünleşivermektedir. Kerbela üzerinden ilerleyen ve ilerleyecek olan bu çizginin farkında olan Alevi sağı Kerbela’yı bu anlamda olabildiğince tarihsel gerçekliğin belli bir okuma biçimiyle doldurmaya ve dondurmaya çalışmakta ve aynı ölçüde de müze talebinden uzak durmaktadır. Oysa müze talebini dile getiren Alevi aktörleri bu talep etrafında ritüelin kendini yeniden canlandırma gizilgücüne sahip olduğunun farkında bile gözükmemekte, taleplerine direnişin mevcut iktidarın hukuk ve siyaset algısından, en fazlasından asimilasyonist hattından, unutturma girişiminden kaynaklandığını düşünmektedirler. Gerçekten de, siyasal iktidarın şimdilik çok kaygılanması gereksizdir. Çünkü çokça iddia edildiği gibi (...) Aleviler Madımak’ın müze yapılmasını isterken, bunu hatırlamak için istemiyorlar; böyle bir katliamın ve acının unutulabilmesi ne mümkün? Tersine, Aleviler unutulmaz bir acıyı taş, tuğlaya, tutuşan perdeye, ise dumana aktararak dağıtmak ve unutmak istiyorlar; kendileri unutturken Sünnilerin hatırlaması için. Çünkü Sünniler Madımak’ı hatırladıkça, kuşku yok, Aleviler “unutacaktır.” (A.g.y.)

ve hatta giderek bölücü bir talep olarak müze fikrine karşı saldırıya geçilmesine vesile olan şey müzenin kendisi değil, kendisini müzede cisimleştirmek isteyenlerin içerdiği ya da inşa ettiği süreklilik fikri olmalıdır.

Böylesi bir sürekliliğin varlığını teşhis edebilmek ve varsa bunun anlamını konumlandırabilmek için burada Madımak katliamının özgün yanlarına bir kez daha dönüp bakmak gereklidir.

İlk elde, ne tür bir süreklilikten söz ettiğimizi ayırıştırabilmek için artık genel geçerleşmiş, bir klişeye, kalıp yargıya dönüşmüş, her ne kadar neredeyse tüm kalıp yargılar gibi belli bir gerçekliği ifade ediyor olsa da, ifade ettiği farklı gerçeklikleri düzleştiren ve aralarındaki niteliksel farklılıkları gözden kaçırmaya zemin oluşturan yaygın bir süreklilik argümanından kurtulmak gereklidir. Buna göre, “Aleviler zaten tarih boyunca katledilmiştir; Madımak katliamı da bu süreklilik zincirinin bir halkasından başka bir şey değildir.” Bu yaklaşım bir kalıp yargı olarak genel geçer bir tarihsel tecrübeyi ifade ettiği ölçüde doğrudur ama aynı ölçüde de yanlıştır. Yanlıştır çünkü, örneğin Osmanlı İmparatorluğu’nun kendi iç evrim sürecinde Alevi topluluklara karşı geliştirdiği siyasalar arasındaki mesafeyi ve bu siyasalar doğrultusunda, bu topluluklarla ilişki kurma biçimleri arasındaki değişimleri örttüğü, gizlediği gibi, daha da vahimi Osmanlı İmparatorluğu’nun kısmen sakıncalı bir ifade olsa da “Alevi politikasıyla” modern Türkiye Cumhuriyeti’nin Alevi politikası arasındaki nitel farklılıkları tümüyle ihmal ettirmektedir. Bir adım daha atılırsa, aynı şekilde bu süreklilik klişesi, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş evrelerinde izlediği Alevi politikasıyla sürdürücü iktidarların geliştirdiği politikalar, nihayet 12 Eylül askeri faşist darbesinin politikasıyla AKP hükümetlerinin Alevi politikası arasındaki farklılık ve kırılmaları da ihmalle sonuçlanmaktadır. Bu bakımdan, Alevi hareketi içinde yaygınlıkla iş görmesine karşın bu kalıp yargıdan uzak durulmadıkça, Madımak örneğinde dile gelen ve farklı kesimleri rahatsız eden süreklilik fikri anlaşılabilir.

Bu kalıplaşmış süreklilik fikri yalnızca modern Alevi hareketi içinde ve popüler Alevi inancı içinde işlememekte, aynı zamanda milliyetçi ve sosyalist okuma biçimlerine de vesile kılınmaktadır. Örneğin Alevilere yaklaşım biçimlerine bağlı olarak bu kesimler de bu kalıp yargıdan nemalanmaktadır. Diyelim, Aleviler öpöz Türkler olarak okundukça, bu kalıp yargı sayesinde, Türkler “kendi öz yurdunda sürekli mazlum” olarak işaretlenmekte ya da Aleviler sosyalist fikirlerin ön formlarının taşıyıcıları, ilkel ya da erken sosyalistler olarak kabul edildikçe, aynı süreklilik bu kez eşitlikçi mücadelelerin taraftarlarına karşı muktedirlerin saldırısının sürekliliği ya da mücadelenin sürekliliği fikrine destek olmaktadır. Bu kalıplaşmış süreklilik fikrine teslim olundukça, kaçınılmaz olarak kimi sorular yanıtlanamaz olarak kalmaktadır. Örneğin Aleviler Madımak’tan daha vahşi bir saldırıya Çorum’da ve Maraş’ta uğradıkları halde, nasıl olmuştur da Maraş ve Çorum’da ölenler

şehitleşmemiş, üstünden yıllar geçmesine karşın bu katliamlar için bir müze ya da benzeri talep ortaya atılmamış ve hatta son birkaç yıla kadar, Alevi hareketi belirli bir canlılık kaydettiği halde, Maraş ve Çorum katliamları anılmamıştır? O halde ilk elde, bu kalıp yargının ifade ettiği süreklilik fikrinin bir kenara konulması gerekmektedir.

Hem bu ve benzeri soruların yanıtlanabilmesi, hem de müze fikrinin neden bu kadar büyük bir dirençle karşılaştığının anlaşılabilmesi için başka bir sürekliliğin olanaklarının yoklanması gerekmektedir. Bu sürekliliğe ulaşabilmek içinse birkaç temel noktayı baştan işaret etmek gereklidir. Bu çerçevede, Madımak katliamında öncelikle gözlenen şey, Çorum ve Maraş katliamlarında olduğu gibi, katliamı şöyle ya da böyle, şu ya da bu düzeyde hiçbir biçimde bir çatışma ortamı içinde değerlendirme olanağının olmadığıdır. Oysa diğer iki katliam da kamuoyuna bir çatışma ürünümüştü gibi gösterilebilmiştir. Daha genel olarak Çorum ve Maraş, kolaylıkla topluma sağ ve sol çatışması olarak gösterilebilmiştir. Bu çatışmanın tarafları olarak milliyetçi-faşist ve sosyalist hareket bunlardan pek de yakınmamıştır. Biri, kendince devletini korumak ve kurtarmak üzere sosyalistlere, temel tehdide saldırmaktadır; öteki de 'faşist devletin' çetelerine karşı kahramanca kendini savunmakta ve direniş tarihine bir sayfa daha eklemektedir. Oysa Madımak katliamı kesinlikle bir çatışma ortamıyla sunulabilir gibi değildir. Binlerce kişi, bir otele sığınmış 33 kişiyi 'avlamak ve öldürmek' üzere oteli kuşatmış ve nihayet oteli ateşe vererek katletmiştir.

İkincisi, Maraş ve Çorum'da katliamların tezahür ediş biçimi bir yana, faşist saldırganlığın Alevilere yönelişi, ilgili dönem içinde Aleviler ve sosyalistler arasında kolayca kurulabilen özdeşlikler ve sıkı ilişkiler nedeniyle, katliamlara ve saldırılara maruz kalan kesimlerin Alevi kimliklerini soğurabilmiş, gölgeleyebilmiş ve katliamlar Alevilere dönük değil de doğrudan sosyalistlere dönük olarak kodlanmıştır ve bugün de yaygın okuma budur. Buna göre, 'bu katliamlar özel olarak Alevilere dönük değildir, özel bir dini renk taşımamaktadır; faşist hareketin sosyalist harekete saldırısıdır ya da yukarıdaki tespiti bağlarsak eğer, en fazlasından ülkede derin güçlerin sosyalist ve faşistleri aynı biçimde kullanmasıyla yarattığı provokatif eylemlerdir.'

Üçüncüsü, Maraş ve Çorum katliamları süreci içinde, Alevilerin sosyalistlerle yakınlığı, iç içeliği ve birlikteliği Aleviler içinde de baskın olarak hakim dilin sosyalist dil olmasını getirmiştir. Aleviler, sosyalist anlam dünyasının içinde kendilerini anlamlandırdıkları ölçüde maruz kaldıkları katliamları da bu dil içinden meşrulaştırmış ve anlamaya çalışmışlardır. Örneğin bu bakımdan, Madımak katliamını hayatını kaybeden Nesimi Çimen oldukça bol ürün vermiştir.

Dördüncüsü, Aleviler içinde hakim dil sosyalist dil olduğu ölçüde Aleviler kendi kayıplarını kolaylıkla devrim şehitliği kategorisi içinde soğurabilmiş ve devrim şehitliği dışında özel bir şehitlik kategorisine ihtiyaç duymamışlardır. Devrim şehitliği kategorisi, adeta kendiliğinden, Alevilerin toplu ya da tek tek verdikleri tüm kayıplarını, kendi dini algısının indirgenemeyeceği “Devrim şehitleri”ne bağlayabilmesini mümkün kılmış ve bu doğrultuda ilgili kayıplar için özel anma günleri, özel eylemler ve özel talepler geliştirilmemiş, tüm devrim şehitleri ne anlam ifade ediyorsa, Alevi kayıpları da aynı anlamı ifade etmiştir. Bunu gösterebilmek için de yine Alevi edebiyatı içinden üretilen kimi sosyalist marşlara bakılabilir. Hatta seçilen yazınsal formlar bile belirli bir farklılığı işaret etmektedir. Örneğin bu katliamlar süreci içinde verilen kayıplar için marşlar yazılırken, Sivas üzerine artık marş değil, başka bir form devreye girmektedir: Ağıt formu ve bu formun tazelediği ve sürekli kıldığı telafi edilemez bir yas hali.²² Bu formun içinde geçmişten bugüne gelen kimi milliyetçi Kemalist, sosyalist temalar yine barınmaktadır ama bu kez bir farkla: Şöyle ki Alevi dili bu kez kendisini bu temalar içinde ifade etmek yerine, bu temaların tümünü kendisi üstlenmekte ve bunlara olan düşmanlığın kendisine olan düşmanlık olduğunu söylemekte ve ardından da kendisini Alevi olarak işaretlemektedir.²³

²²Bunun için örneğin Ali Ekber Eren’in Sivas ağıdına bakılabilir: “Doymak bilmediler kana/ Yüzlerce yıldan bu yana/ Nesimi’den Pir Sultan’a/ Yine döndük düne bugün// Nedir çektiğimiz zulüm/ Üstümüzde yağlı ölüm/ Dizgin vurulur mu gülüm/ Böylesi bir kine bugün.” Rasgele seçilmiş bu ağıtta bile iki temel fikir başlı başına dikkat çekicidir: İlki, yukarıda ele alınan süreklilik fikridir; ancak bu sürekliliğin mahiyeti elbette tartışmalıdır. İkincisi ise, ağıtı söyleyen kendilerine yönelen kinin öylesine farkındadır ki buna dizgin vurulamayacağını bilmektedir; adeta bu kin, kindarın ontolojik bir yapıtaşdır.

²³Örneğin, Madımak katliamından sonra hızla yayılan ‘katliama ağıt’ formu içinde üretilen *Ozanlar Ölmez, Sivas katliamı* adlı albüme bakılabilir. Bu albümün hiçbir özgünlüğü yoktur; özgünlüğü de buradadır zaten. Şöyle ki albüm tok bir erkek sesinin verdiği mesajla açılmaktadır. Mesaj şudur: “Demokrasiye düşman, bana düşman/ Atatürk’e düşman, bana düşman/ Hacı Bektaş’a düşman, bana düşman/ Pir Sultan’a düşman, bana düşman/ Ozanlara düşman, bana düşman/ Yazara düşman, bana düşman/ Birliğe düşman, bana düşman/ Bayrağıma düşman, bana düşman.” Bu girişin hemen ardından ise burada yer verilen “düşmanlığın” kime olduğunu Sıtkı’nın bir deyişiyle örneklenmektedir: “Gördüğün cahile gönül katarsın/ Gahi boşalır gahi dolarsın/ Al(i) evladyla dava kılarırsın/ Mervan mısın bilemedim ben seni” Albümün devamına bakıldığında da Aleviliğin son derece geleneksel ve özellikle yola bağlılığı öne çıkaran nefesleriyle, Aleviliğin ve Alevilerin kendilerini “tanımladığı” nefeslerinin derlendiği görülmektedir. (Örneğin: “Pir Sultan’ım şu dünyaya dolu

Beşincisi, Madımak katliamı sosyalizmin yenildiği yolundaki söylemin hegemonik söylem olarak kendini biricikleştirdiği, reel sosyalist sistemin yenilgisi bir yana, modern sosyalist deneyimi mümkün kılan Marksist ideolojinin tümüyle ezildiği gibi bir söylemin hakim olduğu koşullarda gerçekleşmiştir. Aynı şekilde, Madımak katliamı süreci içinde sosyalizmin panzehiri olarak sunulan Türk milliyetçiliği de, kendisini artık sosyalist harekete karşı değil, doğrudan, yükselen Kürt hareketine karşı konumlandırmış bulunmaktadır. Bu nedenle Madımak katliamında iki rakip ideolojinin (milliyetçi ideolojinin dinsel söylemle iç içeliği saklı kalmak kaydıyla) karşı karşıya kaldığı kesinlikle ileri sürülemez.

Altıncısı, iki rakip ideolojinin ve yandaşlarının çatışması gibi bir durum ortadan kalkınca, ister istemez ‘Madımak’ı kim yaktı?’ sorusu, katliamlar tarihinde ilk kez muhatabını bulmuştur. Madımak’ı yakan açıkça, harekete geçirilmiş, yönlendirilmiş Alevifobik derin Sünni reflekstir. Deyim yerindeyse, Madımak katliamında Sünniliğin kökleşmiş Alevi nefreti açıkça ve çırılçıplak yakalanmıştır. Bu kez arkasına sığınacağı, ne sosyalizm, ne milliyetçilik vardır alanda. Doğrudan tekbirler getirilerek, dinsel sloganlar atılarak, belirli bir dini refleksiyle harekete geçirilmiş kitleler Madımak’ı ateşe vermiştir.

Hiç kuşkusuz ‘sağcı-solcu çatışmasının’ yokluğunda katliam, bu kez yeni günah keçileri bulunarak onlara fatura edilmeye çalışılmıştır. Bunların başında Aziz Nesin gelmektedir.²⁴ Ancak bu yetmemiş, bu kez Ergenekon’a

geldim, dolu benim/ Bilmeyenler bilsin beni, ben Ali’yim, Ali benim”) Katliamda yitirilenler içinde tüm farklı ideolojik konumlanışlarıyla birlikte Türkiye’nin önde gelen aydınlarının da bulunması bu üstlenme ve sahiplenmeyi de kolaylaştırmış görünmektedir. Albüm için, bkz. Özbulut Müzik Üretim ve Yapımcılık, İMÇ, İstanbul.

²⁴Gerçekten de katliamın ertesi büyük ulusal gazeteler katliamın sorumlusunu bulmuş gibidir. Daha önce örnek olarak verilen *Hürriyet* gazetesi dışındaki manşetler şöyledir: *Sabah*: Alevi-Sünni çatışması yok; Aziz Nesin’in bir gün önce yaptığı konuşmada ‘Kur’an’ın devri bitmiştir’ demesi tahriklerin gerekçesi oldu.” *Milliyet*: “Olay konuşma; Aziz Nesin olaylara yol açan bir önceki konuşmasında Türk milletinin yüzde altmışının aptal, tamamının da korkak olduğunu söylemişti.” *Türkiye*: “Sivas’ta fitne: 35 ölü.” Fitneyi çıkaran olarak elbette Aziz Nesin gösteriliyordu. *Meydan*: “Aziz Nesin’in konuşması halkı galeyana getirdi.” 4 Temmuz’da da gazeteler benzer başlıkları kullanmayı sürdürdüler. Örneğin *Sabah* gazetesi “Tahrik...İhmal...İşte Sivas gerçeği” demeyi tercih ediyordu. *Türkiye* ise başbakan Çiller’in ağzından suçluyu ilan ediyordu: “Tahrik var.” *Tercüman* gazetesinin başyazısı ise göstericilerin ağzıyla doğrudan Aziz Nesin’i hedef almıştı: “Şeytan aziz.” İki gazeteyi özellikle sona ayırdım. Bunlardan ilki, *Cumhuriyet* için Sivas olayları ‘irticai bir başkaldırıydı ve hedef de laik cumhuriyetti.’ En açık

ifadeyi ise *Özgür Gündem* gazetesi seçmişti: “Devlet gözetiminde katliam.” Hiçbir tartışmaya meydan vermeyen tek başlık da bu başlıktı zaten. (Bu derleme için, bkz. Bianet-b, 2011.) Bianet’in yaptığı bu derlemeden hareketle, Yıldırım Türker’in “Madımak helalleşmesi” başlıklı bir yazı yazması, (Türker, 2011) ve burada Cengiz Çandar’ın 1993’te kaleme aldığı “Sivas faciası: Provokasyon ve Gaflet” başlıklı yazısını hatırlatması, ilginç bir olayı da birlikte getirdi. Cengiz Çandar bu yazısında alışkın olduğu üzere Aziz Nesin’i suçluyor ve ağır ifadeler kullanıyordu: “Türk milletinin yüzde altmışından fazlasının aptal olduğu kanaatini her yerde tekrarlayan Aziz Nesin’in bu saptamasında doğru bir husus var: Eğer seksenine dayanmış Aziz Nesin bunak değilse, Türk milletinin aptal bir ferdi.” Katliam için Nesin’i biricik hedef gösteren Çandar, bu yazının hatırlatılması üzerine, olaydan 18 yıl sonra “özür dilemek” zorunda kaldı. O yazının kendisini zaten hep rahatsız ettiğini söyleyen Çandar, nedense 17 yıldır, ilgili yazı yeniden hatırlatılıncaya değin, bu rahatsızlığından ötürü özür dileme gereği duymamıştı. Ayrıca özür dilerken de yine Aziz Nesin’i suçlu ilan etmekten çekinmiyordu. O yazıda İslamcılar hiç eleştirmediğini de “katliamın kitlesel çatışma potansiyelini taşıdığına farkında olarak” politik doğruculuk adına savunuyordu. (Çandar, 2011) hatta bu yüzden İslamcılardan takdir topladığını belirtmekten de geri durmuyordu. Çandar’ın bu “özür” yazısına, kendisinin eski siyasi arkadaşlarından biri, Gün Zileli sert bir yanıt verdi. Bkz. (Zileli, 2011) Ancak Aziz Nesin’in zayıf bir günah keçisi olduğu, katliamı yeterince güçlü bir biçimde uzun süre taşıyamayacağı açıktır. Açıkça çünkü katliam, Aziz Nesin daha Sivas’a gelmeden cihat çağrılılarıyla örgütlenmeye başlamıştır. Aziz Nesin’in Sivas’a gelip gelmeyeceği bile belli değildir ama katliama hazırlık yapıldığı gün gibi ortadadır. Dağıtılan bildirilerin dışında, dönemin Sivas Emniyet Amiri Doğukan Öner’in ifadeleri de bunu açıkça göstermektedir. Akrabası Rıza Zelyut’un anlatımıyla Doğukan Öner, Zelyut’u aramış ve gelmemesinin isabetli olacağını belirtmiştir. “Toplumsal gerilim yüksek, şartlar uygun değil” diyen Öner, akrabası Zelyut’u davetli olduğu Sivas’a gelmekten vazgeçirmiştir. (Doğan, 2011) Bu teknik bilgi bir yana, Aziz Nesin orta-uzun vadede her ne olursa olsun katliamın yükünü taşıyamayacaktır çünkü en nihayetinde Aziz Nesin’in dinsizliği ve *Şeytan Ayetlerini* çevirip yayınlamaya başlaması düşünce özgürlüğü içindedir. Dolayısıyla dinsizlik suçlamasıyla birini yakmaya kalkışmak orta-uzun vadede Sünni bilincin Alevi nefretini meşrulaştırmaya yetmeyecektir. Eninde sonunda modern bir dinsize karşı, yakmaya yönelecek kadar duyulan bir nefret, modern Sünniliğin açıklamakta ve üstlenmekte zorlanacağı bir özellik göstermektedir. Bunun üzerine gitmek ve katliamı tümüyle ona fatura etmek demek, ister istemez Aziz Nesin’in bütün sorumluluğu baki kalsa bile, ‘peki hırsızın hiç mi suçu yok’ sorusunu Sünnilerin önüne koyacaktır. Bu nedenle bu kez devreye PKK sürülmek istenmiş ve olay ona fatura edilmeye çalışılmıştır. Ancak bu da yeterince işlenememiştir. Çünkü sözüm ona katliamla PKK arasında bağ kurmaya çalışırken referans yapılan isimlerin ikisinin de hali hazırda ölü olduğu anlaşıldığı gibi, ilgili tarihte PKK’yla ilişkileri de kuşkuludur ve aynı ölçü de alandaki varlıkları, ki

bağlanma girişiminde bulunulmuştur. Böylece Madımak katliamı doğrudan Alevilere havale edilmeye uygun hale getirilmektedir. Eğer Madımak katliamı Ergenekon adıyla maruf karanlık ve ordu içindeki yapılanmaların ürünüyse, bu yapılanmalarda, sözüm ona devletle bütünleşmiş (Alevilerin yıllarca sosyalistlerle bütünleşmiş olduğu söylenmiş ve söylenmeye devam edilirken, söz konusu olan Ergenekon oldu mu, Aleviler hemen devletle bütünleşmeye terfi ettirilmektedir) Alevilerin başı çektiği alttan alta ima edilmekte ve böylece Aleviler kendi kendilerini katletmekten çekinmeyen bir topluluk olarak patolojikleştirilmektedir ki Alevileri “patolojik, kriminal ve travmatik bir topluluk” olarak kuran Alevi Çalıştay Nihai Raporu bunun açık örneğidir.

Ancak bu karanlık güçlere bağlama girişimi de ne yazık ki istenen sonucu üretmemiş gözükmemektedir. Ergenekon ve Madımak bağlantısı konusunda, istenen sonucu ortaya çıkarmak için, AKP'nin ayağını kaldırdığı yere basan Kürt hareketi de destek vermesine karşın. Kürt hareketinin verdiği bu destek anlaşılabilir; Madımak'ın yükünü PKK'nın sırtından Ergenekon'un sırtına kondurmak elbette siyaseten tercihe şayan olacaktır. Zaten PKK yerine

varlıkları nedense on sekiz yıl sonra birden bire ortaya çıkan kamera görüntülerinden ve ilgililer alandan ayrılırken saptanmıştır, ile katliam arasında herhangi bir ilişkinin olup olmadığı kesinlikle bilinmemektedir. PKK açıklamasının yetersizliği karşısında bu kez devreye Ergenekon soruşturmaları alınmış ve bu rüzgar arkaya alınarak katliam derin devlete, ordu içinde yapıldığı savunulan gizli ve karanlık güçlere havale edilmiştir. Böylece iki hedef birden vurulmaktadır. Bir yandan Madımak katliamının Sünniliğin Alevi nefretini çırılçıplak bırakan karakteri, Ergenekon vesilesiyle sürekli atıf yapılan bir başka sürekliliği ifade eden farklı bir kalıp yargıya havale edilmekte, derin devletin herhangi bir icraatından bir icraat, kaldı ki Başbağlar anımsatması da bunu göstermektedir zaten, haline getirilmektedir. Başbağlar üzerinden kurulan bu karanlık süreklilik girişimine Aleviler kendi alternatif raporlarında son derece anlamlı sorularla bir yanıt geliştirmektedirler: “Madımak Katliamı ile Başbağlar Katliamı arasında nasıl bir ilişki vardır ki Madımak gündeme gelince o da gündeme gelmektedir? Başbağlar Katliamı'nı Aleviler mi yapmıştır? Başbağlar Katliamı Alevi yığınlarca mı yapılmıştır? Başbağlar Katliamı, günler öncesinden, Alevi medyası var da orada hazırlanıp tezgahlanarak karıştırıla pişirile mi hazırlanmıştır? Başbağlar Katliamı, devletin idari ve siyasi iradesi dahilinde mi olmuştur? Bu katliamı izleyen iradenin Alevi bir irade olduğu mu söylenmektedir? Başbağlar Katliamı'nı binlerce kişilik bir Alevi topluluğu mu yapmıştır? (...) Başbağlar Katliamı'nın sanıklarının avukatlığına Aleviler mi soyunmuştur? Madımak Katliamı sanıklarının cezaevinde ziyarete giden hangi ideolojik, dinsel, zihinsel dünyanın ve en önemlisi siyasal geleneğin parçasıydı? Madımak katil zanlılarını savunan avukatlar kimlerdi? Bu avukatlardan biri mevcut hükümet içinde olabilir mi? Soruları çoğaltalım mı?” (AABO, 2011)

Ergenekon iddiasını güçlendirmek üzere harekete geçen Gündem gazetesi ilgili yazısında bunun ipuçlarını barındırmaktadır: “Toplum nezdinde katliamı gerçekleştirenler konusunda bir kuşku yokken, hükümete yakın medya kuruluşları ve gazeteler katliamı PKK’nın üzerine yıkmaya çalıştı. Tam da katliamın yıldönümünde gündemi sarsacak yeni bilgiler ortaya çıktı. Özel Harp Dairesi’ne bağlı çalışan üsteğmen H.Ç. Sivas katliamına ilişkin çarpıcı bilgiler verdi.” (Gül, 2011)²⁵

Ancak Sünnilik hala “hırsızın hiç mi suçu yok?” sorusuyla karşı karşıyadır. Bizzat katliamı gerçekleştirdiğini iddia eden ilgili subayın şu ifadesi manidardır: “İslamcıların içine girmek çok basit. İki kulhuvallah bir bismillah çekersiniz İslamcıların içindesiniz.” Anlaşılan basit olan, bir Bismillah’la yalnızca İslamcıların içine girmek değil, aynı zamanda harekete de geçirebilmek. Zaten otel çevresinde yığılan binlerce kişinin tümünü siyasal bir ideoloji olarak İslamcılıkla damgalayamayacağımıza göre, belli ki ilgili itirafçı İslamcılar derken Sünni Müslümanları kastediyor. Haberin devamında itirafçı, İslamcıları alevlendirmenin çok kolay olduğunu, Aziz Nesin’in bunun için kullanıldığını söylüyor ve ekliyor: “İki gün içerisinde örgütlenme yapılamaz, ki gün içerisinde daha farklı insanlar faaliyete sokulur.” İşte Sünniliğin yanıtlaması gereken soru budur: Söz konusu olan Alevilik oldu mu nasıl olmuştur da bir bölümü hiç de İslamcı olmayan binlerce Sünni faaliyete sokulmuştu? Haberin son satırları da bu çerçevede düşünülmeli: “Bizim görevimiz sadece kargaşa çıkartmaktı ama (...) kargaşa bizim beklediğimizin üzerine çıktı. Yani böyle bir kargaşayı biz bile beklemedik.”

Katliamın tezahürüne ilişkin bu farklılıklar bir yana, Aleviler açısından da temel kimi farklılıkları, yukarıdakilere ek olarak işaret etmek gereklidir.

²⁵İlgili habere göre, ordu komutanı Teoman Koman, Ezincan Poligon Birliği’nden bir birimi Sivas’a gönderiyor. 13 kişilik birim, ikişerli gruplar halinde Sivas’ta halkın arasına karışıyor. Halkı Madımak Otel çevresine topluyorlar ve burada bir el ateş edilerek halk kışkırtılıyor; ardından molotof kokteyl atılarak halka ne yapacağı “işaret ediliyor.” Hatta bu timlerden biri yakalanıp askeri mahkemeye sevk ediliyor ama ne hikmetse, Erzincan 2. Ordu Komutanlığı’nda iki gün sonra yangın çıkıyor ve ilgili dosya da yanıyor. İtirafçı üsteğmen Madımak katliamında asıl hedefin Aziz Nesin ve adlarını vermediği iki yazar daha olduğunu iddia ediyor. İtirafçıya göre, “Aziz Nesin askeriye hakkında çok yazılar yazmıştı. O aydınlar askeriye hakkında çok bilgi sahibiydi ve ellerinde bulunan bazı belgeler olduğu söylendi. Bu istihbarat bize JİTEM’den geldi. Bize belgelerin imha edilmesi söylendi. Aydınların içinde üç yazar özel hedefti, başlarında da Aziz Nesin vardı.” İtirafçı üsteğmenin bu iddialarına karşı saptayabildiğim kadarıyla ilgili resmi birimlerden herhangi bir yanıt gelmedi.

Sosyalist söylemin devreden çıkmasıyla birlikte Alevi kayıplarının ifade edileceği yeni bir dile gereksinimin doğduğu açıktır. Şimdiye değin kullanılan söylemsel evrenlerin yer yer su sızdırdığı, yer yer çatladığı ve yer yer geri çekildiği açıktır. Ama bu unsurların artık Alevi dünyasının bir parçası olarak kabul edildiği de açıktır. Yukarıda örneğini verdiğim çalışmalarda olduğu gibi, o söylemsel evrenlerin unsurları üstlenilmiş ama bu kez Alevilik sahip çıkan konumuna gelmiştir; artık sahip çıkan sosyalist ya da milliyetçi ideolojiler değildir. Onlar bizzat Alevilik tarafından üstlenilmiş, devşirilmiştir. Ancak onların şehitlik algısı bu kez doğrudan dini bir şehitliğin üretilmesine vesile olmuştur. Ama burada da bir gerilim ortaya çıkmıştır. Aleviliğin dinsel evreni içinde şehitliğin 'yokluğu.'

Sosyalist ya da devrim şehitliğinin ortadan kalkması ve Aleviliğin şehitliği On iki İmamlara hasreden tutumu dolayısıyla, hem yeni bir gereksinim, hem yeni bir gerilim ortaya çıkmıştır. Alevi kaybın nerede konumlandırılacağı önemli bir problem olarak ortaya çıkmıştır. Dinlerin yükselişe geçmesi ve ülkenin toplumsal gündeminin dinselleştirilmesiyle bu şehitlik daha dini tonlarla Sünni dünyadan ödünç alınmış gibidir. Alevilik artık kendi şehitliğini üretir bir inanç olarak kodlanmaya başlanmıştır ve bu son derece yeni bir gelişmedir; bunun özellikle teolojik referansları, Sünni dindarlık algısı için son derece tehdit edici, rahatsız edici görünüyor olmalıdır.

Utancı müzesi talebinde dile gelen yüzleşme ya da toplumsal hesaplaşma çağrıları, öncelikle ve özellikle çırılçıplak yakalanan Sünniliğin kendi hakim dindarlık algısıyla, bu dindarlık algısının seferber ettiği siyasallıkla, bu siyasallıkla örülmüş devletle iç içe geçmişliğiyle yüzleşme halidir. Dolayısıyla Yasin Aktay gibilerinin tam da doğru anlayarak saldırıya geçmesi ve yüzleşmeyi sanki Aleviler kendi kendileriyle yapacakmış gibi, onlarda 'buna ehil kafa yok' diye çeldirmeye çalışması bu yüzdendir. İktidar şebekesinin bir parçası olarak Aktay zihniyeti, kendi muktedir evreni içinde, kendisini muktedir olarak kendisiyle yüzmeye çağırmaya bir aktörün cesaret edebileceğine inanmamakta, bunun toplumsal ve siyasal bir karşılığını gördüğü anda da muktedir evreni kendisini tehdit altında hissetmektedir Ama tehdit burada özellikle o muktedirlikle yakından ilişkili olan dinsel dünyanın dışında başka bir dinsel dünyadan geldiği için katmerlenmektedir. Yoksa bizzat kendisinin söylediği gibi, evrensel olduğu iddia edilebilecek değerler üzerinden bir yüzleşme kaygısı onları rahatsız etmeyecektir. Bu, bir başka dinselğin, en önemlisi bir başka Müslümanlığın olanaklılığını tarihsel ve toplumsal olarak deneyimleyen bir topluluktan geldiği ölçüde, kabul edilemez görünmektedir çünkü verili dinsel evrenin biricikliği zan altında kalmaktadır.

İşte bu bağlamdadır ki Alevi açılımının nihai raporuna, her ne kadar Necdet Subaşı imzasını taşısa da, Yasin Aktay'ın zihniyeti damgasını vurmuştur.²⁶

²⁶Bu damganın Alevi hareketi tarafından nasıl okunduğu, kendi alternatif raporlarından, biraz uzunca olacak olmasına karşın, özetle izlenebilir: “Raporun sözde sosyolojinin soğuk diliyle “Madımak Olayı” başlığı altında değerlendirdiği Madımak Katliamı, aynı zamanda çalıştay sürecinin başlangıcıyla sonu arasındaki mesafeyi ölçmek için de iyi bir örnek oluşturmaktadır. Madımak Katliamı'na ilişkin yapılan değerlendirmeler, açıkça yukardan bir bakışla, Alevileri hizaya çağırın bir dilin ortaya konulmasından başka bir şey değildir. Bu kibirli dile Aleviler son derece aşınadır. Buna göre, “Otel kimliği belirsiz kişi ya da kişilerce ateşe verilmiş, ortaya çıkan arbede de çoğu Alevi olmak üzere 37 kişi karbon monoksit gazından boğularak hayatını kaybetmiştir.” (...) Bütün bu acı verici ayrıntıların varlığına karşın raportör şunu yazabilmektedir: “Olay, Alevi kamuoyu tarafından tartışmasız bir şekilde katliam olarak görülmüştür.” Anlaşılan ve raporda hiç telaffuz edilmediğine göre kesinlikle, ileri sürülen odur ki rapor tarafından bu olay bir katliam olarak görülmemektedir. (...) Bir “provokasyon, kriminal bir olay, trajik bir olay, sırlı boyutları olan bir olay, vahim bir olay” ama katliam değil.

Raportöre göre, Madımak ve Başbağlar Katliamları ile görünür hale gelen en önemli şey “Alevi ve Sünnilerin bu provokasyona alet olmalarını sağlayacak potansiyellerinin varlığı ve kullanışlılığının açığa çıkmasıdır. Hem Alevilerin hem de Sünnilerin onarılması oldukça zaman alacak bu kumpasın uygun birer parçası olma potansiyelleri kaygı vericidir.” Mesele bundan daha ağır bir biçimde nasıl militanca bir dille çarpıtılabilir ve Alevilik tarihi ve şimdisiyle ortadan dururken, bu kadar ağır bir suçlamayla karşı karşıya bırakılır? Açık bir saldırı mantığı dışında! Rapor yazarı bu iddialarını, Aleviler ve Alevilik bakımından toplumsal, tarihsel ve siyasal olarak ispatla yükümlüdür! Somut olaylar bir yana, Aleviliğin ne zaman dinen biriciklik iddiası olmuş ki bu iddiayı siyasal olarak örgütlenmiş bir basınçla öteki kıldığına dayatmıştır? Ancak amaç bellidir. Tüm bu kabul edilemez, gayri ciddi tablo, Alevilerin Madımak Otelini müze yapma talebini, katliama Alevileri de ortak ederek maniple ve nihayet reddetme girişiminden başka bir şey değildir. Öyle ki müze talebini reddeden rapor zihniyeti, otelin nasıl düzenleneceği hususunu bir yana koyup şöyle bir metni otele asmayı önerebilmektedir: “Ortak Acı hatırası. Sağduyu ve sevgi yoksunluğunun [örgütlü Sünniliğin değil, devletin ürettiği Sünniliğin provokatif niteliğinin değil, karanlık yapılanmaların değil, dinsel biriciklik iddiasının değil, derin devletin değil, ve ilh. değil!] çok acı verici olaylarından birisi (...) burada (...) yaşanmıştır. [Eh, madem sağduyu ve sevgi yoksunluğunun ürünüdür bu olay, o halde soruşturmaya, karanlık elleri ortaya çıkarmaya da gerek yoktur! Peki, devletin karanlık yüzüyle hesaplaşmamak adına, iktidarla bütünleşmek adına neden bütün Sünnilik adına, Başbağlar üzerinden bir denkserlik kurulmakta ve Sünnilik ve Sünni topluluklar zan altında bırakılmaktadır? Alevilerden geçtik, Sünni toplulukların

Sonuç olarak AKP, çalıştaylar ve AKP merkezli ideolojik iklimin tasarladığı Madımak şudur: Bir yandan Madımak katliamından neredeyse tümüyle Aleviler sorumlu tutulmakta ama aynı anda Madımak katliamının siyasal iktidar merkezli, Alevifobik, derin Sünnilikle ilgisini kesmek üzere Alevilikle bağı kesilmeye çalışılmaktadır. ‘Madımak, herhangi bir aktör tarafından, şu ya da u nedenle yakılmış olabilir ama bu yakma eyleminin Alevilerle ve Alevilikle özel olarak bir ilgisi yoktur.’

İlginç olan AKP’nin bu yaklaşımında pek yalnız olmamasıdır. Birbirinden siyasal konumları bakımından tümüyle farklı aktörler, farklı biçimlerde de olsa, Madımak katliamında ortak bir noktada buluşmaktadır. Bu nokta, olayda işleyen derinlikli Sünni nefretin, seferber edilmiş Sünni belleğinin yok sayılmasıdır. Örneğin başından beri Madımak katliamını belirli bir duyarlılıkla izleyen ve zaman zaman dizi yazılarıyla gündeme taşıyan Cumhuriyet gazetesi, 18. yıl dönümünde de Madımak’ı bir dizi-yazıyla gündeme taşımıştır. Ancak bu dizi yazı izlendiğinde, Madımak’a ilişkin temel yaklaşımın, geleneksel Atatürkçü-ulusalcı yaklaşımla uyumlu olarak tezahür ettiği gözlenmektedir. Buna göre “olay dinsel bir başkaldırıdır.” (Taşçı, 2011).

üstünde katliamın ağırlığını bırakmaya kimin hakkı olabilir! Bu ağırlık nasıl ortadan kaldırılacaktır?] Bu acı olayın kurbanlarının adlarını diğer bütün sevgisizlik kurbanlarıyla birlikte (...) anıyoruz” Rapor yazarına hatırlatmak gerekiyor: Madımak’ta ölenler *sevgisizlik* yüzünden ölmedi; otel ateşe verildiği için öldü! Binlerce kişi tarafından kuşatılmış, ateşe verilmiş bir yerde yaşayabilecek bir sevgi varsa, biz de oraya gidelim; yoksa, rapor yazarı bir gün kalkıp Madımak Otelinin önüne gelsin! Yukarıda Alevilerin müze talebi karşısına anı yazısı diye konulması önerilen yazıyı Sivas’ta kaybettiğimiz tüm canlar için açıkça saygısızlık saydığımızı cümle alem bilmelidir. Sevgisizlikten öldükleri iddia edilen bir tabelada adları duracağına olmasın! Onların adları Alevilerin belleğinde en müstesna yerdedir! Yerleri orada oldukça müze talebi de Aleviliğin başlıca taleplerinden biri olmaya inatla devam edecektir! Kim nasıl, bunun *bir kan davası* olduğunu iddia etmeye kalkarsa kalksın. Kim sürekli bir güvenlik konsepti içinde, Alevilerin ölümlerini anmasını bile “her vesileyle kanatılmaya çalışılan yara” olarak nitelerse nitelesin! Tam tersine Alevilerin talepleri ortadadır ve değil kan davasıyla, insanlık borcu dışında herhangi bir davayla ilgisi yoktur. (...) Hiçbir Alevi topluluğun şimdiye değin, Sivas halkına ya da genel olarak Sünni halka karşı birakalım en ufak bir girişimi ya da tepkisini, kötü niyeti bile olmamıştır. Belki de tam da raportör ve arkasındaki zihniyetin sürekli bir suçlama olarak yönelttiği “mağduriyet ve mazlumiyet söylemi” yüzündendir, kim bilir! Ama nedense, raporu yazarlar tam bu söylemi hatırlayacakları yerde unutuvermekte ve Alevileri, Aleviliği saldırgan bir iktidar şebekesinin parçasıymış gibi sunmayı marifet bilmektedirler.” (AABO, 2011)

Olayın dinsel bir başkaldırı olarak okunması, kaçınılmaz olarak akla Menemen olayı ve benzeri örnekleri getirmekte, bu da kolaylıkla, atılan sloganlar da gözetildiğinde, başkaldırının esasta cumhuriyete ya da devlete karşı olduğu fikriyle bitişmekte ve nihayet ‘gericilik ile ilerencilik’ ya da ‘karanlıkla aydınlık,’ Madımak düzleminde karşı karşıya konumlandırılmaktadır. Görüldüğü gibi, bu konumlandırma içinde Alevilerin özel bir anlamı bulunmamaktadır. Sanki katliam bir Alevi “ulu”sunun adına yapılan bir şenlikte gerçekleşmemiş gibi, katliam süreci içinde bu ulunun, Pir Sultan Abdal’ın heykeline dönük saldırılar hiçbir anlam ifade etmiyormuş gibi, olay yalnızca laik cumhuriyetle sınırlı bir çerçevede anlaşılmaktadır: “Olay, toplumsal bir tepki, tepkinin siyasal boyutu dinsel ve köktendinci, laik Cumhuriyet’e yönelik bir baş kaldırıdır.” Bu yaklaşım tarzı, geleneksel olduğu üzere, Alevileri laikliğin güvencesi sayan Atatürkçü zihniyetin bir parçası olduğu ölçüde, Madımak katliamını laik-anti-laik çatışması içinde anlamlandırmakta ve elbette, doğallayın Alevilere özel bir yer ve rol atfedilecekse, bu her zaman olduğu gibi, laikliğin savunucusu rolü olmaktadır. Bu yaklaşımın kimi “doğruları” içerdiği söylene bile, Aleviler açısından sorunun nasıl anlamlandırıldığına ilişkin hiçbir kaygısı ve katkısı yoktur; çünkü değerlendirme süreci içinde Alevilere yer verilmemektedir.

Madımak katliamını değerlendirirken Alevilere yer verme gereği duymayan bir diğer kesim, Türk-İslamcı ideolojik yaklaşımlarca, Alevi hareketinin canlanma gösterdiği günlerden, özel olarak 1993’ten bu yana sürekli olarak Alevileri ve Aleviliği kullandığı iddia edilen sosyalist kesimdir. Bunların başında da sosyalist niteliğiyle ilgili tartışmalar saklı kalmak kaydıyla ve kendisini sosyalist olarak nitelediği veri sayılarak, Türkiye Komünist Partisi (TKP) gelmektedir. TKP, 12 Haziran 2011 seçim sürecinde farklı kesimlere çeşitli mektuplar yazarak oy vermeye çağırılmış ve bu mektupların üçüncüsünü Alevilere ayırmıştır: Bu mektupta Alevilerin en önemli taleplerinden biri olan Madımak müze talebine hiçbir değinide bulunmayan TKP, bunun yerine, mektubunda bir satır içinde, başka isimlerle birlikte Sivas’ın ismini de saymakla yetinmiştir: “Faşizmin ve gericiliğin karşısında büyük bir toplumsal barikat anlamına gelen Alevilere de saldırdılar. 1980 öncesinde Maraş’ta, Çorum’da ve başka yerlerde, 1993’te Sivas’ta solcular ve Aleviler bu saldırının karşısında kendilerini kol kola, omuz omuza, iç içe buldular.” (TKP-a, 2011) Sivas katliamının anıldığı tek cümle budur ve onun da, Sivas örneğinde, gerçeklikle en küçük bir ilgisi yoktur. TKP, Alevilere bir yandan “canlar” diye seslenirken, aynı anda bu ibarenin bizatihi dini bir ibare olduğunu görmezden gelmekte, Aleviliğin “toplumsal bir barikat” olarak niteliğinin, “dinsel vasfından” kaynaklandığını kesinlikle kabul etmemektedir. TKP’ye göre, AKP “Aleviliği dini bir cemaate” dönüştürmek istemektedir. Oysa “çağdaş, ilerici, halkçı, eşitlikçi, laik Aleviliğin değerleri cemaatçiliğe (...) sığmaz” diyen TKP

için Aleviliğin sayılan özelliklerinin nereden kaynaklandığının elbette hiçbir önemi yoktur. Bu çerçevede TKP'nin yaklaşımı Atatürkçü-ulusalcı kesimlerin yaklaşımıyla aynı zemindedir. Aleviler, dinsel özellikleri nedeniyle değil, nereden edindikleri muamma olan kimi dar anlamda siyasal özellikleriyle, yani laik vb. oluşları nedeniyle saldırıya uğramaktadırlar, dolayısıyla saldırı Aleviliğe dönük değil, laikliğe dönüktür ve o halde savunulması gereken de çağdaşlık, ilericilikle birlikte laiklikten başka bir şey olmasa gerektir. Öyle ki 18. yıl anmaları vesilesiyle Madımak üzerine doğrudan bir bildiri de yayımlayan TKP, bildirisinde de Madımak müze olmalı talebine tümüyle dışarıklı bir biçimde destek olduğunu açıklamakta, Madımak üzerine en küçük bir saptamada bile bulunma gereği duymamaktadır. TKP ilgili bildirisini şöyle bitirmektedir: “TKP, başta bütün Alevi yurttaşlarımız olmak üzere, bütün ilerici yurttaşlarımızı “Madımak Oteli utanç müzesi olmalı” diyenlere destek olmaya çağırılmaktadır!” Görüldüğü gibi, Madımak özgülünde destek çağırısı çıkaran TKP, Alevileri de bu çağırının muhatabı kılarken, özel olarak onların ilerici vasıflarıyla muhatap alındığını ifşa etmekte ve kendisini Madımak'ın müze talebinin dışında sayarak, bu talebi savunanlara dışarıdan destek vereceğini beyan etmektedir. Bu çerçevede Madımak'ın neden utanç müzesi olması gerektiği, bunun siyasal anlamı konusunda hiçbir yanıt verme girişiminde bulunmamakta, bunun yanıtını belli ki müze talebini ileri süren kesimlere havale etmektedir. (TKP-b, 2011)

Bu bağlamda son bir örnek olarak, yine sosyalist olduğuna ilişkin savlar saklı kalmak kaydıyla ve kendini sosyalist olarak sunduğu veri sayılarak, son dönemde özellikle Öğrenci Kolektifleri adıyla, AKP'ye karşı üniversiteli gençliğin yürüttüğü muhalif eylemlerde adından sıkça söz ettiren Halkevleri'nin anlayışına değinilebilir. Bu anlayış kendisini ilgilerin bir yayımında tipik olarak gösteriyor.

Aleviliğe ilişkin tarihi 13. yüzyılda Anadolu'ya gelen göçebe Türkmenlerle başlatan ve Aleviliği bunlara göre dışarıklı kılarak bir seçim konusu olarak tasarlayan bu yaklaşım en başından Alevi tarihini, ilginç bir biçimde Türk-İslam sentezci yaklaşımla aynı biçimde, neredeyse aynı cümlelerle anlamlandırmaktadır. Örneğin “Osmanlı yöneticileriyle konargöçer halkın arasındaki çatışma aslında mezhepsel değil, sosyal ve ekonomik, özünde sınıfsal bir temele sahiptir.”²⁷ (Halkın Devrimci Yolu, 2011) Bu yaklaşımın ana esprisi, Aleviliği dinsel bir olgu olmaktan çıkarmak, dinsel vasfını reddetmektir. Türk-İslam sentezci yaklaşım, bu yaklaşımı, Sünniliğin dinsel biriciklik iddiasını zan altında bırakan Aleviliğin dinsel vasfını yadsımak üzere

²⁷Burada bu benzerlik ve hatta aynılık üzerinde özel olarak durmayacağım. Durmayacağım çünkü daha önce andığım bir çalışmamda buna ilişkin oldukça ayrıntılı bir tartışma yürüttüm. Bkz. (Yalçınkaya, 2009).

seferber ederken, burada dile gelen sosyalist yaklaşım da, Aleviliğin var olduğu iddia edilen sınıfsal vasfını gölgeleyeceği kabulüyle, yine dinsel vasfının yadsınmasıdır. Alevilik bu biçimde konumlandırıldı mı, ister istemez, Aleviliğe dönük katliamlar ve saldırılar da esas olarak Aleviliğin dinsel vasfıyla bağı koparılarak, en fazlasından ikincil sırada sayılarak anlaşılmaya çalışılmaktadır. Örneğin ilgili yazıda Madımak'a özel tek bir cümle kurulmuştur ve o cümle de "Madımak müze olsun" talebinin yalnızca Alevilere hasredildiğini, sosyalistlerin böylesi bir talebinin olmadığını ifşa etmektedir ve ayrıca özel olarak AKP'yi eleştirmek üzere söz konusu edilmektedir. Bunun dışında, katliamlar konusunda geliştirdiği yaklaşımın TKP'nin yaklaşımıyla bire bir aynı olduğu rahatlıkla görülebilmektedir: "Çorum, Maraş ve Sivas'ta yaratılan faşist provokasyonlarda Aleviler devrimcilerle beraber doğrudan hedef gösterilmişti. Ancak bu dönem kendilerine yönelik saldırıya devrimci hareketlerin içinde cevap verebilmişlerdir." Görüldüğü gibi farklı bir sıfatla da olsa, "provokasyon söylemi" sosyalist olduğu iddia edilen söylemin içinde de bütün haşmetiyle boy göstermekte, bu söylem aracılığıyla bir dinsel yönseme olarak Alevilik bir kez daha ikincilleştirilmektedir.

Madımak katliamı ile Aleviliğin ilişkisinin kesilmesi AKP'ye, ulusalcılara, Atatürkçülere, sosyalistlere has bir şey değil gibi gözükmektedir. Yaygın demokratik muhalefet²⁸, siyasal iktidarla birlikte, farklı renkleriyle de olsa, bir yandan bu katliamı özel olarak Alevilikle ilişkilendirmemekte ama aynı anda, Alevilikle özel olarak ilişkilendirilmeyen bu katliamın sonucu olan müze talebine sahip çıkmamakta ve bu talebi, her neden ve nasılsa Alevilikle sınırlı olarak düşünmekte uzlaşmış görünmektedir. İşte dışarıdan gözlenen bu büyük "uzlaşma"dır ki belki de bir köşe yazarına "Alevileri sevmiyorlar" diye başlık attırabilmektedir.²⁹ Sorunun, çoğunlukla, farklı örnekler üzerinden

²⁸Örnekleri daha fazla çoğaltmak gereksiz olacağı için başka bileşenlerden de söz etme gereği duyulmamıştır. Ama burada belirtmek gerekirse, Madımak katliamını yine Alevilik ve Alevilerle ilişkisiz bir biçimde kavrayan ve tümüyle faşist bir saldırı olarak okuyan ve buradaki faşist saldırı nitelemesini doğrudan ırkçı bir saldırı olarak değerlendiren, Madımak önündeki diğer vurucu sloganlar bir yana, özel olarak "askere uzanan eller kırılacak" türü sloganları öne çıkaran bir yaklaşım için bkz.(Avcı, 2011).

²⁹Bkz. (Seyman, (2011). Seyman, bu yazısında, hiçbir yanlış anlamaya meydan vermeyen, açık bir iddia öne sürüyor: "Saz çalıp türkü söyleyen, semah dönen Alevileri sevenler; alanlara çıkıp sorunlarını dillendiren, haklarını isteyen Alevileri sevmiyorlar. Aleviler hep gizemli kalmalı, inançları önündeki engellerin kaldırılmaması için mücadele etmemeli. (...) Ne yazık ki kendi kutsalına inananlar Alevilerin kutsalını bile kutsal saymıyorlar. Alevileri sevmiyorlar. (...) Bugün Alevileri sevmeyenler, "dincilik yapıyorlar" diyenler gün gelecek Alevileri de

gösterildiği gibi Alevilere havale edilmesi, Alevilerin sorunuymuş gibi sınırlandırılması, demokrasi mücadelesinin temel başlıkları ve aktörleriyle ilişkisinin kesilmesi, kaçınılmaz olarak Aleviler bakımından, bir yandan Madımak katliamı kendileri dışında kimsenin hatırlamadığı gibi bir ‘efekt’ yaratmakta, diğer yandan şehitliğin sahiplenilmesini kolaylaştırıcı bir etki yaratmaktadır.

Sonuç olarak, farklı Madımak algılarının varlığı unutmama-unutturmama gerilimini besliyor. Madımak katliamıyla ilgili olarak Aleviler nezdinde ortaya çıkan sonuç çok net görünmektedir: Madımak’la yüzleşme ve hesaplaşma gerçekleştirilememiştir. Hem hukuksal, hem siyasal ve hem de daha da önemlisi toplumsal olarak hesaplaşmamıştır. Bu anlamda Madımak ve Madımak’ın “şehitleri ortada kalmış”tır. Bu da yine dönüp dolaşıp aynı şeye hizmet etmektedir: Alevilerin “büyük yalnızlığına” ve kendileri dışından kendilerine yönelen tek şeyin “unutun” talebi oluşuna. İşte tam burada “unutmamanın” kendisi başlı başına siyasal bir değer ve anlam üstlenmekte; unutmamanın karşılığının ne olduğu hiç tartışılmaksızın “sahiplenici şehitlik” kendisine verimli bir yatak bulmaktadır; bütün gerilimleriyle ve açmazlarıyla.

II. ‘İstemsiz Sahiplik’ten’ ‘Sahipli Şehitliğe’

A. Anımsayışın ve Müzenin ‘Boşluğu’

Unutmamanın, anmanın ya da ‘anımsama temelli’ bir mücadelenin siyasal karşılığı ya da anlamı nedir; eğer bu karşılık ya da anlam kendinden menkul bir ‘değerle’ donatılmayacaksa; böylesi bir değer taşıdığı veri sayılsa bile, bununla yetinilmeyecekse? Bugün Türkiye’de bu soru özellikle insan hakları alanında mücadele verenler, Kürt hareketinin bileşenleri, sosyalistler vb. tarafından sıklıkla Alevilere ve Alevi hareketine dönük ve hatta yargılayıcı bir tonda sorulmakta ve esasta, beklenen yanıt, taleplerle ilgili bir sorgulamayı içermektedir. Soru başka bir soru tümcesiyle kolaylıkla yer değiştirebilir mahiyettedir: Aleviler ne istiyor? Bu soru vesilesiyle esas olarak, sayılan kesimler, Alevilerin taleplerinin yeterince somut olmamasından, demokratik mücadelenin dışında konumlanmalarından (bu elbette bunu varsayanla koşulludur), Kürt hareketine ya da sosyalistlere yeterince destek vermemelerinden yakınmaktadır. Bu soru, her halükarda “unutmamanın” kendisinin siyasal değer taşıyamayacağını, bunun bir topluluğun kuruluşunda ve yeniden inşasında siyasal bir rol oynayamayacağını, dolayısıyla böylesi bir

görmeye, algılamaya inançları önündeki engellerin kaldırılması için mücadelelerine sözcü olmaya başlayacaklar. (...) Kuşkusuz sevmek zorunda değiller, Alevi inancı önündeki engellerin kaldırılmasını savunabilirler. Bu bile şimdilik zor görünüyor.”

rol üstlenebilmesi için, kendinde içkin olmayan değer, kendi dışında “değerle dolu” olduğu varsayılan bir başka evren tarafından siyasal olarak anlamlandırılması gerektiğini varsayar ya da kabul eder.

Sonda söylenilebilecek bir savı belki en başa yerleştirmek daha yerinde olacaktır: Oysa anımsamanın ‘gerçek’ siyasal anlamı, ‘siyasal’ bir anlam taşımamasıyla anlaşılabilir; ‘anımsayış’ bütün ‘siyasal’ yükünü boşalttığı ya da ondan arındığı ölçüde ‘unutmaya’ ve bu ‘unutuş’, bu koşul altında ‘gerçek’ bir anımsayışa dönüşebilir.

Bu savı açabilmek için, öncelikle bir-iki örnek üzerinden Alevilerin yürüttüğü “hatırla-hatırlat” mücadelesinin nasıl okunduğuna ya da siyasal olarak nasıl anlamlandırıldığına değinilecektir. İlk örnek, bugün Türkiye’de demokratik muhalefetin en önemli aktörü olan Barış ve Demokrasi Partisi’nin (BDP) öncülüğünde oluşturulan ve seçimle sınırlı olarak düşünülmeyeceğine ilişkin sinyaller verilen Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku’yla (kısaca Blok) ilgili olacaktır.

Blok’un içinde yer alan sosyalist karakterli Emek Partisi (EMEP)’e (EMEP genel başkanı Levent Tüzel Blok desteğiyle milletvekili seçilmiş durumdadır) yakınlığıyla bilinen Evrensel gazetesinden İhsan Çaralan, “Aleviler ve Blok” başlıklı yazısında (Çaralan, 2011) şöyle demektedir: “Türkiye’de bu sorunun [Alevi sorunu] inanç özgürlüğü, dolayısıyla laisizmin gerçek temellerine oturtulması, Türkiye’nin demokratikleştirilmesi mücadelesinin sorunu olduğunu, Alevilerin mücadelesinin demokrasi mücadelesinin bir bileşeni olması gerektiği” anlaşılmıştır. Çaralan’a göre, sorun demokratikleşme mücadelesinin bir parçasıdır ama bu mücadelenin anlaşılana o ki Alevi sorununa ilişkin hiçbir perspektifi yoktur. Olsa idi, cümle tersten kurulacaktı: Yani Alevilere bu mücadelenin parçası olmak için çağrı çıkarılmak yerine, bu mücadelenin aktörleri kendi içlerinde Alevilik ve Alevilerin sorunları üzerine bir düşünüm geliştireceklerdi ve çağrı da doğrudan kendilerine olacaktı: ‘Alevilerin mücadelesi bizim mücadelemizdir’ gibi. Oysa şimdi iki ayrı mücadele hattının birbirine dışarıklı olduğu öncelikle saptanmakta ve birbirine dışarıklı bu iki taraftan, Alevilere çağrı çıkarılmaktadır. Alevilere yönelen bu çağrı gereği, Blok’un Alevilere bir fırsat, bir imkan sunduğu söylenmektedir: “Böylece Aleviler şu ya da bu partiye yedeklenmeden kendi (...) örgütlenmeleriyle bloka katılıp, onun bir bileşeni olarak mücadele etme imkanına kavuşmuşlardır. (...) Blok, aynı zamanda Alevilere, blok içinde kendileri gibi sistemle çatışan diğer güçlerle ortaklaşma ve Türkiye’nin demokratikleşmesi mücadelesinin etkin bir bileşeni olma imkanını da sunmaktadır.” Yani hali hazırda Alevi hareketinin bileşenleri bunun bir parçası değil midir acaba? Hali hazırda bu hareketin dillendirdiği talepler, Madımak müze olsun talebi dahil, bu demokratikleşme açısından önemsiz ve işlevsiz, dahası anlamsız mıdır? Esasta, Alevileri Blok’a çağırmak

çok da anlamlı görünmemektedir, çünkü Alevilere çıkarılan çağrı Alevilerin sistemle olan çatışmalarına dayandırılmakta ama bu çatışmanın içeriğinin Blok tarafından nasıl okunduğu, nasıl konumlandırılacağı belli olmadığı gibi, Blok'un en önemli bileşenlerinden BDP'nin bir Alevilik ve genel olarak bir din politikasının olmadığı (çoğu sosyalist hareket için de söylenebileceği gibi) gözlerden kaçırılmaktadır. BDP'nin bir Alevi politikasının olmadığı, özellikle son seçimlerde Tunceli'de uğradığı seçim yenilgisi üzerine en üst düzeyde, Kerbelâ ve Dersim arasında kurulan unutmâ-hatırlama ilişkisinde tezahür eden muktedirlere has kibirle apaçık ortaya çıkmıştır. O halde, bu çağrının anlamı nedir; Blok, "Mevlânâ tekkesi" değilse? Aleviler bu çağrıyı kendi evrenleri içinden nasıl okuyacaklardır?

Alevilerin mücadelesini, ancak kendilerinin dışında olduğu nedense sorgusuz sualsiz kabul edilen bir başka mücadele hattıyla bitiştirildiği ölçüde anlamlı gören zihniyet, Aleviler içinde de belirli bir etkiye sahiptir. Örneğin şu söylem bunun bir parçasıdır: "Madımak Utanç müzesi olana kadar mücadelemiz sürecektir sözü doğru değildir. (...) Mücadele daha sonra da devam edecektir. Ve sadece Alevi-Kızılbâşlar da değil, bu topraklarda sayısız kereler katliamlara uğramış Kürtler de, etnik ve inançsal farklı kimlikler de bu tikiyecî, sahte açılımcı faşist hükümetle bir helalleşmesi söz konusu olamaz... (...) Bu olsa olsa ancak bir hesaplaşma olur." (Yıldırım, 2011)

Alevilerin kendi "hatırladıklarıyla" baş başa bırakılması ve "hatırladıklarının" ancak başka büyük bir evrenin parçası olduğunca anlamlı kılınması, son yıllarda yazılarıyla Türkiye'nin vicdanı haline gelen Yıldırım Türker'de bile alttan alta gözlenmektedir. Bu eğilim, Türkiye Cumhuriyeti devletine genel olarak atfedilen özellikler bağlamında, Alevilere dönük katliamları da, örneğin Kürtlere ya da Ermenilere dönük katliam girişimleriyle birlikte almakta, bir anlamda bir düzleştirme gerçekleştirmektedir.³⁰ (Türker, 2011) Bu düzleştirme, bir yandan belirli bir devlet algısı üzerinden tüm katliamlar arasındaki-arkasındaki "leit" motifi görme olanağı sunmakta ama aynı anda, bu devlet algısına karşı geliştirilen ve demokratik olduğu savlanan muhalefetin bileşenlerinin içindeki Sünnî refleksi de görünmez kılmaktadır. Ancak bunu ihmalle malul düzleştirme ölçeğinde de kaçınılmaz olarak Aleviler o büyük evrene davet edilmektedirler. Ama bu düzleştirmenin karşısında çok temelli bir problem durmaktadır. Bir başka gazetecinin ağzından aktarılsa, bu problem net olarak ortaya çıkacaktır:

³⁰Bu düzleştirme daha çok ve özel olarak "geçmişle yüzleşme ya da tarihle hesaplaşma" çağrısı biçiminde tezahür etmektedir ve hemen birçok ek örnek sıralanabilir. Örneğin, bkz. (Yetkin, 2011), (Mumcu, 2011).

“Son on yılda, yakın tarihimizi açıklıkla konuşmak konusunda hayli ilerleme var. (...) 1925’ten, Dersim’den, 6-7 Eylül Olayları’ndan, Diyarbakır Cezaevi’nden söz ederken mazlum değil zalimi konuşmayı öğrenmeye başladık. Zira anladık ki, katledilen kim olursa olsun, (...) hesap sorulması gereken de zulmün öznesidir, nesnesi değil. Yine öğrenmeye başladık ki, zulmün ardında yatan ‘neden’i sorgulamak, zulmü meşrulaştırmanın bir yönteminden başka bir şey değildir. (...) Sivas bu durumun istisnasıdır. Bugün, Kürt meselesi ve Ermeni meselesine ilişkin resmi anlatıya mesafeli duran birçok insan, Sivas katliamı söz konusu olduğunda, hala sessiz kalıyor ya da kelam ettiğindeyse ama-sız konuşmıyor. (...) Sivas’a ilişkin en yaygın tepki ise tepkisizlik. Devletin Kürtlere, Ermenilere, Süryanilere, Rumlara yönelik politikalarına eleştirel yaklaşan birçok insan, yakın tarihin Alevi katliamları karşısında sessiz kalmıştır, kalmaktadır. Bu ikircikli tavrın nedeni ne olabilir? Bunun ardında bir yönüyle Alevilere karşı önyargı, korku ve/ya nefretten beslenen Sünni refleks yatıyor. Diğer yönüyle de Alevilere ilişkin siyasi algı. (...) Sivas’ı, katliamı ama-sız kabul etmeden, mağduru değil zalimi görmeden, neden yapıldığını değil, ne yapıldığını konuşmadan, Alevileri Sünni düşmanlığıyla itham etmek yerine adalet taleplerini görmeden ele aldığımız sürece, resmi anlatıyı meşrulaştırmaktan öteye gidemeyeceğiz.” (Kurban, 2011)

Alevilerin “unutmama” talebine atfedilen siyasal boşluk, aynı anda müze talebine de atfedilmektedir. Demokratik olduğu belirtilen muhalefetin zaten özel olarak müze talebine sahip çıkması ya da onun üzerine bir düşünce geliştirmesi söz konusu bile olamamaktadır. Dolayısıyla, siyasal iktidarın “Alevilerin müze talebi üzerinde yeterince düşünmedikleri” iddiası, Alevilerin yalnız bırakılması, yalıtılması ölçeğinde, kısmi bir doğruluk payı da taşımaktadır. Aleviler “anımsamanın” içini siyasal olarak doldurmaya zorlandıkları gibi, müze talebinin anlamını da siyasallaştırmak yükümlülüğüyle karşı karşıya bırakılmaktadırlar. Bu siyasallaştırma girişiminin içininse, tıpkı anımsamanın başına gelen gibi, kendi evrenlerinde bunu karşılayacak bir değer ya da anlam olmadığı kabulünden hareketle, dışarıdan, daha başka ve daha büyük, daha evrensel olduğu düşünülen bir başka evrenden doldurulması, sağlanması istenmektedir. Bunun örneği, diğer muhalif hareketler bunun üstüne düşünmediğinden, herhangi bir adres de göstermediğinden, Alevi hareketinin kendisinden verilecektir.

Kısa bir süre, ABF’nin başkanlığını da yapan Turan Eser, “Yüzleşme, müze ve toplumsal direnç oluşturmak” başlıklı yazısıyla bunun bir örneğini oluşturuyor. (Eser, 2011)

“Türkiye’nin huzura ihtiyacı var. (...) Türkiye’nin demokratikleşmesi için de önce geçmişin katliamlarına, tarihsel karanlıklarına ışık tutarak tarihsel yüzleşmeyi gerçekleştirmesi lazım. Yaralarımızın sarılması, eksik kalmış yaşlarımızın tutulması için bu zorunludur. Katliama, şiddete, ayrımcılığa ve nefrete karşı toplumsal direnç oluşturmak gerekiyor” diye söze giren Eser,

“müzelerin kurulması bile bir direnç olabilir” deyip “müze fikrinden korkmamak lazım. Çünkü müze çağdaş ve demokratik toplumların gelişmişlik göstergesidir” diye devam ediyor ve böylece Eser’in referans noktası da açığa çıkıyor: Avrupa olarak genelleştirilen bir coğrafyanın değerleri. Ama coğrafya parçasının demokratik vasfının neden müzeyle ölçüldüğünü bilemiyoruz ya da müzenin bu anlamda bir gelişmişlik göstergesi olarak kabul edildiğinin. Örneğin bu coğrafya tarafından on yıllarca anti-demokratiklikle, otoriterlik ve totaliterlikle etiketlenen ve bu coğrafyanın organik parçası olan eski sosyalist cumhuriyetlerin müzecilikte çok çok ileride olduğu biliniyordu. Ama bu onları demokratik ve çağdaş olarak nitelermeye yetmedi. Eğer gösterge olarak bu alınırsa, örneğin bir gün bir siyasal iktidar tarafından Madımak’ın müze yapılması, o günkü rejimin demokratiğine ilişkin bir gösterge olarak yeter mi?

Müzeyi ait olduğu siyasal bağlamlardan ve anlamlardan, bu siyasal anlam ve bağlamların zamanla kurduğu ilişkilerden bağımsız olarak okuyan Eser, “Avrupa ülkelerinde müze adeta bir okuldur. Müze tarihsel bellektir. Sanatsal bellektir. Toplumsal bellektir. Acılarımızın ve travmalarımızın belleğidir. Hatırlatma, tanıma, öğrenme ve sempati kurma kültürüdür. Siyasi cinayetlere karşı dirençtir” diyerek müzeye atfettiği ve Avrupa merkezci düşüncenin ürünü olduğunu ileri sürdüğü abartılı işlevlerle Aleviliğin Madımak müze talebinin içini doldurmaya çalışıyor. Ama bütün bu doldurma girişiminin Aleviliğin kendine özgü anlam dünyasıyla hiçbir ilgisi olmadığı için, Alevilik ve Aleviler bakımından da hiçbir özgünlüğü ve bu yanıla anlamı yok. Hatta öylesine anlamı yok ki eğer Aleviler Madımak’ın müze olmasını bu nedenlerle, müze bu işlevleri üstleneceği için istiyorlarsa, müze yerine, siyasal iktidarın mevcut formülünü benimsemeleri daha iyi: Yani şu an dönüştürülmüş haliyle, bütün bu işlevleri, “Madımak bilim ve kültür merkezi”, “Madımak Utanç müzesi”nden daha iyi yerine getirebilir. Ama deniliyorsa ki bu merkezin içinde ne yapılacağı belli mi ki? Aynı şey müze için de geçerlidir. Müzeyi düzenleyecek olan siyasal-hegemon bir irade oldukça, içinde ne olacağını da o karar verecektir. Bu da dolayısıyla, tersinden ya düzünden, müzeye kendinden menkul değer atfetmek yerine, siyasal iktidarın mekan düzenlemesiyle ne yapmak istediğine dikkat etmek gerektiğini işaret eder zaten.

“Şimdiki zamandan, geçmişe bakabilmeli insan” diyerek yerinde bir saptamayla sözü sürdüren Eser, aynı anda “geçmişle, şimdiki zaman arasına çekilmiş demir perde kaldırılmalıdır” diyerek, bizzat müzenin geçmiş ve şimdiki zaman arasına bir perde çektiğini, müze ya da müzelik olanın geçmiş zamanı, düzenleyici iradenin gördüğü ve yazdığı haliyle dondurarak içerdiğini, müzeciliğin tam da siyasal iktidarın şimdiki zaman üzerindeki hakimiyetini ve bütün zamanları şimdiki zamandan koparmak ya da aynı anlama gelmek üzere bütün zamanları şimdiki zamana “döndürmek” için işlediğini ve işletildiğini görmüyor. Bu “görmeme” hali anlaşılabilir bir şey. Anımsama için

söylenenler müze için de geçerli aslına bakılırsa. Orada anımsama üzerinden daha kapsayıcı ve makro olduğu düşünülen bir evrenin bileşeni olmaya çağrılan Alevilik, müze üzerinden de daha “çağdaş” ve “demokratik” olduğu iddiasıyla, eleştiriden muaf, Avrupa-merkezli bir dünyaya çağrılıyor.

Turan Eser için modernlikle müze arasındaki ilişki, neredeyse doğrusal bir biçimde Alevilerin de modernliğiyle ilişkilidir. Bu da kaçınılmaz olarak Alevilerin müze talebinin de modern olduğunu göstermektedir. Ama Alevilerin müze talebinin onların modernliğiyle ilişkisini zan altında bırakan temelli bir soru bulunmaktadır ortada: Aleviler Maraş ve Çorum katliamı yıllarında modern değil miydi ki bu katliamların ardından herhangi bir biçimde müze talebinde bulunmadılar? Bu soru ortada dururken, Alevilerin modernliğiyle müze talebi arasında ilişki kurmak zorlaşmaktadır.

Her iki yaklaşımın da, her iki düzeyde unutmayı tercih ettiği şey, bugün Alevi hareketi içinde başlı başına siyasal roller üstlenmiş bulunan “şehitlik” algısı ve bu algıdan hareketle, “sahiplenilmiş bir şehitliğin” tezahür etmesidir. Gerek hatırlama-hatırlatma mücadelesi ve gerekse müze talebinin arkasında, alttan alta işleyen şey, yeni bir olgudur şehitlik. Bu olguyla “yüzleşmeden” hatırlamayı ve müzeyi anlamlandırmak mümkün görünmüyor. “Anımsama yük ve ödevi” ile “müze talebi” yalnızca Alevilerin üstünde kaldığı sürece, farklı siyasal aktörler tarafından üstlenilmediği ve işlenmediği sürece, Alevi hareketi içinde, kendi üstüne katlanarak, sarmal sarmal yeni bir dinamik olarak şehitlik, her iki talebi de ‘domine’ ediyor ve hatta giderek, Aleviliğin dini içerikleri bir yana, onları tümüyle ihmal ederek, umulmadık başka dinsel evrenlerden beslenerek Aleviliği dinsel olarak bir “ortodoksiye” dönüştürme tehdidini içinde taşıyor.

B. Sahiplenilmiş Şehitlik

İlginç bir biçimde, Aleviliğin temel ritüelleri Kербela olayıyla bağlantılıyken, bu ritüeller içinde Hz. Hüseyin ve yoldaşlarına dair mersiyeler okunurken, bu olaya atfettiği bütün simgesel anlamlara ve bu anlamlar üzerinden üretilen farklılaştırıcı yaklaşımlara karşın, Alevilik içinde, bilindik anlamda, sıradan Alevilere hasredilmiş, sıradan Alevinin içinde kendisini ifade edeceği ya da kendisi için bir hedef olarak tasarlayabileceği, şehit figürü ya da şehitlik “kurumu” yoktur. Özellikle Sünni Müslümanlığın kimi Türk-İslamcı kalemleri yaygın olarak Alevilerin hala Kербela’nın kanının peşinde koştuğunu yineleyip dursa da, Alevilerin Kербela’nın kinini kovaladığı iddia edilse de³¹, bu yaklaşım Şiilikle Alevilik arasındaki mesafeyi büyük ihtimal bilerek

³¹Örnek için Bkz. Diyanet İşleri Müfettişi A. Sezgin’den aktaran (Varlık, 1993).

düzleyen bir okuma biçimidir. Alevilerin Kerbela'ya bağlılığı, daha önce bir başka çalışmada değindiğim üzere (Yalçınkaya, 1996) “doğrudan tarihe ve dünyaya değin bir tavır alış biçimi”yle ilişkilidir. “Bu tavır alış, Kerbela kırımının getirdiği kinden kaynaklanmamakta; tersine, bir kin varsa, bu tavır alışın doğal sonucu olarak doğmaktadır. (...) Kendini Ehl-i Sünnet olarak sunan Sünni yaklaşım kendini tarihin dışına alıp olayla ilişkisinin olmadığını savunurken, Alevileri de kendilerinin ilgili olmadıkları bir olay yüzünden bir kin kültürünü sürdürmekle eleştirmektedir.³² Oysa Aleviliğin zaman ve mekan kavrayışı gereği, Aleviler Kerbela'ya, Kerbela'dan çok önce taraftırlar. Bu yalnız Kerbela için değil, benzer tüm olaylar için geçerlidir. Hem bu kavrayış gereği, hem de benzer olayların yüzyıllardır yinelenip durması nedeniyle, Kerbela sürekli gündemde kalabilmektedir.”

Şimdilik belirli bir kayıt altında söylenirse, şehitlik kurumunun yokluğu ve daha doğru bir ifadeyle, eşitlikçi dinamikleri korumak üzere, dışa atılmışlığı üzerinden gidilerek, Alevilikte gerek Kerbela'nın ve gerekse Alevilikteki zaman-mekan algısı gereği, onunla kolayca eklemlenen Maraş, Çorum, Madımak gibi katliamların telafi edilebilir olaylar olarak konumlandırılmadığı, bu anlamda Alevilerin intikam peşinde koşmadığı açıktır.³³ Telafi edilebilirlik, örnek olarak alma, hedef koyma, vb. durumlar söz konusu olmayınca Aleviliğin şehitliğe gereksinimi olmadığı kolayca söylenebilir. Ama burada durulup Hz. Ali'den başlanarak Hz. Hüseyin ve yoldaşlarını ve onlardan ilerleyen silsile içinde “şehit edilen” imamların varlığını ve anlamını düşünmek gerekir.

Alevilikte şehitlik, O iki İmam ve soyuna özgülümlenmiş görünmektedir. Bu anlamda “şimdiki zamana karşı, şimdiki zamanın kendini biricik ilan etmesine ve hakikati boğmasına karşı mücadele” bütün Alevileri yatay olarak kesen ‘teolojik’ bir eksen oluşturmaktadır. Bütün Aleviler bu eksen tarafından kesildiği içindir ki bu sorumluluğu yerine getirmek şehitliğe ya da şehitlere hasredilmiş değildir. Bu bağlamda şehitlerin Alevilere göstereceği, işaret edeceği özel bir şey yoktur. “Eğer bu mücadele verilmez ve tarihe teslim olunursa, şimdiki zamanın tarihsel formları kendini sürekli sürekli yeniden üretir, çünkü kendini kalıcı kılmak ister, “mutlak din gününün sahibi” olmak ister. Hal böyle olunca, Kerbela her gün karşımıza çıkar. Kerbela, belirli bir tarih diliminde olmuş, bitmiş ve artık bizim müdahil olma alanımızın dışında bir olay değildir. Kerbela, bin yıl sonra Sivas'ta yeniden karşımıza çıkar. Yalnızca Türkiye'de değil, yalnızca Alevilerle ilgili coğrafya, olay ve

³²Sünni yaklaşımı, kendi iç çelişkileri ve trajik haliyle son derece iyi yansıtan bir örnek için Bkz. (İbn Haldun, 1990:519).

³³Bu konuda, ayrıca bkz. (Yalçınkaya, 2005).

zamanlarda değil. ‘Auschwitz’in ebediyen geri dönmesini kimse isteyemez, çünkü aslında o meydana gelmeye hiçbir zaman son vermemiştir; her zaman kendini tekrarlıyordur’ zaten.”(Yalçınkaya, 2005:101).

Sorunu biraz daha açabilmek için, burada özel olarak şehitlik üzerinde durulmayacağı, şehitlik tartışılmayacağı için şehitliğin kimi temel özelliklerinin kısaca anımsatılmasıyla yetinilecektir. Şehit, iki uç arasında bir figürdür: Kurban ve önder. Şehit, ya nitelikleri üzerindeki tartışma ve farklılıklar saklı kalmak üzere, “kana” susayan tanrıların susuzluğunu gidermeye dönük olarak adanmış/kendisini adanmış biçimiyle kurban olarak kurulur ya da yine aynı tanrıların gösterdiği yolda topluluğu harekete geçirmek için en önde giden önder olarak. Şehidin bir diğer özelliği, kolektivizasyonudur. Şehit olan, şehit olmadan önce bir ana-babanın çocuğu iken, şehit olarak ayrıştırıldığı anda, onu şehit olarak ayrıştırmayı mümkün kılan değerlerin taşıyıcısı topluluk kimse, onların çocuğu haline gelir. Bu bakımdan şehidin ana-babası yoktur. Şehidin sahibi topluluğun ta kendisidir. Topluluğun kendisi, başka bir düzlemde, burada siyasal topluluk ya da devlet olarak da anılabilir. Şehidin sahibi, ‘vatandır, dindir, millettir, kutsal topraklardır’ ama bu sahipliğin ana-babaya ait olmadığı kesindir.³⁴

Alevilikte, bu tarz kolektivize edilmiş şehitlik yalnızca On iki İmam soyuna özgülenmiştir. Yani aslına bakılırsa, topluluğun kurucu figürleri olarak On iki İmamlar üzerinden şehitlik, topluluğun dışına atılmıştır. Burada şehitliğin On iki İmamlara atfedilmesiyle, dedeliğin On iki İmam soyundan gelenlere hasredilmesi arasındaki paralellik gözden kaçırılmayacak kadar açıktır. Muhtemelen dedeliğin topluluğu parçalayıcı bir rol ve işlev üstlenmemesi, kavga, paylaşım ve iktidar konusu olmaması için, onu belirli bir soya özgüleyen Alevi topluluklar, aynı şeyi şehitlik için de “düşünmüş” olabilir.³⁵ Bu bakımdan Alevi topluluklar içinde, sıradan Aleviler için dedelik nasıl mümkün değilse, şehitlik de mümkün değildir. Yani topluluğun kendi iç ilişkilerinde bir çıpa, düzenleyici bir figür, bir mihenk taşı olarak şehide yer yoktur. Ya da “belli bir döneme kadar yer yoktu” demek daha doğrudur. Bu bakımdan 12 Eylül 1980 askeri faşist darbesi öncesi Alevilere yönelik katliamlarda ölenler genel sosyalist söylem içinde “devrimci şehitlikle” taltif

³⁴Bu ve başka boyutlarıyla da ilginç bir örnek hatırlatılabilir. Güneydoğu Anadolu bölgesinde çatışmalarda yitirilen bir Alevi askerin cenazesi, “şehit olduğu” ve dolayısıyla buna ilişkin protokol uygulanacağı için cemevinden askeri protokol tarafından alınarak, camiye götürülmüş ve camiden defnedilmiştir. Bunun devletin Sünni karakterini ifşa eden özelliği bir yana, şehidin şehitlik nitelemesini yapan küme tarafından ele geçirildiğine ilginç bir örnektir bu. Bkz. (AHA-e, 2009).

³⁵Dedeliğin bu özelliğine ilişkin bkz. (Yalçınkaya, 2007).

edilmişlerse de, bu değerlendirme sosyalist evrenden kaynaklandığı ölçüde, Alevilik içinde özel bir anlam taşımamış, dolayısıyla Aleviler nezdinde özel bir taleple taçlandırılmamıştır. Dahası, kendi iç düzenlemesinde şehitliğe yer vermeyen Alevilik için, kayıplarının sosyalist evren tarafından taltifi ve taşınması bir avantaj da yaratmış olmalıdır.

Ancak Madımak katliamına gelindiğinde, Alevilik bir anlamda şehitlik gibi bir problemle yüz yüze kalmıştır. Artık sosyalist anlam dünyasının paramparça olduğu koşullarda, bir yandan Alevilik ve Alevilerle ilgili olduğu su götürmez bir katliam ve 35 kayıp vardır; öte yandan bu kaybı anlamlı kılacak bir dil yoktur. Olmayan dilin karşılık gelebileceği, topluluğun “kayıplara” ayıracağı özel bir alan yoktur. Bu tam bir kriz halidir. Kriz, Alevilikte topluluğun sıradan üyelerine özgülenmeyen şehitliğin herkese açılmasıyla aşılmış görünse de gerçekte yeni açmazları ve gerilimleri de beraberinde getirmiştir. Şöyle ki şehitlik kategorisi, muğlak bir biçimde ve başına herhangi bir sıfat konulmaksızın ama öbür yandan Alevilikle ilgili oluşu ölçüğünde kesin olarak dinsel bir bağlamda, Alevi topluluğun içine alınmıştır ama Alevi topluluklar şehidi kolektivize edecek bir yapıya sahip değildir. Şehitler kolektivize edilemediği ölçüde, ayrıca yukarıda tartışılan Alevilerin ve Alevi hareketinin büyük yalnızlığı bununla birleşince, “ölenler” ortada, ana-babalarının kucagında kalakalmıştır. Şehidin sahibi yoktur ama “Madımak şehitlerinin” bir sahibi olmak zorunda kalmış görünmektedir: Bu da Alevi hareketi içinde yepyeni bir siyasal gruplaşmaya neden olmuştur: Şehit aileleri grubu.

Şehitler bir yandan şehit olarak nitelenmeleriyle, hangi evrene referansla şehit olarak nitelendikleri son derece muğlak olsa da, Aleviliği de kapsar bir biçimde daha geniş topluluklara seslenir gibi durmakta ama aynı anda seslendiği o evrenler tarafından ancak belli koşullarla çağrılmakta ve bu koşullara uymadıkları ölçüde “Araf’ta” bekletilmekte ya da reddedilmekte; öbür yandan ait oldukları evrende kendilerine özgülenmiş bir yer olmamaklığıyla şehitlikleri zan altında kalmakta, bunun üzerine ana-babalarının bu değerli evlatlarına “ana-babalarının şehidine” dönüşmekten başka çare kalmamış gibi görünmemektedir. Bu da Alevi hareketinin büyük yalnızlığı içinde, özel olarak şehit ailelerinin katmerlenmiş yalnızlığını doğurmaktadır. Eğer Alevi hareketi, Madımak şehitlerini şehit olarak ‘takdis ve takdim’ edebilecek bir taşıyıcı beceri kazanabilmiş olsaydı, yani Madımak şehitlerini bir bütün olarak üstlenebilecek (örneğin sistemli, düzenli ve ısrarlı bir biçimde hukuksal yüzleşmenin takipçisi olabilseydi, Madımak kayıplarını toplumun tümünün kayıplarına dönüştürmeyi becerebilseydi, Madımak için Aleviler dışındaki toplulukları seferber edebilseydi, hatta tüm Alevileri bir bütün olarak seferber edebilseydi) bir niteliğe sıçrayabilmiş olaydı, yüksek ihtimal bugün şehit ailelerinin ‘yalnız bir hareket’ içinde özgül bir ‘yalnızlıkla’

sarılıp sarmalanmasına tanık olunmayacağı gibi, bu grubun özgül bir siyasal rol üstlenişine de tanık olunmayacaktı.

Ancak artık bu grup belirmiştir ve bunun geriye dönüşü de yoktur. Sorun grubun varlığını aşmaktadır. Artık şehit ailelerinin varlığı ile On iki İmam dışından gelen kendi şehidine yer açmaya çalışan Aleviliğin ve Alevilerin varlığı iç içe geçmeye başlamıştır. İktidar şebekesinin buradan bir tehdit algılaması kaçınılmazdır. Çünkü şehitliğe yer açmaya hazırlanan toplum aynı zamanda, kendi “hakikatini” biricik olarak öne sürmeye hazırlanan potansiyel bir toplumdur da. Yani bir tür ortodoklaşma kaçınılmaz olarak tezahür edecektir. Bu durumda Alevilik ve Sünnilik arasındaki gerilim Sünni-Şii gerilimine benzer bir biçimde, iki ayrı ortodoksinin gerilimine dönüşme tehdidini içinde taşımaktadır. Bu bakımdan asıl tehlikeli olan şey şehitlik fikriyle ve kurumsallığıyla Aleviliğin “öz İslam” olduğunu savunan Cem Vakfı ve benzeri oluşumların buluşmasıdır. Eğer bu buluşma henüz gerçekleşmediyse, bunun nedeni, Cem Vakfı çevresinin inşaya yöneldiği Aleviliğin teolojik olarak buna uygunsuzluğu değil, mevcut konjonktürde ilgili aktörlerin siyasal çerçevelerinin dış bağlantıları ve uzantıları gereği, siyasal olarak bunu üstlenemeyecek durumda olmalarıdır.

Bu anlamda müze fikri “öğretici, hesaplaşmaya ve yüzleşmeye çağırıcı, eğitici, ibret verici, vb.” bir mekan fikriyle ilgili olmaktan önce, şehitliğin mekanı olmasıyla ilgili düşünülmelidir; iktidar şebekesinin müze fikrine bu kadar sert bir refleks göstermesi de bu bağlamda anlamlıdır. Yoksa Alevilerin ve Aleviliğin en temelde unutmak gibi bir problemi yoktur. Bu anlamda unutmamaya ve hatırlamaya çağrı çıkaran Alevi hareketi, tecrübeyle bilmektedir ki Kerbela’yı hatırladığı ölçüde (ki bunu hatırlamaması demek kendi Aleviliğini çoktan yitirmiş olması demek olacaktır) Madımak’ı zaten hatırlamış olacaktır. Bu bakımdan Madımak müze talebi hatırlatma-unutma bağlamında değerlendirilebilecek bir talep değildir.

Bu doğrultuda, bugün katliamı anımsama, onu en canlı haliyle gündelik hayat içinde yeniden yeniden tecrübe etme, onunla ilgili olsun olmasın, çeşitli siyasal müdahalelere olanak verir bir biçimde değerlendirilmektedir. Çünkü mevcut yalnızlaşma içinde ‘en çok hatırlayan en çok siyasal olandır.’ Bir anlamda katliama uğramış ve bir şehide sahip olmak, bütün önleyici setleri yıkıyor ve şehit yakını, konuyla ilgili ilgisiz, siyasal müdahaleye kendinde kendiliğinden bir hak görebiliyor. Yinelemek pahasına Alevilikte şehitliğin olup olmadığı ayrı bir tartışma konusu olmakla birlikte, daha da önemlisi şehitliğin sahiplenilmesidir. Şehit olanın sahibi kimdir sorusunu kendiliğinden ve doğal olarak aileler ‘biziz’ diye yanıtıyor. Oysa referans olarak kullanılan şehitlik bizatihi şehidin ailesini artık dışarıda bırakıyor; onu belirli ama aileden kesinlikle daha büyük ve daha anlamlı bir başka topluluğun parçası kılıyor. Şehitlik referansı da ilk elde aileyi aşılıyor, onun yadsınmasına dönüşüyor. Bu

bakımdan şehit, Alevilerin şehidi, Aleviliğin şehidi ya da hangi değerle donatılmış ise şehitlik, o değerlerin taşıyıcısı olduğunu ileri süren kesimlerin şehidi iken, şehit aileleri bakımından şehit olanlar, yalnızca onların oğulları ya da kızları iken ve ölümün canlılığı ve sürekliliği, baş edilemezliği tam da bu tikel oğulluk-kızlık ilişkisinden türeyorken, tersine aileler oğullar ve kızlar üzerinden şehitliği de sahiplenici bir tavırla, şehitliğe referansla siyasal müdahaleyi dönük bir hakkı doğallayın türetiyorlar.

Burada konuyla uzak ara ilgisiz gibi görünen bir alandan, meseleyi biraz daha açabilmek için güç alacağım. Şehitliğin sahiplenilmesi, bir bakıma, klasik ütopyalara içkin sahiplenme gibidir. Klasik ütopyalar da hep bir anlatıcı-anımsayıcı vardır: biri, gittiği yeri hatırlatır. Hatırladığını aktarır. Zaten klasik ütopyalar yalnızca anımsanabilir. Çünkü bir kez, es kaza yol uğratılmış bir yalıtılmış mekandır, ütopyaların mekanı. Bir kaşif, bir seyyah, kaza eseri oraya düşmüştür. O mekan şimdidedir ama bir daha kimse gidemez, kimse yolunu bulamaz. Bizimle aynı zaman dilimindedir, aynı mekandadır ama artık anlatıcı dışında hiç kimse oraya dair konuşamaz. Bu bakımdan klasik ütopyalar ancak anımsanabilir, bir anımsamanın ürünüdür ya da anımsamaya mahkumdur. Bu bakımdan ütopyaların hep bir sahibi vardır; anlatıcısı. Tikel, bireysel bir ütopyadan söz edilememesine karşın, ütopya hep belirli bir toplumsallık içinde anlamlı kılınabilirken, hep bir anımsaya mahkum olması, onu zorunlu olarak anımsayan ya da anlatıcının toplum mühendisliği projesine dönüştürür. Tam burada şehit ailelerinin bu girişimine yeniden dönebiliriz. Şehitler ne kadar daha büyük bir bütüne ait olursa olsun, onun belirli bir biçimde sahiplenilmesi ya da aileleri tarafından anlatılmaya ve canlı tutulmaya mahkum kılınması, kaçınılmaz olarak ilgili ailelerin bir tür toplum mühendisi gibi, ait oldukları toplumsal siyasal evrende düzenleyici hamlelere kendiliğinden hak görmelerini doğurmakta ya da meşrulaştırmaktadır.

Bunun tipik örneği şehitlerin nasıl ifade edileceği, nasıl anlamlandırılacağı, dil içinde şehitlere nasıl bir yer tahsis edileceğiyle ilgilidir. Şehitliğin 'başka bir dilde' ifadesine kesinlikle sert karşı çıkış gözlenmektedir. Şehit aileleri, son derece kırılğan bir tutumla, kendi "acılarının" diliyle şehitlikten söz eden dilin mutlaka üst üste binmesini, anlaşılabilir ve hak verilebilir nedenlerle, beklemekte; bunu göremeyince de karşılanması güç tepkiler gösterebilmektedirler. Bu bakımdan şehit aileleri şehitleri sahiplendiği gibi, şehitlerin anılma biçimlerini de domine ediyor; üstüne konuşulma biçimlerini de. Bu dominasyon yeni bir dille parçalanmadığı ölçüde, başka gelişmelere de gebe olacak, şehitliğin içinde yer aldığı toplumsal-siyasal anlam dünyası kaçınılmaz olarak şehit ailelerinin ayak izlerini sürmek zorunda kalacak ya da kaçınılmaz olarak buradaki şehitlik ve sahiplenici şehitlikle hesaplaşmak zorunda kalacaktır. Bu hesaplaşmanın yaşandığı iki önemli örnek yaşanmıştır da. Her iki örneğin de şimdilik sessiz sedasız geçirildiği söylenecektir.

de çeşitli bağlamlarda ve konjonktürlerde bu karşılaşma anlarının hep böyle “yumuşak geçişlerle” tecrübe edileceği düşünülmemelidir.

Madımak şehit aileleri PSAKD içinde özel bir grup oluşturmaktadır. Belirli reflekslerle bir arada bulunan, zaman zaman bu biraradalığın ortak eylemler ve tavırlar ürettiği, Madımak şehit aileleri, PSAKD’nin siyasalarına belirli ölçüde mesafeli ama kritik dönemeçlerde, örgütün izlediği siyasaların test edildiği, mihenk taşına vurulduğu, belki hafif bir tabirle, örgütün kendisine atfedilen çerçevenin dışına çıkması gibi bir tehdit algılandığında hizaya çekildiği, özetle örgütün ‘sınır karakolluğu’ görevini üstlenen bir grup görünümündedir: Ama sınır karakolu, örgütü dışa karşı kollamaktan çok, kendi kendisine karşı kollamakta ve sınır ihlalleri halinde derhal devreye girmektedir. Bunun iki önemli örneği en azından Alevi kamuoyuna yansımıştır.

En yeni örnek 12 Haziran 2011 seçim sürecinde yaşanmıştır. Eski PSAKD Genel başkanı Fevzi Gümüş, ABF Genel başkanı Ali Balkız’ın CHP’den milletvekilliği başvurusunda bulunması ve başvuruda bulunduğu için istifa etmesi üzerine ABF Genel başkanlığını üstlenmiştir. Ancak kısa bir süre içinde Fevzi Gümüş, CHP’den ve yine PSAKD üst yöneticilerinden Kemal Bülbül de BDP desteğinde bağımsız milletvekili olmak üzere başvuruda bulunmuşlar ve kendilerinden beklenen tavır da elbette gerek ABF, gerekse PSAKD yöneticilik görevlerinden istifa etmeleri olmuştur. Ancak beklenen istifaların gelmediği de anlaşılıyor. Ayrıca PSAKD’nin kendi iç işleyişi gereği bu istifanın zorunlu olduğu da anlaşılıyor. Şöyle ki 14 Mart 2011 tarihinde örgüt GYK’sı toplanmış ve seçimlere ilişkin genel bir yol haritası çıkarmıştır. Bu haritaya göre, aday adayı olanlar derhal buldukları yönetsel görevlerden istifa edeceklerdir. Ayrıca adaylığı kesinleşsin kesinleşmesin, aday olanlar hiçbir biçimde kurumsal kimliği siyasal çalışmalarında kullanmayacaklardır. Bu ilkeler içinde beklenen istifaların gelmemesi, kaçınılmaz olarak adı geçenlerin kurumsal kimliği siyasal faaliyetlerinde kullanacakları, “hem orada, hem burada olmak” istedikleri biçiminde okunmuş olmalıdır. PSAKD’nin kendi koyduğu ilkeleri uygulayacak organları da vardır. Ancak bu organların ne yapıp yapmadığından öte, şehit ailelerinin derhal devreye girdiği anlaşılıyor.

Şehit aileleri adına Nisan başında merkez disiplin kuruluna başvurulmuş ve bu ilkelere uygun davranmayan yöneticiler hakkında, disiplin suçları işledikleri gerekçesiyle soruşturma talep edilmiş görünmektedir. Yani aslında şehit aileleri bu ilk dilekçeyle ilgili organları görevlerini yapmaya çağırmıştır. Fakat bu girişimden sonra tartışmanın daha da alevlendiği ve sorunun istifa etmek-etmemek sorununun ötesine taşıdığı anlaşılıyor. Alevi forumlarında şehit

ailelerinin o anki yönetime karşı eleştirileri, istifayla sınırlı değildir. Oldukça sert eleştiriler bu vesileyle dile getirilmektedir.³⁶

Ancak beklenen istifanın bu sert sözlere karşın gelmediği anlaşılıyor. Bunun üzerine doğrudan derneğe gelen şehit aileleri istifaların karar defterine yazılmasını ve bu iki adayın görevi bırakmalarını talep ederler. Bunun yapılmaması halinde, basına tüm bu gelişmeleri duyuracaklarını ve dernek önünde oturma eylemi yapacaklarını da eklemeyi ihmal etmezler. Bunun üzerine bir gün sonra toplanan yönetim kurulu ilgili iki kişinin istifalarını olarak karar defterine işler ve böylece konu kapanmış olur.

Şehit ailelerinin örgüte doğrudan müdahalesinin son örneği budur ama bu, ilki değildir. Daha önce de, üç yıl önce, yine şehit aileleri grubu genel kurulda çok kritik bir işlev üstlenmiştir. 12-13 Nisan 2008 tarihinde yapılan genel kurulda genel başkan adayı olacağını ilan eden PSAKD'nin kurucu üyelerinden Murtaza Demir, karşısında şehit ailelerini bulmuştur.

Murtaza Demir'in adaylığına karşı yapılan açıklama da oldukça serttir.³⁷

³⁶Burada, bu sancılı tartışma hakkında bir fikir vermesi bakımından tartışmalardan küçük bir örnek vermekle yetineceğim: "Halkından, üyelerinden, şube yönetim kurullarından, Pir Sultan ve ölümsüzlerine sahip çıkanların tümünden; kültür, direnç, inanç anlamında çok çok altta olanların bizi yönetiyor olmasına ben artık katlanamıyorum. (...)18 yıl sonra bile, dostlarımızın çığlıklarını Madımağın korundan kurtaramamışken, katılmadıkları sahip çıkmadıkları Sivas davası devam ederken, gözümüzdeki yaş, bilincimizdeki öfke dinmemişken bu vicdan ve ahlak yoksunları bizim acılarımızı kendilerine rant kapısı yaparak, kendilerini pazarlama yoluna girdiler. Pir Sultan'ın ve mirasının temsilcileri değil, "teslimiyetçileridir." ABF ve PSAKD örgütünden istifa edip gittikten sonra nerede, ne yapıyor olursanız olun sizi bağlar. Ama şimdi sadece bizleri kandırıyor, yaralyorsunuz. (...) Şehit ailelerini tepeleyerek, protokol oluşturmaya çalışan bunlar. (...) Hangi vicdan, ahlak, doğrulukla adaysınız (...) Bize küfür edip, ettirdiğiniz için mi sizi seçelim? Hak etmediğiniz, işgal ettiğiniz görevlerinizden İSTİFA edin ve adaylıklarınızı açıklayın. Acılarımıza ve gözyaşlarımıza basarak değil. (...) Siyaset yapma hakkın elbette vardır. Gereğini yapar, istediğin yerden aday olursun. (...) Bizleri, Pir Sultan Şehitlerini, Pir Sultanın adını da bu ahlaksızlıklarına ortak ediyorsun. Genel Merkezden kaç kişi aday olmuştur ve neden istifa etmemektedirler açıklamazsanız aday olduğunuz parti listelerini alıp ifşa edeceğim. Kurulduğu günden beri Pir Sultan Örgütlülüğü üyesiyim. Tuvaletini temizledim, semahını döndüm, tiyatrosunu yaptım,19 yaşındaki kardeşimi, en yakın dostlarımı, hocalarımı şehit verdim, şehitlerimizin şubesi olan Ankara Şube'de başkanlık yaptım. Bütün bunların hürmetine, hakkına sığınarak istifa edip gitmenizi bekliyorum." (Doğan, 2011-a).

³⁷"Murteza DEMİR'in Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Genel Başkanlığı için aday olması; her demek üyesi gibi doğal hakkıdır. (...) Yaklaşık on yıl önce kaybettiği bir

Kendisine karşı alınan bu tavrı değerlendiren Murtaza Demir ise, bu tavrı “genel kurul yarışını kazanma noktasına yaklaşmış olmasına” bağlamaktadır. Yarışı kazanacağı anlaşıldığı içindir ki ‘telaşa düşenler’ “Sivas acısı gibi onulmaz acıyı” “bu yarışa malzeme yapmayı’ kendilerine “yakıştırmışlardır.” Şehit ailesi olmanın ne anlama geldiğini pek düşünme gereği duymadığı anlaşılan Demir, sonunda adaylıktan vazgeçmiştir. (Demir, 2008) Aynı şekilde Demir’le birlikte hareket eden bir ekip de yine bir açıklamayla genel kurul çalışmalarına son verdiklerini duyurmuştur. Bu açıklamada da “duyarlılıkları ve acıları örgütümüz için her zaman tartışılmaz yerde duran ailelerin, derneğin demokratik işleyişine bu şekilde müdahale etmelerine katılmak ve bundan aileler ve toplumsal açıdan bir beklemek mümkün değildir. [İfade bozukluğu metnin kendisindedir.]” Metin, kendini siyaseten doğrucu konumuna almakta ve “Alevi hareketinde yaratılan bölünmelere yeni bir bölünme eklenerek, şehit ailelerinin bölünmesine” vesile olmama sorumluluğunu üstleneceğini bildirmektedir. Turan Eser, Rıza Aydoğmuş ve Necati Yılmaz imzalı bu metin şehit ailelerinin sürece bu biçimde müdahil olma hakkını ‘kibarca’ reddetmekte

seçim sonrası kurucusu olduğu örgüte küsen, kurduğu vakıfla bu örgütlülüğü bölen, şehit ailelerini vakıf sevdasıyla üzüp hakaret eden eski genel başkan yeniden aday olduğunu, eğer ahde vefa diye bir gerçeklik varsa kendisi için uygulaması gerektiğini, geçmişteki tecrübeleriyle örgütü yeniden yönetmeye en iyi aday olduğunu söylemiştir. Sayın Murteza DEMİR katılır mı bilmeyiz,ama tecrübe denilen şey; insanın hatalarının toplamıdır. Şayet ders çıkartılmış, öz eleştiri verilmiş, özür dilenmiş ise belki geçmiş hataları insanın peşini bırakır. Ama biz aşağıda isimleri olan Sivas Şehitlerinin aileleri 15 yıldır ne bir özür, ne de bir öz eleştiri duyduk. Birileri için bugün yeniden adaylık sürecinin başlatılmasını yitirdiklerimize ve bizlere yapılmış yeni bir küfür sayacağız. Evet Murteza DEMİR kurucu genel başkanımızdır ama unutmasın ki, onmaz acılarımızın da başkanıdır... Sayın Murteza DEMİR unutmuş olabilir; 15 yıldır özeleştiri vermediğini, - 4.Pir Sultan Abdal Etkinlikleri öncesi, olaylar anında ve sonrasında neler yapmadığını, - Katliamdan yeni çıkan bir örgütün acılarını kullanarak milletvekilliği pazarlığı yaptığını, - Kendisine koltuk değneği yaptığı güya sol ve ulusalcı bir partiyle Sivas davasını kamuoyu gündeminden uzaklaştırdığını, - Dernek şube ve yönetimlerini bu parti militanlarına teslim ettiğini, - Kaybettiği seçim sonrası, kurduğu vakıfla kurucu başkanı olduğu derneğini böldüğünü, - Bu taşeron vakıfla uğruna çocuklarımızı, kardeşlerimizi şehit ettiğimiz Banaz Pir Sultan anmalarına derneğimizi sokmamasını, UNUTMADIK, UNUTTURMAYACAĞIZ... Şehit Aileleri olarak; acılarımız, inançlarımız ve de şehitlerimiz için Pir Sultan örgütlülüğündeki onurlu yerimizi almaya devam edeceğiz. Murteza DEMİR hakkı olduğunu düşündüğü genel başkanlık adaylığından vazgeçmeli ve aklıyla hareket etmelidir. (Doğan, 2011-b)

ama bu reddiyenin temellendirilmesi için gerekli olan şehit aileliği ve şehitlik üstüne bir düşünce geliştirme gereği de duymamaktadır. (Eser ve d., t.y)

Bu düşünüm eksikliği ilk örnekten son örneğe kadar kendini göstermektedir. En azından, şehit aileleri nezdinde, Madımak şehitlerinin, belleği yeniden ve genel Alevi hareketinin ivmesinin “öngördüğünün” dışında yapılandığı ve çalıştığı açıkça gözlenmektedir. Hareket, anlaşılabilirdiği kadarıyla “şehitlik” üzerinden “geleneksel” reflekslerini gösterirken, şehit aileleri Madımak şehitliğinin geleneksel reflekslerle taşınamayacağını, en azından geleneksel olduğu kabul edilebilecek referansların çoktan yitirilmiş olduğunu, yalnızlıklarıyla, daha erkenden ve içten içte sezmiş görünmektedirler. Bu bakımdan örneğin, PSAKD'nin Madımak şehitlerine atfettiği anlam ile şehit ailelerinin atfettiği anlam arasında bir gerilim oluşmaya başlamış olması beklenebilir.

Örgüt, eski usul ve alışkanlıklarla şehitliği ve şehitleri “genel geçer ama artık hiçbir karşılığı olmayan” anlam dünyasına göndermek ve orada tutmak isterken, şehit aileleri için şehitler ve şehitlik, doğrudan örgütün çıpası, sınır bekçisi konumuna taşınmıştır. Örgütün tutumu bu bakımdan, şehit aileleri nezdinde kolaylıkla unutmaya ve ihanet olarak okunabilmektedir, çünkü örgütün varsaydığı anlam evreni zaten dağılmış, karşılıksız kalmış durumdadır. Örgütün unutmaya ve ihanet olarak görünen tutumu karşısında, şehit ailelerinin eşsiz ve biricik anımsaması, başlı başına siyasal bir değer ve anlam üstlenmekte; ancak bu biriciklik, başlı başına ailelerin kişisel belleklerinde kendini yeniden üretip duran bir şey olmanın ötesinde, siyasal olarak aileleri seferber etmekte ve örgütün “şirazesinden çıktığını” hissettikleri anda, doğrudan müdahale hakkını kendilerinde görmektedirler. Bu bakımdan şehit ailelerine bu haliyle müdahale olanağını ve hakkını tanıyan, şehit ailelerinin yapılandırılmış belleği olduğu kadar, örgütün şehitlik ve şehitler üstüne taşıyıcı bir rol üstlenmemesi, aileleri bu anlamda şehitleriyle baş başa bırakmasıdır da.

Burada çok temelli bir gerilim ya da açmaz ortaya çıkmaktadır: Yinelemek pahasına hatırlatmak gerekirse, bir yandan şehit aileleri şehitlik vurgusu üzerinden evlatlarını kendileri dışındaki büyük bir bütüne ait kılmakta ve bu aidiyetin somut tezahürlerini görmek istemektedir ki şehitlik için bu kolektivizasyonun gerekliliğinin alttan alta farkında görünmektedirler; aynı anda bu “farazi” kolektivizasyon üzerinden, şehitliğe kotarılan ve iliştilen değerler adına doğrudan gündelik siyasal alana müdahale edilmektedir. Şehitlik ve şehitler eğer kolektif bir figürü ve kurumsallığı ifade ediyorsa, şehit ailelerinin bu kolektif figürü ve kurumsallığı sahiplenmesi ve dolayısıyla bu sahiplikten hareketle siyasal alana müdahalesi söz konusu edilemeyecektir. Öbür yandan, şehitler eğer kolektive edilememiş, yani her bir şehit hala ana-babasının evladı olarak kalmaya devam ediyorsa, aynı şekilde ana-babalık ilişkisi de bir örgütün olağan işleyişine şehitlik üzerinden müdahaleyi

önlemektedir ya da en azından böyle bir hak tanımamaktadır. Özetle şehitler ya tüm Aleviliğin şehitleridir ve şehit ailelerinin bunu tekelleştirme ve buradan siyasal müdahale hakkı üretmeleri yersizdir; ya da ailelerin tikel ‘şehitleridir’ ve yine bu tikellikten ‘kamu’ üstünde ayrıcalıklı müdahale hakkı türetilemez.

Bu gerilim PSAKD’yi uzunca zaman zorlayacak ve sürekli bir iç çatışma potansiyelini barındıran bir gerilimdir. PSAKD’nin programını şehit aileleriyle birlikte yürütmek arzusu baki kaldıkça, bu gerilimden kaçınma şansı da yoktur. Buradan çıkış yolu bellidir: Ya şehit aileleri ayrı hedefler ve programlar doğrultusunda ayrı bir örgütsel yapıya kavuşacaktır ki bu durumda PSAKD şehit ailelerini barındıran bir dernek olmanın “yararlarından” vazgeçecektir; ya da örgüt, şehit ailelerinin kendisi üzerinde bir tür çıpa olarak iş görmesini, şimdiye değin olduğu gibi sineye çekecektir. Elbette üçüncü bir yol daha var; Hz. Ali’nin söylencesel kılıcı Zülfikar gibi, çift ağızlı ve keskin, ondan ötürü dikkatli olunmayı koşullayan üçüncü bir yol: Madımak şehitlerinin, Alevilik içinde kendilerine yer açılacak biçimde Aleviliği dönüştürerek kolektivizasyonu. Bu, kılıcın gövdesidir. Bunu yapmak demek o keskin iki uca gelmek demektir: Aleviliğin şehitliği kurumsallaştırarak topluluğun içine alması yeni bir Ortodoksluk olarak inşası anlamına gelebileceği gibi, aynı anda bir iktidar söylemiyle donanmasını da beraberinde getirebilir ki bu en azından şimdiye değin şöyle ya da böyle taşınıp gelen arkaik Alevi değerlerinin artık kesin ve geri dönüşsüz bir biçimde terkini dayatabilir ve ikinci uç: Aleviliğin yetmiş iki milleti bir nazarla görmek şiarı politik düzeyde yeniden canlandırılır ve “vatan-millet-toprak-ulus-devrim-sosyalizm şehitliği”ne prim verilmeksizin şehitliğin ‘içi boşaltılarak’ gerçek anlamıyla, anımsamanın o büyük ‘boşluğuyla’ buluşması sağlanır!

Sonuç

Başlangıçta da belirtildiği gibi, bu makale, bir tür giriş mahiyetindedir. Siyasal hayat içinde tecrübe edilen unutmama-unutturmama hattının gerek ilgili olayı, burada Madımak katliamını ve gerekse onun yarattığı, şehit aileleri gibi, yeni oluşumları anlamak ve çözümlenmek bakımından yetersiz ve sorunlu bir hat, bu hattın siyasal iktidarı yalnızca baskıcı karakteriyle kabul etmesinin en temel yanlış olduğunu göstermek ve çalışma alanındaki sorunları işaret etmek ve yeni çalışma biçimlerine gereksinim duyulduğunu göstermek üzere kaleme alınmıştır. Bu bakımdan tüketici bir niteliği elbette yoktur.

Buraya kadar izlendiği kadarıyla siyasal iktidar şebekesini ya da “muktedirler cephesini” baskı-yasakla karakterize ve belirli bir zor uygulama gücünü elinde tutan bir kesim ya da grupla sınırlamanın, bileşenlerinin de kaçınılmaz olarak bu hat üzerinden okunmasının yerinde olduğu, belirli bir anlamda zan altında kalmaktadır. Şöyle ki, en azından Aleviler ve Madımak söz konusu

edildiğinde iktidar şebekesi, yalnızca İslamcı ideolojik iklimi ya da AKP iktidarıyla birlikte devletin belli “sabitliklerini” içermekle kalmamakta, aynı anda Kemalistler, sosyalistler de bu şebekenin bir parçası olarak, ‘muktedirliğin’ en önemli tezahürlerinin taşıyıcısı olarak belirebilmektedir.

Aynı şekilde iktidar şebekesinin yalnızca bastırmadığı tersine, bastırırken yarattığı ve yarattığını bastırıldığına ilişkin işaretler de ortaya çıkmış olmalıdır. Özellikle unutturma-unutmama geriliminin buraya kadar olan serüveni, iktidarın topyekun bir bastırmaya yönelmediğinin, yasakçı bir biçimde karakterize edilemeyeceğinin (bunu içermekle birlikte, buna indirgenemeyeceğinin), tersine, Madımak Otelini düzenleme girişiminde kendisini gösteren bir yaratıcılık sergilediğinin açık örneğidir. Son olarak, bunun altını biraz daha kalın çizgilerle çizebilmek için, bir soru sorulabilir: Siyasal iktidar, Madımak katliamı örneğinde, neye müdahale etmektedir? Anımsamanın kendisine mi, yoksa belirli biçimlerine mi? İktidar esasta anımsamaya karşı harekete geçmemekte, belirli biçimlerine karşı harekete geçmektedir. Bunun anlamı nedir?

Giriş bölümünde değinildiği üzere, aslında hatırlama denilen şey, belirli bir yinelemeler bütünlüğüne gönderme yapmaktadır. Bu yinelemeler bütünlüğü aynı zamanda, yinelemeyle malul süreçler içinden, yineleme merkezli yeni oluşumların, örneğin burada şehit aileliği gibi, yeni grupların doğmasını da mümkün kılmaktadır. Burada yeni bir yazı konusu olarak yineleme ve ritüel arasındaki ilişkiye dikkat çekilmeli ve ritüelin mikro ya da makro toplulukların kuruluşunda oynadığı rol tartışılmalıdır. Devamla, buna bağlı olarak, özgül olarak ve yalnızca Madımak anma törenleri merceğe altına alınmalıdır. Ancak doğal olarak bu makalede yapılabilir bir şey değildir artık. Şimdilik, burada, yinelemeyle ilgili bir başka boyuta daha değinilmelidir.

Yineleme ve siyasal iktidar arasında bağ kurmak gerektiğinde, kolaylıkla akla, özellikle modern devlet söz konusuysa, örgün ve yaygın eğitim sistemi gelmektedir. Aynı şekilde, klasik teori içinden de özellikle Rousseau ve La Boétie’de bu konuda kolaylıklar referanslar bulunabilir. Ancak, bununla yetinmek hatalı ve eksik olacaktır.

Siyasal iktidarın yineleme ya da şimdilik düz bir çizgi çekilirse, hatırlamayla ilişkisi, yalnızca eğitsel süreçler üzerinden değil, mekana ve bedene biçim veren müdahaleleri üzerinden de düşünülmelidir. Çünkü yineleme –burada bir otel söz konusu olduğu için- esasta mekan üzerinden, mekan dolayımıyla ve mekan merkezli olarak tezahür etmektedir. Bu durumda, yukarıdaki soruya şöyle yanıt verilebilir: Siyasal iktidar, 18 yıldır, neredeyse aynı biçimde, aynı sloganlarla, aynı aktörlerin yinelediği bir şeye müdahale etmektedir. Bu müdahalenin kendisi de yinelemeyi bastırmaya yönelmemekte, yinelemenin merkezinde duran şeyi, yineleme konusu olmaktan çıkararak

topluluk açısından kurucu bir rol üstlenebilir olmaktan çıkarmaya dönük olarak iş görmektedir. Yoksa örneğin, 18. yıl anmalarında Sivas valiliğinin dile getirdiği gibi, Madımak önünde değil, Cumhuriyet meydanında bir anmaya siyasal iktidarın hiçbir itirazı olmadığı gibi, temsili bir grubun mevcut anı köşesine saygı duruşunda bulunmasına da itirazı olmayacaktır. Bu anlamda siyasal iktidar yinelemenin yaratıcı ve kurucu işlevi, kendisiyle koşullu olmadığı sürece, yerine bir başka yinelemeyi dayatmaktadır. Bu aynı zamanda bir başka hatırlamanın yaratılması ve sunulması da demektir. Ancak bunu gerçekleştirebilmesi için, siyasal iktidarın öncelikle mevcut yinelemenin kendisine, burada hatırlamaya, sahip çıkması da temel koşuldur ve yukarıda değinildiği gibi, AKP hükümeti örneğinde de bu sahip çıkma yaşanmıştır; bütün çalıştay süreci ve nihai raporda dile gelen yaklaşım ile Madımak'a "el konulma" biçimi bu bağlamda okunmalıdır.

Ancak bu "sahiplenmeyle" birlikte, iktidarın sahip çıktığı yinelemeyi mümkün kılan topluluk ve onun yineleme biçimleriyle, siyasal iktidarın sahiplenme biçimleri arasında kaçınılmaz bir gerilim de doğmaktadır. Mevcut yinelemelerle gelişen hatırlama biçimlerin yerinden edilmesiyle, iktidarın kendine uygun bulduğu biçimleri, yerinden edilen biçimlerin yerine ikame etmesi ve bunun yarattığı gerilim en iyi Başbağlar katliamının anılma biçiminde kendisini göstermektedir. Bu örnekte katliama taraf olan, onun anısını canlı bir biçimde içinde taşıyanlarla iktidarın anma biçimleri arasında bir yarılmanın varlığı açık bir biçimde gözlenmektedir. Bu yarılma nedeniyle canlı bir biçimde olayı hatırlayanlar, kendilerinin başına gelenin yeterince anılmadığı, hatırlanmadığı gibi bir söylem üretmekte hiç duraksamamaktadırlar. Ancak tam da kendi bilişsel yapılanmalarının, bu yapılanmada Sünni dindarlık algısının konumlanması nedeniyle, ilk elde sorgulamaları gereken şeyin kendi anımsama biçimlerinin iktidar şebekesiyle olan ilişkileri olduğunu ihmal edip onun yerine ötekileştirdikleri, yer yer düşman ilan ettikleri kesimlerin, burada Alevilerin, anma ve hatırlama biçimlerini işaret ederek, yeni bir yarılma ve düşmanlık alanları inşa etmektedirler. Anımsama süreçleri içinde Sünnilik üzerinden iktidarla eklemlenmelerinin rolünü hiçe saydıkları ölçüde, bu eklemlenmenin gereği olarak iktidarın anımsayışlarına müdahalesini bir yandan arzular ve doğal karşılarken, aynı anda hala başlarına gelenin unutulduğundan bahisle, bu eklemlenmeyi sorgulama gereği bile duymamaktadırlar. Örneğin metin içinde değinilen Başbağlar anmalarında, kendisi de katliamdan yaralı olarak kurtulan köy muhtarı anmalardan şöyle yakınmaktadır: "Sivas olaylarına gösterilen ilgi ve hassasiyet, kamuoyunu yönlendiren kuvvetler tarafından Başbağlar katliamına gösterilmemiştir. Sivas olayları manşetten düşmezken, Başbağlar köyü katliamını yapanların bıraktığı bildiride açıkça Sivas katliamının hesabı sorulmuştur. Başbağlar katliamı Sivas katliamının sebebi değil, sonucu olduğu

halde bu göz ardı edilmiştir” demekte ve eklemektedir: “Sivas’ta yaşanan olaylar gündemden düşmezken, Başbağlar unutuldu.” (NTVMSNBC-c, 2011) Köy muhtarı, katliamın yaralı kurtulan tarafı, bütün bu sözleri, siyasal iktidar katliamı unutturmamak için şehitlik düzenlemesi yapmışken, devlet bütün protokolüyle orada bulunuyorken dillendirmektedir. Muhtar bundan yakınırken, üç gün önce Sivas anmasına gidenler katledikleri mekana bile sokulmamış, ilgili mekan kendi talepleri hilafına bir “ucubeye” dönüştürülmüş ve üstlerine gaz bombaları atılmıştır.

Bu örnek bile göstermektedir ki sorun unutmak ya da unutmamak değildir. Sorun hatırlamanın biçimlerinin ve buna bağlı siyasal seferberliğin içinin nasıl doldurulduğu, hangi aktörlerce nasıl bir inşaya yönelindiğidir. Bu perspektiften bakıldığında Madımak’ın bilim ve kültür merkezi olarak düzenlenmesi yerine utanç müzesi olarak düzenlenmesinin de kendiliğinden bir değer taşımayabileceği kolayca anlaşılmaktadır. Belki de yine ütopyalara atıfla,³⁸ siyasal iktidarla kurulan bağlar ölçeğinde, siyasal iktidarın Madımak’ı utanç müzesi olarak düzenlememesinden değil, düzenlemesinden korkmak gerekir. Bu korkuyu bir mizah dergisi madımak anmalarının bu yılki seyrinde kapağına taşımıştır: *Gırgır* dergisinin 6-13 Temmuz 2011 tarihli, 28. Sayısının kapağını bir elinde copu, diğer elinde biber gazı ve ağzından alevler fişkıran bir polis karikatürü ‘süslemektedir.’ Copu, biber gazı ve ağzından çıkan alevlerle barışçıl olarak anmaya gelenlerin üstüne saldırır bir biçimde resmedilen polis, aynı anda şöyle bağırılmaktadır: “Asıl biz unutturmayacaz laaan!” (Gırgır, 2011)

Bu ‘hakikat’ karşısında, Alevi hareketi ve şehit aileleri, “Madımak şehitlerini” özgülleştirmek ve özgünleştirmek ile, Hz. Hüseyin’in “katarına katıp” Elbistan yöresi dedelerinden Al Dede’nin deyişiyle “Hançer ile ölen çoktur/ Hüseyin-i Kerbela olmaz”³⁹ deyip Kerbela’ya taraf olmayı sürdürmek arasındaki bir seçim üzerine düşünmek zorunluluğuyla karşı karşıya görünmektedirler.

³⁸N.Berdayef’in çok bilindik yaklaşımı:“Ütopyalar şimdi eskiden sanıldığından daha çok gerçekleşebilir gözüküyor. Bizse bugün kişiyi bambaşka kaygılara düşüren bir sorun karşısında bulunuyoruz: Bu ütopyaların kesin olarak gerçekleşmesini nasıl önleyebiliriz? Ütopyalar gerçekleşebilir şeylerdir. Belki de yeni bir çağın başındayız; öyle bir çağ ki, [bu çağın] aydınları ve olgun kişileri ütopyaların nasıl önlenmesi gerektiğini ve ütöpic olmayan daha az ‘mükemmel’, ama daha çok özgür bir topluma nasıl dönülebileceğini düşünmeye başlayacaklardır.” Bu söz Türkçe’de, (Huxley, 1989)’un hemen başında yer almaktadır.

³⁹İbrahim Al Dede repertuarı, C. Eken özel arşivi

Kaynakça

- AABO, (2011), *Aleviler Artık Burada Oturmuyor, Alevi Çalıştayları Nihai Raporu Üstüne Bir Değerlendirme*, (Ankara: HBVAKV Yayınları).
- ABF, (2007), *Basın bildirisi*, “Basına ve Kamuoyuna, Alevi Açılımının Yolu Madımak Otelinin Önünden Geçer; Bu İse Siyasi Cesaret İster”, (Ankara, 20.12.2007).
- AÇNR (2010-2011), T.C. Devlet Bakanlığı, *Alevi Çalıştayları Nihai Rapor*, Ankara. (Bu rapor üstündeki ibareye göre, 2010 yılı yazında tamamlanmış ama kamuoyuna sunumu için, seçimin hemen öncesi beklenmiştir. Dolayısıyla her iki tarih birden verilmiştir.)
- AHA-a, (2011), http://www.alevihaberajansi.com/index.php?option=com_content&task=view&id=11787&Itemid=1 temmuz 2011; http://www.alevihaberajansi.com/index.php?option=com_content&task=view&id=11786&Itemid=9, 14.07.2011; http://www.alevihaberajansi.com/index.php?option=com_content&task=view&id=11785&Itemid=9, 14.07.2011.
- AHA-b, (2011), “Bir kez daha yaktılar”, http://www.alevihaberajansi.com/index.php?option=com_content&task=view&id=11771&Itemid=9, 09.07.2011.
- AHA-c (2011), “Madımak’ın bir numaralı sanığı öldü”, http://www.alevihaberajansi.com/index.php?option=com_content&task=view&id=11832&Itemid=9, 14.09.2011.
- AHA-ç (2011), “Erçakmak’ın mezarı açılın” http://www.alevihaberajansi.com/index.php?option=com_content&task=view&id=11837&Itemid=51, 14.07.2011.
- AHA-d (2011), “Cafer Erçakmak’ı devlet sakladı”, http://www.alevihaberajansi.com/index.php?option=com_content&task=view&id=11842&Itemid=9, 14.07.2011.
- AHA-e, (2009), “Alevi gence Sünni tören Meclis’e taşındı”, http://www.alevihaberajansi.com/index.php?option=com_content&task=view&id=8218, 14.07.2011.
- Akman, Nuriye (2010), “Necdet Subaşı ile Söyleşi”, *Zaman*, 21.02.2010.
- Aksoy, Murat (2010), “Önce Madımak’ın Yarası Sarılacak”, Faruk Çelik’le Söyleşi, *Yeni Şafak*, 15.02.2010.
- Aktay Yasin (2007), “2 Temmuz’la yüzleşmenin yolu”, *Yeni Şafak*, 07.07.2007.
- Avcı, Bekir (2011), “Utançlar ülkesi ve Utanç müzesi,” <http://www.bianet.org/bianet/print/131208-utanclar-ulkesi-ve-utanc-muzesi>, 14.07.2011.
- Aydıntaşbaş, Aslı (2011), “Neden Şam’a başka, Sivas’a başka?”, *Milliyet*, 04.07.2011.
- Beşikçi, İsmail (2009), “Dersim’de Bilincin Uyanışı”, <http://www.zazaki.net/haber/dersimde-bilincin-uyanisi-288.htm>, 14. 07. 2011.
- Bianet-a (2011), “Saldırılan ve Öldürülen aynı yerde”, <http://www.bianet.org/print/131188-saldirilan-ve-oldurulen-ayni-yerde>, 09.07.2011.
- Bianet-b, (2011), “18 yıl önce gazetelerde Madımak”, <http://bianet.org/biamag/diger/131199-18-yil-once-gazetelerde-madimak>, 14.07.2011.
- Birgün-a (2011), “Madımak katliamı faileri ne zaman mağdur oldu?”, *BirGün*, 04.07.2011,
- Birgün-b (2011), “Utanç soruşturması”, *BirGün*, 07.07.2011.
- Caymaz, Onur (2011), “Sivas 18 yaşında; İhbar, ihtar, ifşa! Sivas’ın kanı hala yerde”, *BirGün*, 01.07.2011.

- Cumhuriyet, (2011), "Madımak yokmuş", *Cumhuriyet*, 9.6.2011.
- Çandar, Cengiz (2011), "Madımak'ı unutmamak", *Radikal*, 05.07.2011.
- Çaralan, İhsan (2011), "Aleviler ve Blok", *Evrensel*, 05.07.2011.
- Demir, Murtaza, (2008) *Alevi-Bektaşî kamuoyuna*, 10.04.2008. (Adaylıktan çekilme açıklaması; bu metni sağlayan mevcut PSAKD ilgililerine teşekkür ediyorum)
- Demirtaş Selahattin, (2011), <http://www.haberform.com/haber/demirtas-dersim-ihanetini-unutmayacagiz-demirtas-kerbela-bdp-ferhat-tunc-demirta-80158.htm>, 14.07.2011.
- Doğan, Serdar (2011), "Devlet TRT Eliyle Madımak'ı 18 yıl sonra yeniden yaktı", http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=38247, 09.07.2011.
- Doğan, Serdar (2011-b), <http://www.aleviweb.com/forum/showthread.php?t=25182>, 14.07.2011.
- Doğan, Serdar (2011-a), http://www.genceleviler.com/forum/fevzi_gumuse_istifa_cagrisi-t21090.html?s=5c22dfa48bf3d316412781d9e9fa01ec&; 14.07.2011.
- Eser, Turan (2011), "Yüzleşme, Müze ve Toplumsal Direnç Oluşturmak", http://www.birgun.net/wall_index.php?news_code=1310563133&year=2011&month=07&day=13, 14.07.2011.
- Eser, Turan ve d., (t.y.) *Kamuoyuna açıklama*, (Seçim kampanyasından çekilme açıklaması; bu metni sağlayan mevcut PSAKD ilgililerine teşekkür ediyorum.)
- Eşit Yurttaşlık, (t.y.) *Eşit Yurttaşlık Hakkı için Taleplerimiz ve Çözüm Önerilerimiz*, (Ankara: Alevi-Bektaşî Federasyonu, Yayın no 4).
- Evrensel-a, (2011), "Asla unutmayacağız, Asla affetmeyeceğiz", 24.06.2011
- Evrensel-b (2011), "Sivas anmasına gaz bombalı saldırı", <http://www.evrensel.net/news.php?id=9060>, 09.07.2011.
- Foucault Michel, *Cinselliğin Tarihi*, (Çev. H.U. Tanrıöver), (İstanbul: Ayrıntı Yayınları).
- Geçmez, Ercan (2011), "Binlerce Alevi Madımak'ı ziyaret edecek", HBVAKV Genel Başkanlığı, <http://www.pirhaberajansi.com/2011/07/04/binlerce-alevi-madimak-ziyaret-edecegiz/>, 01.07.2011.
- Gırgır (2011), "Asıl biz unutturmayacağız", (Kapak karikatürü) (2001/28).
- Gül, Baki (2011), "Özel Harp Dairesi üyesi Üsteğmen H.Ç: Madımak'ı biz yaktık", *Özgür Gündem*, 02.07.2011.
- Hakan, Ahmet (2011), "Basit, yalın ama acıtırıcı bir Madımak sorusu", *Hürriyet*, 04.07.2011.
- Halkın Devrimci Yolu (2011), "Dışlama-dışarda tutma siyasetinin gölgesinde; Aleviler kimi seçecek", (Haziran-Ağustos 2011, s.26-33.)
- Hbvakv-Akd (2009), *Alevi Çalışmayı Birinci Etap Alevi Örgütleri ve Temsilcileri Toplantısı, Değerlendirme İstem ve Öneri Raporu* (Ankara: HBVAKV Yayını).
- Hobbes Thomas, (1992), *Leviathan veya Bir Din ve Dünya Devletinin İçeriği, Biçimi ve Kudreti*, (Çev. Semih Lim), (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları).
- Huxley A, (1989), *Cesur Yeni Dünya*, (Çev. G. Ender), (İstanbul: Güneş Yayınları).
- Hürriyet, (1993), "Sivas'ta 'Aziz Nesin' İsyanı", 03.07.1993.

- İbn Haldun, (1990), *Mukaddime*, (Çev. Z. Kadiri Ugan), (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 3 cilt).
- Karabudak, Cemal Ali (2011), "Yasakçı Sivas valisi AKP'li çıktı", *BirGün*, 01.07.2011.
- Kemaloğlu, Nihal (2011), "Madımak'ı anmayı yasaklamak", *Akşam*, 02.07.2011.
- Kurban, Dilek (2011), "Sivas nasıl anılmaz", *Radikal*, 07.07.2011.
- La Boetie, Etienne de (1995), *Gönüllü Kulluk Üzerine Söylev*, (Çev. M.A. Ağaoğulları), (Ankara: İmge Yayınları).
- Machiavelli (1998), *Hükümdar (İl Principe)*, (Çev. H. Kemal Karabulut), (İstanbul: Sosyal Yayınları).
- Milliyet (2008), "Muharrem iftarı"na Alevilerden ilgi yok", <http://www.milliyet.com.tr/2008/01/12/siyaset/asiy.html>, 14.07.2011.
- Montesquieu (1998), *Kanunların Ruhunu Üzerine*, (Çev. Fehmi Baldaş), (İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 2 Cilt).
- Mumcu, Özgür (2011), "Yak yak bitmedi Madımak", *Radikal*, 04.07.2011.
- NTVMSNBC-a (2011), "33 aydınla 2 saldırgan aynı panoda", <http://www.ntvmsnbc.com/id/25228215/> 30.06.2011.
- NTVMSNBC-b (2011), "Aleviler: TRT 'Faili Meçhul'ü kaldırsın", 1 Temmuz 2011, <http://www.ntvmsnbc.com/id/25228531/>, 14.07.2011.
- NTVMSNBC-c, (2011), "Başbağlar'da katledilenler anıldı", 05.07.2011.
- Öraç (2010), T.C. Devlet Bakanlığı , *Ön Rapor Alevi Çalıştayları*, Ankara.
- Özdemir, Cüneyt (2011), "Yaksın bu dünya", *Radikal*, 03.07.2011.
- Pir Sultan, (2011), " 2 Temmuz 1993 Madımak Katliamı", <http://www.pirsultan.net/kategori.asp?KID=6&ID=56>, 14.07.2011.
- Radikal (2007), "Madımak'ın yasası nasıl tutulacak?", *Radikal*, 11.12.2007.
- Radikal-a (2011), "Peki devlet 18 yıl önce neredeydi?", *Radikal*, 03.07.2011.
- Radikal-b (2011), "Cop yiyene soruşturma", *Radikal*, 07.07.2011.
- Rousseau (1982), *Toplum Sözleşmesi*, (Çev. Vedat Günyol), (İstanbul: Adam Yayıncılık).
- Sarıhan, Şenal (2011), *Sivas Katliamı, Madımak Yangını*, (Ankara: Ankara Barosu Yayınları, 2 cilt, 3. Baskı.)
- Sazak, Derya (2007), "Müze olsun", *Milliyet*, 11.12.2007.
- Seyman, Yaşar (2011), "Alevileri sevmiyorlar," *BirGün*, 05.07.2011
- Sol Haber Merkezi (2011), "Aleviler Madımak'ın Utanç Müzesi olmasında ısrarlı", <http://haber.sol.org.tr/devlet-ve-siyaset/aleviler-madimakin-utanca-muzesi-olmasinda-istrarli-haberi-441391>, 14.07.2011.
- Şanlıkan, Bülent (2011), "Asıl ucube Madımak'tır", *Akşam*, 05.07.2011
- T24 Haber (2011) "Eren Aysan: Göstericiler oteli yakanlarla hareket ediyorlar", <http://www.t24.com.tr/eren-aysan-gostericiler-oteli-yakanlarla-hareket-ediyorlar/haber/155043.aspx>, 06.07.2011.
- Taşçı, İlhan (2011), "Amaç aklamak", *Cumhuriyet*, 02.07.2011.

- TKP-a, (2011), "TKP'den Alevilere mektup", <http://haber.sol.org.tr/soldakiler/tkpden-alevilere-mektup-haberi-42930>, 14.07.2011.
- TKP-b, (2011), "Madımak Utanç Müzesi olmalıdır", <http://haber.sol.org.tr/soldakiler/tkpden-aciklama-madimak-utanc-muzesi-olmalidir-haberi-43231>, 14.07.2011.
- Türker, Yıldırım (2011), "Madımak helalleşmesi", *Radikal*, 04.07.2011. Türker, Yıldırım, (2008), "Acıyı bal eyledik ya...", *Radikal*, 14.01.2008.
- Varlık, A. A. (1993), "Kerbela Olayı Unutulmaz", *Cem*, 3/25:44.
- Yalçinkaya H.-Ceylan G. (2011), "Madımak'ta anma yasaklandı, öldürenler ölümsüzleşti", *Radikal*, 30.06.2011.
- Yalçinkaya, Ayhan (1996), *Alevilikte Toplumsal Kurumlar ve İktidar*, (Ankara: Mülkiyeliler Birliği Yayınları)
- Yalçinkaya, Ayhan (2005), *Pas, Foucault'dan Agamben'e Sıvılaşmış İktidar ve Gelenek*, (Ankara: Phoenix Yayınları).
- Yalçinkaya, Ayhan (2007), "Eşitlikçi Dışlama: Dedelik, Soy ve Siyaset", *Kırkbudak*, 3/9:77-97.
- Yalçinkaya, Ayhan (2009), "Alevilik Hendeğinde AKP'nin Devesi: "Alevi Açılımı Neyi Açıyor?", *AKP Kitabı Bir Dönüşümün Bilançosu*, içinde, s. 316-357, (Ed. İ. Uzgel- B. Duru), (Ankara: Phoenix Yayınları).
- Yetkin, Murat (2011), "Sivas...Sivas...", *Radikal*, 03.07.2011.
- Yıldırım, Erdal (2011), "Helalleşme değil, ancak hesaplaşma olur", http://www.alevihaberajansi.com/index.php?option=com_content&task=view&id=11805&Itemid=42, 14.07.2011.
- Zileli, Gün (2011), "Özrünü kabul etmiyoruz Cengiz Çandar", <http://jiyan.org/2011/07/ozrunu-kabul-etmiyoruz-cengiz-candar-gun-zileli/>, 14.07.2011